

Plan-MER bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier

projectnr. 179214
Definitief
juli 2008

Opdrachtgever
Gemeente Marum e.a.

datum vrijgave

juli 2008

beschrijving revisie

Definitief

goedkeuring

M.A.Schuit

vrijgave

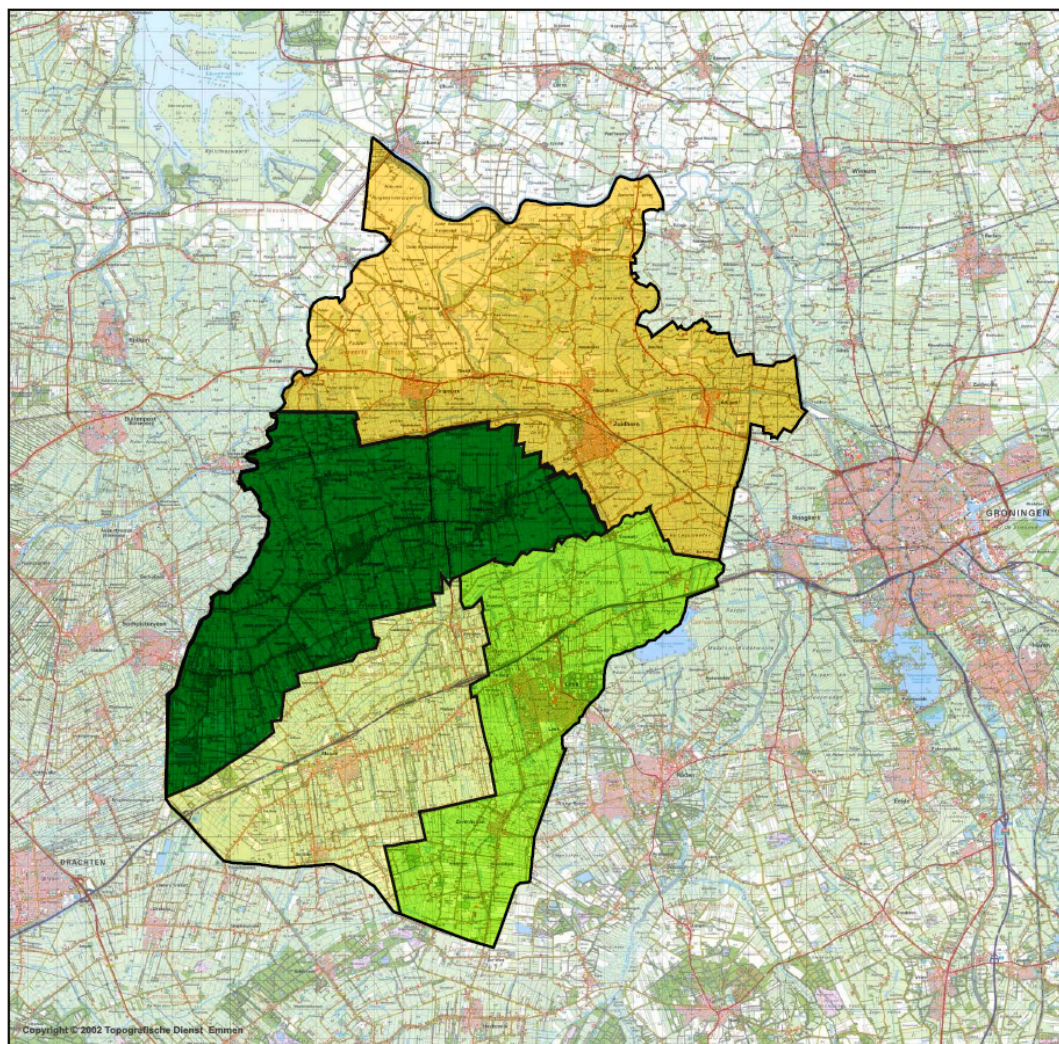
J. van Belle

Inhoud

Blz.

Samenvatting	I
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Plan-m.e.r. procedure	2
1.3 De reikwijdte en het detailniveau	3
1.4 Leeswijzer	4
2 Beleid en wet- en regelgeving	5
2.1 Nationaal beleid en wet- en regelgeving	5
2.1.1 <i>Nota Ruimte</i>	5
2.1.2 <i>Nota Belvédère, 1999</i>	7
2.1.3 <i>Wet op de archeologische monumentenzorg</i>	8
2.1.4 <i>Wet ammoniak en veehouderij (de Wav)</i>	8
2.1.5 <i>Natuurbeschermingswet</i>	10
2.2 Regionaal beleid	12
2.2.1 <i>Provinciaal omgevingsplan, 2006</i>	12
2.2.2 <i>Gebiedsplan Groningen</i>	20
2.2.3 <i>Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier</i>	21
2.2.4 <i>Inrichtingsplan Middag- Humsterland en facetbestemmingsplan</i>	23
2.2.5 <i>Ganzenfourageergebieden</i>	25
2.3 Lokaal beleid	27
2.3.1 <i>Beleidskader recreatie en toerisme Westerkwartier</i>	27
2.3.2 <i>Toekomstvisie Landgoed Nienoord</i>	28
2.3.3 <i>Geurbeleid en Wet geurhinder en veehouderij</i>	31
3 Bestaande situatie van het milieu en autonome ontwikkeling	33
3.1 Inleiding	33
3.2 Bodem en water	34
3.3 Landschap, archeologie en cultuurhistorie	37
3.3.1 <i>Agrarische landschap</i>	37
3.3.2 <i>Landschap en cultuurhistorie</i>	38
3.3.3 <i>Archeologie</i>	44
3.4 Natuur	47
3.4.1 <i>De Bakkeveense Duinen, Habitatrichtlijngebied</i>	47
3.4.2 <i>Leekstermeer, Vogelrichtlijngebied</i>	50
3.4.3 <i>Lauwersmeer, Vogelrichtlijngebied</i>	53
3.4.4 <i>Ecologische hoofdstructuur, verbindingzones en natuurdoelen</i>	55
3.4.5 <i>Weidevogelgebieden en ganzenfourageergebieden</i>	58
3.5 Luchtkwaliteit	59
3.6 Geluid	60
4 Ontwikkelingen in het voorontwerp bestemmingsplan en afbakening van het plan-MER	61
4.1 Inleiding	61
4.2 Landbouw	62
4.2.1 <i>Ontwikkeling</i>	62
4.2.2 <i>Voorgenomen bestemmingen</i>	64
4.2.3 <i>Onderwerpen voor de effectbepaling, landbouw</i>	69

4.3	Natuurontwikkeling, realisatie van de Ecologische hoofdstructuur	71
4.3.1	<i>Algemeen</i>	71
4.3.2	<i>Waterberging</i>	72
4.3.3	<i>Onderwerpen voor de effectbepaling, natuurontwikkeling</i>	72
4.4	Recreatie	73
4.4.1	<i>Landgoed Nienoord</i>	73
4.4.2	<i>Overige recreatieve ontwikkelingen</i>	73
4.4.3	<i>Onderwerpen voor de effectbepaling, recreatie</i>	74
4.5	Landschap, cultuurhistorie en archeologie	74
4.5.1	<i>Inleiding</i>	74
4.5.2	<i>Landschap en cultuurhistorie</i>	74
4.5.3	<i>Archeologie</i>	75
5	Effectbeschrijving	77
5.1	Inleiding	77
5.2	Het voorontwerp bestemmingsplan vergeleken met de 'oude' bestemmingsplannen	77
5.3	Effecten van landbouw	79
5.3.1	<i>Landschap</i>	79
5.3.2	<i>Archeologie</i>	83
5.3.3	<i>Effecten op natuurbeschermingsgebieden</i>	84
5.3.4	<i>Effecten op overige natuurdoelen in het Westerkwartier</i>	86
5.3.5	<i>Effecten op het woon- en leefmilieu</i>	88
5.4	Natuurontwikkeling, functiewijziging van het landelijke gebied	89
5.4.1	<i>Verandering van het landschap</i>	89
5.4.2	<i>Archeologie</i>	91
5.5	Toeristisch-recreatieve ontwikkeling	92
5.5.1	<i>Landgoed Nienoord</i>	92
5.6	Overzicht effectbeoordeling	94
6	Aanbevelingen en maatregelen	97
6.1	Inleiding	97
6.2	Aanbevelingen	97
7	Leemten in kennis en voorstel evaluatieprogramma	101
7.1	Leemten in kennis	101
7.2	Aanzet evaluatieprogramma	102
Literatuur		104

LIGGING EN SAMENSTELLING PLANGEBIED

Samenvatting

1 Inleiding en aanleiding

De gemeentes Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn (het Groningse Westerkwartier) werken gezamenlijk aan de bestemmingsplannen voor hun buitengebied¹. Het plangebied omvat vrijwel het volledige buitengebied van de gemeentes Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn. Het plangebied heeft vooral een agrarisch karakter. In het bestemmingsplan worden verder de mogelijkheden geregeld voor natuurontwikkeling (EHS), de schaalvergroting in de landbouw, recreatieve activiteiten, vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en uitbreidingsmogelijkheden van niet-agrarische bedrijven.

De huidige bestemmingsplannen zijn in meer of mindere mate verouderd en niet meer afgestemd op de hierboven genoemde nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast is er nieuw beleid vastgesteld in de vorm van onder andere het nieuwe Provinciaal Omgevingsplan, de Visie Houtsingelhoofdstructuur, Inrichtingsplan Middag-Humsterland en het Waterplan. Ook zal het nieuwe bestemmingsplan enkele bestaande activiteiten planologisch regelen (dit betreft de evenementen op het landgoed Nienoord).

De vastgestelde Kadernota (2006) biedt de uitgangspunten of kaders voor het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied. De in deze nota beschreven kaders zijn enerzijds conserverend om de bestaande waarden te beschermen en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen.

Hiernaast beschrijft de Kadernota een aantal ontwikkelingen. Er wordt rekening gehouden met grotere agrarische bouwpercelen dan de gebruikelijke hectare, worden kaders geboden voor kleinschalige recreatieve ontwikkelingen en is het mogelijk om toekomstige natuurgebieden als zodanig te bestemmen.

Via wijzigingsregelingen en vrijstellingsregelingen wordt flexibiliteit in de planopzet ingebouwd. Zo kunnen bijvoorbeeld vergrotingen van agrarische bouwmogelijkheden, natuurontwikkelingsprojecten, waterbergingsprojecten of vervangende functies voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen worden geregeld.

Op grond van de ontwikkelingsruimte voor een aantal functies is een plan-MER nodig. Het voorliggende plan-MER geeft de milieu-informatie die nodig is voor de besluitvorming over deze onderwerpen. Vanwege de onderlinge samenhang van de ontwikkelingsmogelijkheden en/of de mogelijke effecten daarvan, is in dit plan-MER echter voor een ruimere benadering gekozen, waarin, zover van belang voor de besluitvorming, ook andere ontwikkelingsmogelijkheden worden meegenomen.

Het plan-MER is het milieudocument bij het voorontwerp bestemmingsplan. Voor gedetailleerd kaartmateriaal wordt verwezen naar de plankaarten bij het voorontwerp. Het kaartmateriaal dat in dit plan-MER is opgenomen betreft informatie op gebiedsniveau (het Westerkwartier in zijn geheel).

¹ De nieuwe bestemmingsplannen worden in dit plan-MER als één integraal plan beschouwd. Het nieuwe plan wordt aangeduid als voorontwerp bestemmingsplan.

Plan-m.e.r. procedure

De plan-m.e.r. procedure is bedoeld om bij de voorbereiding van het bestemmingsplan de verwachte milieueffecten die van belang zijn voor de besluitvorming, in beeld te brengen. De procedure draagt eraan bij dat de mogelijke milieugevolgen een duidelijk plaats krijgen in de besluitvorming.

De eerste stap in de plan-MER procedure heeft bestaan uit de raadpleging: het bevoegd gezag (de gemeentes Marum, Leek, Grootegast en Zuidhorn) heeft diverse instanties geraadpleegd over de vraag wat in het milieueffectrapport moet worden opgenomen. Ook de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage is om advies gevraagd. Het plan-MER wordt tegelijk met het voorontwerp bestemmingsplan in procedure gebracht. Hierdoor wordt een ieder in staat gesteld om zienswijzen op het plan-MER in te dienen. De gemeente zal bij de vervolgstappen in de bestemmingsplanprocedure onder meer aangeven op welke wijze de ingebrachte zienswijzen in acht zijn genomen.

Reikwijdte en detailniveau

Verderop in deze samenvatting (onder 4) wordt besproken wat in het MER aan de orde moet komen en wordt nauwkeurig de reikwijdte en het detailniveau beschreven. Er wordt ingegaan op het voorontwerp bestemmingsplan en de ontwikkelingsmogelijkheden hierin. Ook wordt stil gestaan bij de wijze waarop het bestemmingsplan verschillende functies ruimtelijk regelt. Deze ontwikkelingsruimte en het ruimtelijk regelen van functies bepalen de focus in dit plan-MER.

2 Beleid, wet- en regelgeving

Hieronder worden kort relevante wet- en regelgeving en relevant beleid aangegeven. Voor een uitgebreide beschrijving wordt verwezen naar hoofdstuk 2 van het hoofdrapport.

Nationaal

Nota Ruimte

Nationale landschappen zijn in dit kader relevant. Middag-Humsterland heeft de status van nationaal landschap. Dit gebied is voor een deel gelegen in het Westerkwartier (gemeente Zuidhorn). Hiernaast is het afwegingskader EHS (ecologische hoofdstructuur) van belang. Het ruimtelijke beleid voor EHS-gebieden is gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. De bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader, het zogenoemde 'nee, tenzij'-regime.

Nota Belvédère

De centrale doelstelling van het beleid in de Nota Belvédère is, de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van de ruimte. Het Gronings wierdengebied (inclusief Middag-Humsterland) en Noordelijke Wouden en Westerkwartier zijn Belvédèregebieden.

Wet op de archeologische monumentenzorg

Uitgangspunt van de wet is archeologische waarden waar nodig beschermen. Hiertoe moeten een groot aantal bodemingrepen getoetst worden aan het gemeentelijke bestemmingsplan.

Wet ammoniak en veehouderij

De wet is op 8 mei 2002 in werking getreden en heeft tot doel om de natuur extra te beschermen tegen de nadelige gevolgen van ammoniakuitstoot van veehouderijen in of nabij kwetsbare gebieden. Deze wet heeft betrekking op de uitstoot van ammoniak uit dierenverblijven. Op grond van deze wet mogen in de kwetsbare gebieden en in een zone van 250 meter rondom deze gebieden geen nieuwe veehouderijen opgericht worden en hebben bestaande veehouderijen slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden.

Natuurbeschermingswet

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 moet bij ruimtelijke ontwikkelingen in of nabij een Natura 2000-gebied rekening gehouden worden met de effecten hiervan op de waarden die speciaal moeten worden beschermd, de zogenaamde instandhoudingsdoelstellingen.

Geurbeleid en Wet geurhinder en veehouderij

De gemeenten Marum, Leek, Grootegast en Zuidhorn beschikken niet over een lokaal geurbeleid. Het nationale geurbeleid is daardoor leidend via de Wet geurhinder en veehouderij. Het nieuwe bestemmingsplan buitengebied zal aan deze wet- en regelgeving moeten voldoen.

Regionaal

Provinciaal omgevingsplan

De provincie Groningen geeft aan dat in gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden mogelijkheden liggen voor de landbouw om in te zetten op een productiewijze met aanvullende inkomsten uit nevenactiviteiten. Voor de ruimtelijke inpassing van agrarische bebouwing geeft de provincie aan dat gemeenten onder bepaalde voorwaarden agrarische bouwontwikkelingen kunnen laten plaatsvinden.

Het beleid van de provincie Groningen is gericht op realisatie van de EHS. De provincie heeft financiële middelen gebundeld om de grondaankoop te versnellen en de inrichting van natuurgebieden te verbeteren. Er wordt gezocht naar combinaties met andere functies als recreatie, landbouw, waterberging en drinkwaterwinning. De provincie heeft gebieden aangewezen waarbinnen, vanwege het gebruik of de aanwezige waarden, bijzondere bescherming moet worden geboden aan het milieu of waar een bijzondere milieukwaliteit moet worden nagestreefd. Die bijzondere kwaliteit kan bestaan uit strengere kwaliteitsnormen of uit het versneld bereiken van de basiskwaliteit en/of de streefwaarden.

Gebiedsplan Groningen

Op basis van de subsidieregelingen zijn in dit plan de gebieden begrenst waar de subsidiëring van beheer en ontwikkeling van nieuwe natuur, agrarisch natuurbeheer en landschapsonderhoud kan plaatsvinden. Er wordt aangegeven welke natuur- en landschapsdoelstellingen worden nagestreefd.

Beleidsvisie Houtsingel hoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier

In deze visie wordt gestreefd naar een optimalisatie van de houtsingelstructuur zodat de kwaliteiten en identiteiten binnen het singellandschap worden veiliggesteld. Hiernaast heeft de huidige landbouw behoefte aan aanpassing van de houtsingelstructuur. Dit onder invloed van de schaalvergrotingen van landbouwbedrijven en de behoefte aan grotere agrarische bouwpercelen (Stuurgroep West-Groningen, 2005). De visie formuleert een aantal opgaven en spelregels.

Inrichtingsplan Middag- Humsterland

Het inrichtingsplan is er op gericht het cultuurlandschap voor de toekomst te behouden. Doelstelling van het plan is het behoud en versterking van landschapselementen en structuren, waaronder het netwerk van natuurlijke en cultuurhistorisch karakteristieke waterlopen en het reliëf van natuurlijke hoogten en laagten, wierden en dijken, naast ontwikkeling van de landbouw en verbetering van de landbouwstructuur (Provincie Groningen, 2003).

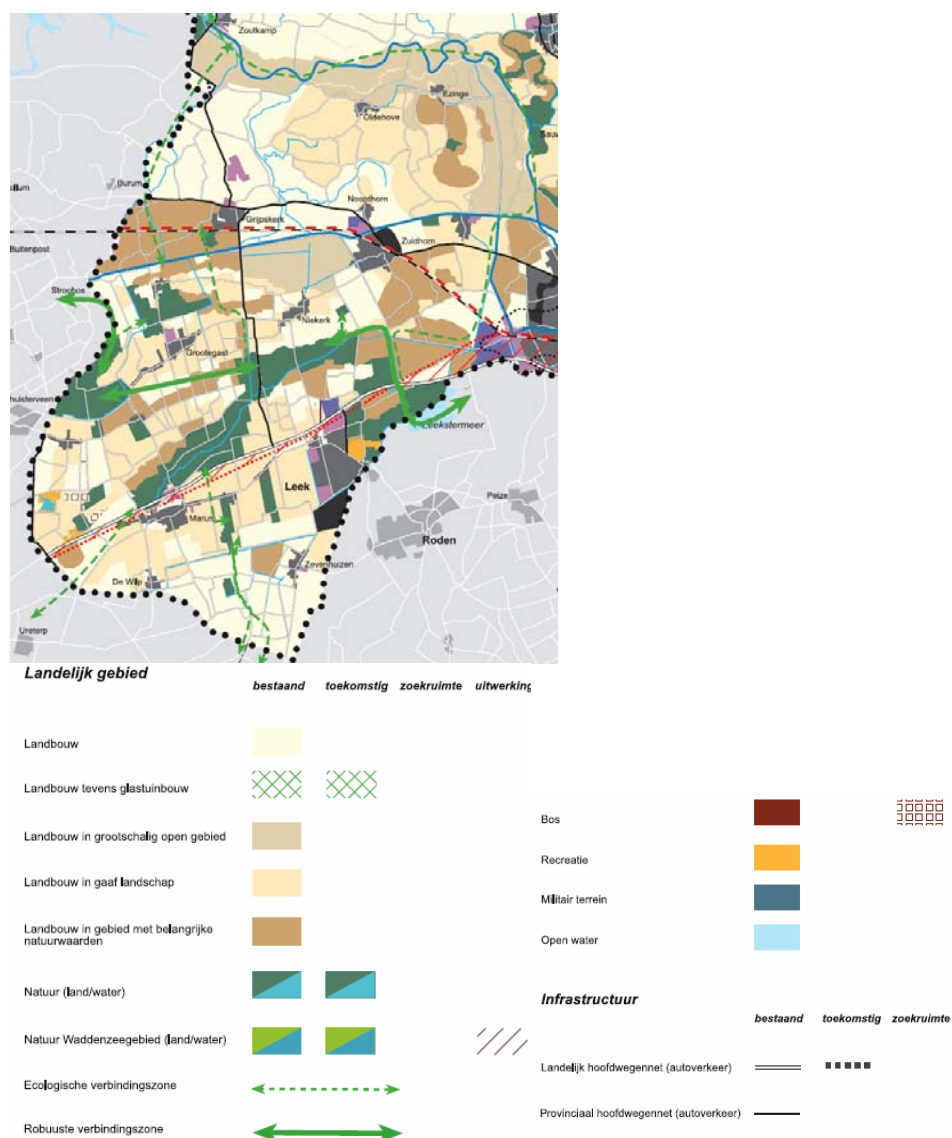
Ganzenfouragegebieden

De aanduiding als ganzenfouragegebied is formeel nodig om de mogelijkheid te openen om binnen deze gebieden beheersovereenkomsten voor ganzenopvang af te sluiten. De ganzenfouragegebieden bij het Leekstermeer zijn binnen het kader van dit plan-MER van belang.

Lokaal beleid

Beleidskader recreatie en toerisme Westerkwartier

Het recreatiebeleid van de gemeenten Leek, Zuidhorn, Marum en Grootegast is neergelegd in het beleidskader 'Recreatie en Toerisme, Westerkwartier'. Deze nota is heden nog niet formeel vastgesteld door de gemeenteraden. Het beleidskader dient als toetsingskader voor planologische ontwikkelingen in het Westerkwartier.

Figuur S.1: Functiekaart provincie Groningen (gedeelte). Bron: Provincie Groningen, 2006

3 Beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling

De autonome ontwikkeling

Het voorontwerp bestemmingsplan volgt in hoge mate uit het bestaande beleid - bijvoorbeeld op het gebied van natuur en landschap - en bestaande trends. De ontwikkelingen die volgen uit het bestaande beleid en de bestaande afspraken zijn in hoofdlijnen als een gegeven beschouwd als onderdelen van de situatie bij "autonome ontwikkeling". De ontwikkelingsmogelijkheden die het voorontwerp bestemmingsplan biedt, zijn tegen deze "autonome ontwikkeling" afgezet. Op deze wijze wordt eenvoudig duidelijk of het bestemmingsplan in overeenstemming is met dit beleid, het beleid versterkt of er mee conflicteert. Vergeleken met de geldende bestemmingsplannen zal het voorontwerp duidelijk positieve effecten hebben. Hier wordt in hoofdstuk 5 van deze samenvatting nader op ingegaan.

Bodem en water

De bodem is van belang omdat het één van de "onderliggers" is van het landschap dat zich hierop in de loop van de historie heeft ontwikkeld. In het Westerkwartier worden onderscheiden. Het Zuidelijk Westerkwartier met de dekzandruggen (ook wel gasten genoemd) met daartussen de veenlaagten, het kleigebied van het Noordelijk Westerkwartier, de zandgronden in het meest zuidelijke deel.

De provincie Groningen zet in op een natuurlijkere inrichting van de waterhuishouding in de provincie. er wordt aangesloten op de landschappelijke hoofdstructuur. In het Westerkwartier wordt het Dwarsdiep/Matslootgebied hersteld. Dit kan beschouwd worden als een autonome ontwikkeling, maar deze past niet in het huidige bestemmingsplan. De ontwikkelingsmogelijkheid zal planologisch worden verankerd in het nieuwe bestemmingsplan. Dit geldt ook voor een kleinschalige waterberging in het Leekstermeergebied, waartoe al is besloten.

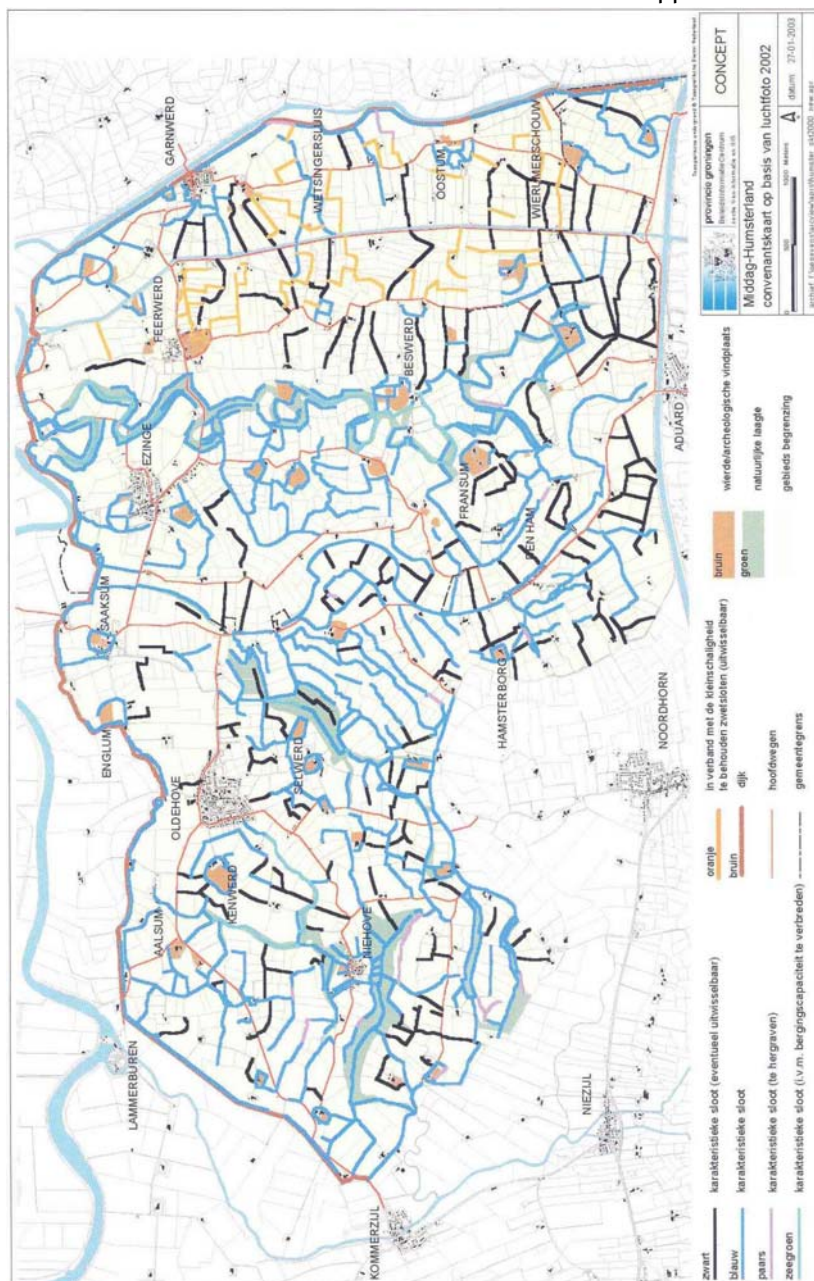
Agrarisch landschap

Het Westerkwartier wordt gekenmerkt door een agrarisch landschap. In het zuidelijke deel is met name sprake van rundveehouderij en daarnaast ook van intensieve veehouderij. De landbouw is hier relatief kleinschalig, al zijn er tendensen naar schaalvergroting zichtbaar. In het noorden, de gemeente Zuidhorn, worden de gronden naast veeteelt gebruikt voor akkerbouw. In Zuidhorn komen over het algemeen grootschalige bedrijven voor. In het Westerkwartier zal het aantal agrarische bedrijven in de toekomst kleiner worden. Overgebleven bedrijven zullen in omvang gaan groeien.

Cultuurhistorie en landschap

Middag-Humsterland

Middag-Humsterland maakt deel uit van het Groningse wierdegebied. Middag-Humsterland is vanwege zijn grote gaafheid door Nederland op de voorlopige lijst van Werelderfgoed is geplaatst. Het gebied bevat een schat aan (pré)historische informatie en behoort tot de oudste continu bewoonde cultuurlandschappen van Europa.

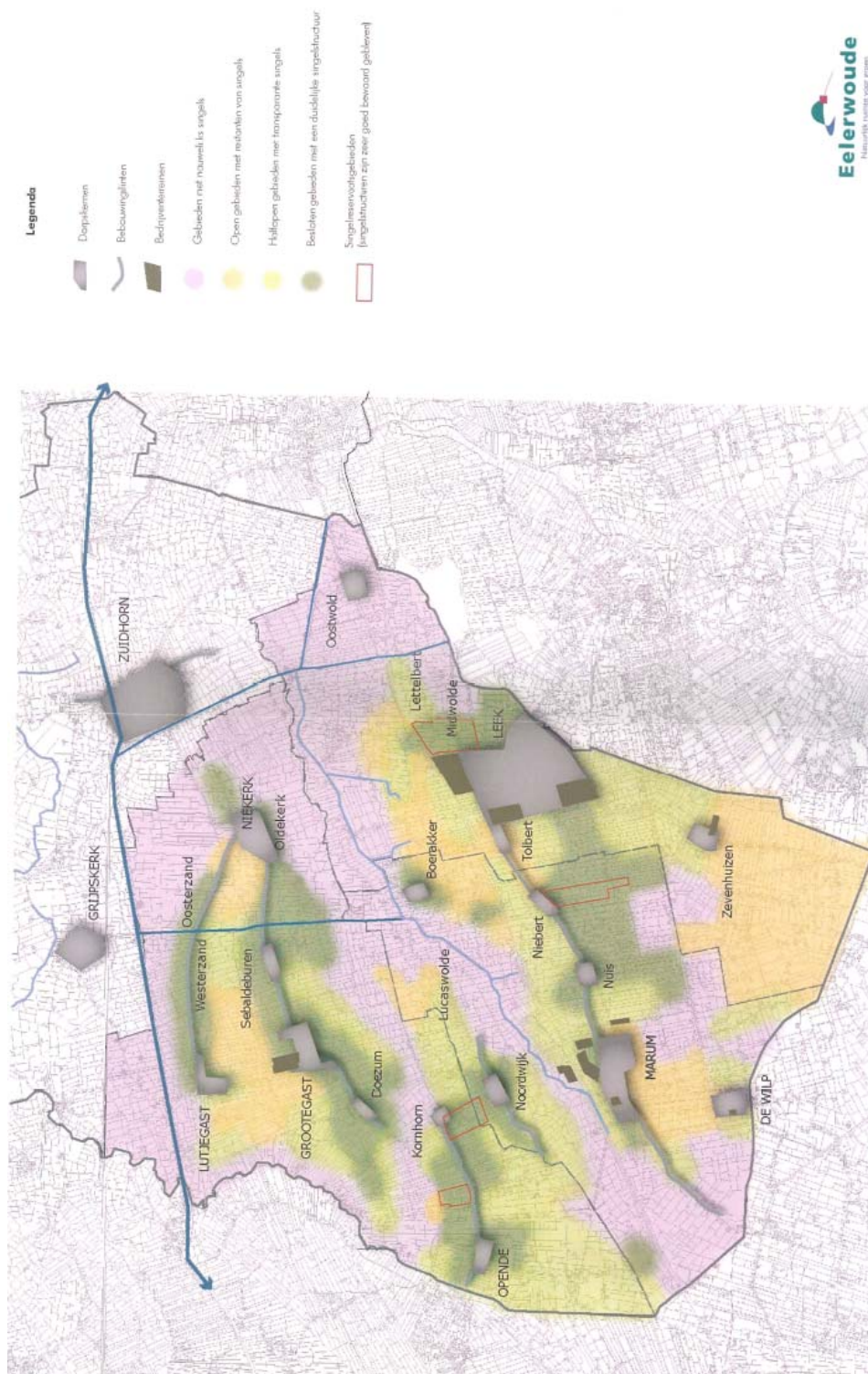
Figuur S.2: Middag-Humsterland

Houtsingelhoofdstructuur

De singels zijn lijnvormige beplantingselementen die zich vooral bevinden op kavelgrenzen en langs sloten op de hogere gelegen zandruggen. Tussen de zandruggen met de singels liggen lager gelegen, open gebieden. Hoge dichtheden aan singels komen voor in de gebieden Grootegast-Lutjegast en Opende-Kornhorn (Stuurgroep West-Groningen, 2005).

Verwachte ontwikkeling

Het (provinciale en lokale) beleid binnen Middag-Humsterland en de Houtsingelgebieden is gericht op behoud en herstel van de kenmerkende waarden van deze gebieden. Dit kan leiden tot een versterking van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden in deze gebieden.

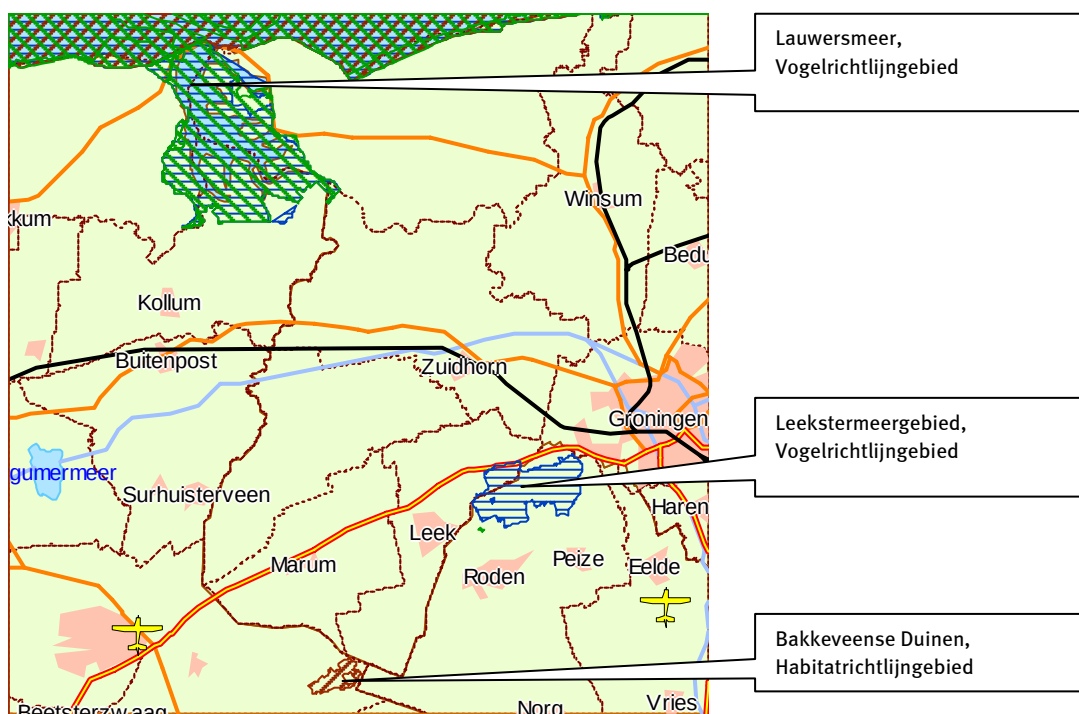
Figuur S.3: Houtsingelgebied zuidelijk Westerkwartier

Natuur

Natura 2000 gebieden

In de directe omgeving van het plangebied liggen een aantal Natura 2000 gebieden; Het Leekstermeer, het Lauwersmeer en de Bakkeveense Duinen. Voor deze Natura 2000 gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

De Bakkeveense duinen zijn in het kader van het voorliggende plan-MER met name van belang. Het habitatgebied is gevoelig voor atmosferische depositie van ammoniak. De ammoniakdepositie op de Bakkeveense Duinen zal in de toekomst verder dalen (landelijke trend). De depositie blijft echter naar verwachting boven de kritische waarde zoals deze voor dit gebied is vastgesteld. Het Leekstermeer en het Lauwersmeer zijn vogelrichtlijngebieden. Verstorende activiteiten kunnen een mogelijk effect hebben op doelsoorten van deze gebieden.

Figuur S.4: Natura 2000 gebieden [Bron: Het Natuurloket]

De ecologische hoofdstructuur (EHS)

Het ruimtelijke beleid voor EHS-gebieden is gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. Op de functiekaart uit het Provinciaal omgevingsplan zijn reeds de ecologische verbindingzones aangegeven. Hieronder vallen ook de robuuste verbindingen. Voor de EHS heeft de provincie natuurdoelen geformuleerd. In het tekstkader op de volgende bladzijde zijn de natuurdoelen voor verschillende gebieden in het Westerkwartier weergegeven.

- Langs het Dwarsdiep en de Matsloot wordt op plaatsen waar kwelwater in het maaiveld komt de ontwikkeling van natte schraallanden (Dotterbloemhooilanden en kleine-zeggenvegetaties) nagestreefd. Deze graslanden zijn ook van betekenis voor kritische weidevogels.
- Het beheer is vooral gericht op ontwikkeling van weidevogelpopulaties en bloemrijke graslanden.
- De bestaande moerasgebieden worden versterkt en uitgebreid, waardoor extra mogelijkheden ontstaan voor ontwikkeling van rietland en ruigte, nat schraalland, moerasbos en zoetwatergemeenschappen.
- In de Doezumermieden is het beheer primair gericht op het handhaven en versterken van verschillende verlandingsstadia in de petgaten. Door periodiek nieuwe petgaten te graven zullen de diverse verlandingsstadia (open water, moeras, moerasbos) aanwezig blijven.
- In Polder de Kaleweg worden mogelijkheden benut voor ontwikkeling van kwelafhankelijke natte schraallandvegetaties en voor versterking van weidevogelpopulaties.
- In de Grootegastmolenpolder/Bombay ligt de nadruk van het beheer en de inrichting op ontwikkeling van weidevogelpopulaties. In de laagste delen van deze polders worden plaatselijk ook de mogelijkheden benut voor ontwikkeling van vegetatiekundige waarden (nat schraalland, bloemrijk grasland). De bestaande petgatencomplexen worden versterkt, waardoor de oppervlakte rietland en ruigte, nat schraalland, moerasbos en zoet-watergemeenschappen toeneemt.
- In het Leekstermeergebied wordt het beheer gericht op zowel vergroting van de betekenis voor weidevogels, water- en moerasvogels, als op versterking van de vegetatiekundige betekenis. Aansluitend op het meer wordt uitgaan van een natuurlijker peilbeheer, waarbij in de oeverlanden overstromingssituaties kunnen ontstaan.
- Op de hogere zandgronden wordt in de begrensde gebieden (Hoflaan, Kornhorn, Midwolde, het Steenhuis en delen van de Grootegastmolenpolder/Bombay) en in natuurgebieden door middel van een gericht beheer en onderhoud gestreefd naar versterking van natuur- en landschapswaarden die kenmerkend zijn voor kleinschalige gebieden, zoals bosjes, poelen, houtsingels en bloemrijke graslanden.

Figuur 2.5: Ecologische hoofdstructuur in het Westerkwartier inclusief robuuste verbindingzone. Bron: Bijlage bij Programma Landelijk Gebied 2007-2013, Provincie Groningen

Het rijks- en provinciale beleid is gericht op realisatie van de EHS. Daarom kan er worden verondersteld dat natuurontwikkeling in de nabije toekomst tot meer natuur zal leiden (realisatie van natuurdoelen). Dit beleid is al enige tijd van kracht. Het nieuwe bestemmingsplan zal deze ontwikkeling ook planologisch mogelijk maken.

Weidevogelgebieden

Weidevogelgebieden worden gekenmerkt door een aantal specifieke landschappelijke en natuurlijke kenmerken: een hoge grondwaterstand en weilanden met veel sloten en openheid, die het gebied aantrekkelijk maken voor weidevogels. De kenmerkende weidevogels zijn verder in aantal afgenomen. Soorten van natte elementen en graseters als zwanen en ganzen zijn toegenomen. Reservaten en beheergebieden op klei doen het relatief beter dan die op veengronden. Het weidevogelareaal krimpt verder in en lijkt zich te beperken tot de kleigronden (Provincie Groningen, 2007).

Ganzenfoerageergebieden

Het betreft gebieden voor de Kol- en Grauwe ganzen. Binnen de ganzenfoerageergebieden is het verboden om ganzen opzettelijk te verontrusten. Voor dit plan-MER zijn de gebieden ten noorden van het Leekstermeer (onder andere De Drie Polders, Polder de Lagemeeden, Polder de Kriegsman en Polder Vredeweld) van belang.

Luchtkwaliteit

In het plangebied doen zich geen knelpunten voor ten gevolge van de emissie van stoffen door het wegverkeer (fijn stof, stikstofdioxiden en andere luchtverontreinigende stoffen). Ook zijn er geen aandachtspunten bekend in verband met de emissie van stoffen door bedrijven in het plangebied of de omgeving. De kans op geurhinder van agrarische bedrijven in het plangebied is een punt van aandacht. Hiervoor wordt het wettelijk kader gevormd door de Wet veehouderij en geurhinder.

Geluid

Bestaande geluidszoneringen zijn in het voorontwerp bestemmingsplan overgenomen. Ook geluidszoneringen buiten het plangebied zijn hierin meegenomen. Van belang zijn de partiele bestemmingsplan herzieningen 'industrielawaai Westpoort' en 'geluidszone lawaaisport Steenbergerveld'. Deze twee partiële herzieningen zijn in 2007 vastgesteld. Voor het nieuwe bestemmingsplan zijn dit gegevens, die deel uitmaken van de bestaande situatie.

4 Ontwikkelingen in het voorontwerp bestemmingsplan en afbakening van het plan-MER

De volgende alinea's geven per functie een beschrijving van de wijze waarop deze wordt geregeld in het voorgenomen bestemmingsplan. Op grond daarvan wordt per functie ingegaan op de vraag, welke onderwerpen aandacht verdienen in de effectbeschrijving in dit plan-MER.

Landbouw

De agrarische bedrijvigheid is een van de belangrijkste pijlers voor de gebiedskwaliteit van het Westerkwartier. Het is derhalve zaak dat aan perspectiefvolle en toekomstgerichte agrarische bedrijven voldoende ontwikkelingsmogelijkheden worden geboden. Om inzicht te krijgen in de huidige bedrijfsomvang en de toekomstige uitbreidingswensen van de ondernemers is in het Westerkwartier een enquête afgenomen

onder de agrarisch ondernemers. De meeste bedrijven geven aan dat ze ruimte voor uitbreiding willen houden.

Aanlegvergunningenstelsel

De bescherming van landschappelijke en natuurlijke waarden is geregeld door het opnemen van een aanlegvergunningenstelsel en door bepaalde maatregelen te verbieden. Dit laatste is vooral het geval voor natuurgebieden en gebieden die in de toekomst natuur kunnen worden en voor houtsingels (en reservaten) en open (weidevogel) gebieden. In het voorontwerp bestemmingsplan is een tabel opgenomen waarin per activiteit aangegeven wordt waar deze activiteit strijdig is, mogelijk is of waar een vergunning voor moet worden aangevraagd.

Het stelsel biedt de mogelijkheid om per geval op basis van een belangenafweging te besluiten of een activiteit wel of niet vergund kan worden en of daarvoor bepaalde voorwaarden moeten gelden. Dit besluit is aan de colleges van Burgemeester & Wethouders.

Agrarische bouwbestemmingen

De grootte van de bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' is toegekend op basis van de huidige bedrijfsomvang, veelal met een beperkte ontwikkelingsruimte. Bij het bepalen van de bouwblokken zijn cultuurhistorie, landschap en (de ontwikkeling van) natuur belangrijke elementen geweest. In gebieden met een hoge landschappelijke en natuurlijke waarde (o.a. toekomstige EHS) zijn de ontwikkelingsmogelijkheden van de bouwblokken zeer beperkt gehouden (zie tabel hieronder).

Tabel S.1: Omvang agrarisch bouwblok

Gebied/type bedrijf	Bestemming agrarische bebouwing omvang, maximaal (bouwmogelijkheden bij recht)
Gebiedsbestemming "Natuur-agrarisch" en "Agrarisch-landschappelijke en natuurlijke waarden"	Maximaal 0,5 of 1 hectare
Gebiedsbestemming "Agrarisch" en "Agrarisch-landschappelijke waarde"	Maximaal 1,5 of 2 hectare
Akkerbouwbedrijven	Maximaal 1 hectare (uitzonderingen mogelijk)
Systematiek	
Gemeentes Grootegast, Leek en Marum	Concentratiebeginsel voor bouwperceel van 0,5 / 1 / 1,5 ha. of volledig bestemmingsvlak binnen ingetekend bestemmingsvlak van max. 2 ha.
Gemeente Zuidhorn	Concreet bouwblok van circa 0,5 / 1 / 1,5 of 2 ha. ingetekend op de bestemmingsplankaart

Hiernaast zit er in de systematiek van alle gemeentes een wijzigingsbevoegdheid om de bouwmogelijkheden verder te verruimen binnen de toegekende bestemmingsvlakken. Volgens de beschreven wijzigingsbevoegdheid in de voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan kunnen Burgemeester & Wethouders van de gemeenten Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn het bouwperceel vergroten mits aannemelijk is gemaakt dat de wijziging uit bedrijfseconomisch oogpunt gewenst is en met dien verstande dat wijziging naar 1,5 of twee hectare uitsluitend is toegestaan indien het bestemmingsvlak (agrarisch bouwblok) niet grenst aan natuurgebieden of gebieden die in de toekomst natuur kunnen worden. De wijzigingsbevoegdheid is gekoppeld aan een afwegingskader dat gericht is op een evenredige belangenafweging.

Intensieve veehouderij

De ontwikkelingsruimte binnen de bouwblokken, in combinatie met de mogelijkheid van omvorming van een grondgebonden agrarisch bedrijf naar niet-grondgebonden

agrarische activiteiten (intensieve veehouderij) bepaalt de mogelijke omvang van bedrijven (waaronder intensieve veehouderij) in de toekomst. Omvorming naar intensieve veehouderij is op alle bouwblokken mogelijk, binnen de ruimte die het bestemmingsplan biedt.

Onderwerpen voor de effectbepaling, landbouw

Hieronder is puntsgewijs aangegeven welke thema's dat zijn en op welke wijze ze aandacht zullen krijgen in dit plan-MER. Dit resulteert per thema in een afbakening ("reikwijdte en detailniveau") van het plan-MER.

- **Landschap en cultuurhistorie en archeologie**

Voor het agrarisch gebied buiten de bouwkvavels is een evaluatie van het aanlegvergunningenstelsel in het voorontwerp bestemmingsplan een punt van aandacht. De ontwikkelingsruimte binnen de agrarische bouwpercelen en de mogelijkheid om deze via een wijzigingsbevoegdheid (van B&W) te verruimen, kunnen effect hebben op landschappelijke waarden. Hiernaast kan de omvorming van landbouwpercelen ten behoeve van fruit- en sierteelt potentieel een effect hebben op landschap.

- **Natura 2000 gebieden**

Nagegaan is, of de ontwikkelingsruimte van bedrijven een negatief effect kan hebben op Natura 2000 gebieden in de omgeving van het Westerkwartier. Het gaat hierbij met name om de depositie van ammoniak vanuit de stallen en bijbehorende gebouwen (bijvoorbeeld mestopslag).

- **Overige natuur**

Voor het agrarisch gebied buiten de bouwkvavels is een evaluatie van het aanlegvergunningenstelsel en de lijst van verboden ingrepen een punt van aandacht. Bedrijven op de bouwkvavels zouden een effect kunnen hebben op gevoelige gebieden. Dit zijn met name gebieden in het kader van Wet Ammoniak en Veehouderij. In het voorontwerp bestemmingsplan hebben deze bedrijven echter geen ontwikkelingsruimte gekregen. Hierdoor zijn nieuwe effecten op gevoelige gebieden niet te verwachten.

- **Archeologie**

In het kader van dit plan-MER is de vraag aan de orde, in welke mate het voorontwerp bestemmingsplan hiervoor bescherming biedt.

- **Bodem en water**

In het kader van dit plan-MER gaat het om de vraag of de voorgenomen ontwikkelingen gevolgen kunnen hebben om de betekenis van bodem en water, voorzover gerelateerd aan de landschaps- en natuurwaarden en de ontwikkelingsmogelijkheden daarvan. Dit komt bij die thema's aan de orde.

- **Woon- en leefmilieu (luchtkwaliteit, geur)**

Dit betreft met name de kans op hinder bij gevoelige objecten, in dit geval woningen.

Natuurontwikkeling, realisatie van de Ecologische hoofdstructuur

Om de aanleg van de Ecologische hoofdstructuur en/of de verbindingzones in planologische zin mogelijk te maken is in het bestemmingsplan een wijzigingsmogelijkheid opgenomen. Hiermee kan de agrarische bestemming worden gewijzigd in natuur (het betreft de bestemmingen Natuur, Natuur-agrarisch gebruik, Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden, Bos, Water of Water met Landschappelijke en Natuurlijke waarden).

Waterberging

De wijziging van gebieden in een waterbergingsfunctie is gekoppeld aan de functieverandering van het landelijk gebied ten behoeve van natuur.

Nabij het Leekstermeer is al een plan gemaakt voor de realisatie van kleinschalige waterberging. Naast deze functieverandering nabij het Leekstermeer wordt er ook gewerkt aan de realisatie van kleinschalige waterberging nabij de Matsloot en het Oude Diepje, Dwarsdiep. De mogelijkheid voor waterberging is hier in het bestemmingsplan gekoppeld aan de bestemmingen 'Water', 'Water met Landschappelijke en Natuurlijke Waarden' en aan de realisatie van natuur. Waterberging is alleen mogelijk als het niet conflicteert met de doeleinden op natuurgebied. De waterberging mag geen negatieve gevolgen hebben voor agrarische gebieden in de omgeving.

Onderwerpen voor de effectbepaling, natuurontwikkeling

Hieronder is puntsgewijs aangegeven welke thema's dat zijn en op welke wijze ze aandacht zullen krijgen in dit plan-MER. Dit resulteert per thema in een afbakening ("reikwijdte en detailniveau") van het plan-MER.

- **Waterhuishouding**

Kleinschalige waterberging is alleen mogelijk als het niet conflicteert met de natuurdoelen. Hiervoor worden dus geen negatieve effecten verwacht. Daarom wordt er in de effectbeschrijving en beoordeling verder niet op ingegaan.

- **Landschap**

Het omvormen van landschap ten behoeve van natuurontwikkeling kan een effect hebben op het kenmerkende (agrarische) cultuur landschap.

- **Cultuurhistorie en archeologie**

Werkzaamheden ter bevordering van de ontwikkelingen van natuur kunnen een bodemverstorende werking hebben. Beoordeeld wordt in welke mate het stelsel van aanlegvergunningen en verboden de cultuurhistorische en archeologische waarden beschermd.

Recreatie

Landgoed Nienoord

De toekomstvisie is gericht op het verbeteren en instandhouden van de toeristisch-recreatieve functie, maar niet zozeer op vergroting van het aantal bezoekers. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in het gegeven dat geen uitbreiding van de parkeervoorzieningen wordt nagestreefd. In het kader van het nieuwe bestemmingsplan wordt voor één aspect een duidelijke wijziging van de voorschriften voorzien. Dit betreft het formaliseren van het bestaande gebruik van het evenemententerrein nabij de Tolberterstraat, het nabij gelegen weiland en het openluchttheater het Podium. Op dit terrein vindt één relatief grote evenement plaats. De Pinksterfeesten (tussen de 2.000 en 3.000 bezoekers).

Overige recreatieve ontwikkelingen

Er wordt enkel een kleine ontwikkelingsmogelijkheid toegestaan. Op het bestemmingsplanniveau worden er geen aanmerkelijke effecten verwacht. In de effectbeschrijving is niet ingegaan op deze beperkte ontwikkelingsmogelijkheid.

Onderwerpen voor de effectbepaling, recreatie

Ten aanzien van de functie recreatie zijn voor dit plan-MER alleen de ontwikkelingsmogelijkheden van het landgoed Nienoord relevant.

- In het voorliggende plan-MER is nagaan of de grotere evenementen op het landgoed Nienoord effecten hebben op het Vogelrichtlijngebied Leekstermeer. Met name verstoring door geluid is een belangrijk aandachtspunt. De mogelijkheden van verstoring door de aanwezigheid van mensen is beperkt. Het Vogelrichtlijngebied is vanaf het landgoed niet direct toegankelijk. Hiernaast wordt er in het bestemmingsplan niet voorzien in een toename van het aantal bezoekers. Dit betekent ook geen toename van het versturende effect door de aanwezigheid van mensen.
- In het voorliggende plan-MER is nagaan of de genoemde activiteiten invloed kunnen hebben op de waarden van de bosgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur. Deze elementen van de EHS op het landgoed zijn nog geen vaststaand beleid. De gemeente Leek is nog in discussie met de provincie Groningen over de aangewezen elementen. Vooralsnog is dit wel meegenomen in de effectbeschrijving.

Landschap, cultuurhistorie en archeologie

In deze alinea staan geen functies centraal maar een drietal thema's.

Het bestemmingsplan biedt het kader waarbinnen landschap, cultuurhistorie en archeologie beschermd worden. De thema's komen bij de effectbeschrijving van de verschillende functies regelmatig terug en zijn daardoor van belang voor dit plan-MER.

Het Houtsingelgebied

In de gemeentes Grootegast, Leek en Marum is het oorspronkelijke houtsingellandschap nog redelijk intact gebleven en is in sommige deelgebieden zelfs nog van een hoge kwaliteit. Voor het kappen van een singel of een deel van een singel is altijd een kapvergunning vereist. In de visie Houtsingelhoofdstructuur is het houtsingelgebied opgedeeld in deelgebieden met verschillende streefbeelden en bijbehorende spelregels. In een aantal gebieden is ruimte gelaten voor schaalvergroting in de landbouw, en in andere gebieden wordt weer ingezet op ontwikkeling van de houtsingels. Daarnaast zijn gebieden met bijzonder waardevolle en intacte houtsingels (de houtsingelreservaten) en afzonderlijk te behouden houtsingels aangewezen. Deze laatste twee, de reservaten en de te behouden singels, zijn op de plankaart aangeduid. Bescherming wordt geboden via het aanlegvergunningstelsel. De overige regels omtrent de houtsingels worden in de APV/kapvergunning opgenomen. In deze kapvergunning zit een compensatieregeling, conform de spelregels van de Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur. Deze regeling kan een mogelijk negatieve effect verminderen.

Middag-Humsterland

Het aanlegvergunningstelsel biedt bescherming. Hiernaast wordt voor de karakteristieke sloten en laagten in het gebied een facetbestemmingsplan opgesteld. De bescherming van het slotenpatroon zal in dit facetbestemmingsplan geregeld worden. Dit facetbestemmingsplan kan mogelijk nog opgenomen worden in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied.

Cultuurhistorische elementen

Het voorontwerp bestemmingsplan mist een cultuurhistorische waardenkaart. Er bestaat in de provincie Groningen veel onduidelijkheid over een kaart met juiste, actuele informatie. Aangezien een dergelijke kaart niet voorhanden is bestaat er geen compleet en volledig overzicht van de cultuurhistorische elementen in het Westerkwartier. Het betreft met name gea-objecten, natuurlijke laagten.

Archeologie

In de toelichting van het voorontwerp bestemmingsplan is een kaart met de archeologische verwachtingswaarde opgenomen. Het betreft de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Deze kaart geeft slechts een indicatie van de waarde per gebied. De kaart is in het voorontwerp bestemmingsplan gekoppeld aan de voorschriften. Hierin is opgenomen dat degelijk archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij grote ontwikkelingen waarbij grondverstorende werkzaamheden plaatsvinden dieper dan een 0,4 meter in gebieden die een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde hebben.

5 Effectbeschrijving

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mogelijk effecten van de activiteiten die in het vorige hoofdstuk beschreven zijn. De mogelijke effecten zijn afgezet tegen de autonome ontwikkeling (zie hoofdstuk 3) van het gebied.

Het voorontwerp bestemmingsplan vergeleken met de 'oude' bestemmingsplannen

De referentiesituatie voor de effectvoorspelling in dit plan-MER is niet gebaseerd op het eenvoudigweg doortrekken van de ontwikkelingsmogelijkheden van de bestaande bestemmingsplannen naar de toekomst. De gekozen benadering heeft echte als nadeel dat de positieve milieugevolgen ten opzichte van het "door laten lopen" van de bestaande bestemmingsplannen onderbelicht blijven. Deze punten worden hieronder kort aangegeven.

Agrarisch bouwblok

- In de oude plannen is het bouwblok vaak ingetekend in een zoekgebied van 4 hectare. Het potentiële ruimtebeslag is dus groter dan in het voorgenomen plan;
- Met het voorontwerp bestemmingsplan worden bij recht meer bouwblokken van 1,5 of 2 hectare toegekend, maar het aantal percelen met een agrarische bedrijfsbestemming wordt gehalveerd. de omvang van de locaties en dus het totale ruimtebeslag van de bouwpercelen is drastisch ingeperkt.
- Bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan zijn de grenzen van de bouwblokken bepaald aan de hand van luchtfoto's, waarbij rekening is gehouden met het landschapspatroon en landschapselementen, zoals houtsingels, sloten en wierden. Ten opzichte van de zoekgebieden tot 4 ha (in de oude plannen) is op deze wijze veel meer rekening gehouden met landschappelijke gegevens en waarden.
- Door middel van onder andere nadere eisen en uitgebreidere en zwaardere toetsingskaders (ten opzichte van de oude plannen) worden meer voorwaarden gesteld aan uitbreidingen via wijziging van het bestemmingsplan. Een uitbreiding van een agrarisch bedrijf waarvoor gebruik moet worden gemaakt van de wijzigingsbevoegdheid (van B&W) in het voorgenomen bestemmingsplan, kan pas plaatsvinden nadat de landschappelijke inpasbaarheid is aangetoond.

Aanlegvergunningenstelsel

- De gebiedswaarden worden met het nieuwe bestemmingsplan beter beschermd door een uitgebreider en verder uitgewerkt aanlegvergunningenstelsel.

Functiewijziging en beeldkwaliteit

- Omdat op steeds meer agrarische bedrijven de bedrijfsvoering wordt gestaakt komen stallen en schuren leeg te staan. Om verkrotting of oneigenlijk gebruik tegen te gaan is in het voorgenomen bestemmingsplan een regeling opgenomen voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen: hier mag dan bijvoorbeeld een klein, milieuvriendelijk bedrijfje worden gevestigd onder voorwaarde dat een flink deel van de oude bebouwing wordt gesloopt.
- In de bestemming 'wonen' is ook een dergelijke saneringsregeling opgenomen.

Effecten van landbouw

In de onderstaande tabel is de effectbeschrijving puntsgewijs weergegeven. De effectbeoordeling is aan het eind van dit hoofdstuk weergegeven.

Landschap en cultuurhistorie	
Effect op landschapsstructuur en patroon op Houtsingelhoofdstructuur	Op de plankaart zijn de houtsingelreservaten en de te behouden singels aangewezen en aangeduid. Via het aanlegvergunningenstelsel worden deze goed beschermd. De overige houtsingelgebieden die zijn aangeduid in de visie (zie figuur 3.4), vallen in het voorontwerp bestemmingsplan onder een minder streng beschermingsregime. Het uitgangspunt is dat hier mogelijke negatieve effecten op de landschappelijke waarden worden ondervangen door regels te stellen in de gemeentelijke kapverordening (kapvergunning vereist). Een compensatieregeling maakt deel uit van deze kapvergunning (een negatief effect wordt hier deels door ondervangen. Het voorontwerp bestemmingsplan neemt hiermee de visie 'Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier' wel in acht, maar biedt geen volledige bescherming van grote delen van het houtsingelgebied (op de reservaten en singels met hoge waarden na). Op het niveau van dit nieuwe bestemmingsplan kan een enigszins negatief effect op de houtsingelstructuur dus niet worden uitgesloten. De bestemmingen 'Agrarisch-Bouwblok' volgen weliswaar de singelstructuren, maar bij wijziging is het mogelijk dat deze structuur verbroken wordt. In het afwegingskader behorend bij de wijzigingsbevoegdheid (in het voorontwerp bestemmingsplan) is de landschappelijke inpasbaarheid meegenomen. Landschap is hierdoor wel onderdeel van de afweging. Een negatief effect is hierdoor niet geheel uitgesloten.
Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit in de Houtsingelhoofdstructuur	Het voorontwerp bestemmingsplan geeft wel regels omtrent bouwhoogten en dergelijke, maar stelt verder geen regels aan de aard van de stallen (dit is juridisch ook niet mogelijk). Door aanvullende bebouwing (nieuwe rundveestallen, omvorming naar intensieve veehouderij) kan de verschijningsvorm van de min of meer oorspronkelijke agrarische bedrijven wijzigen en - bezien vanuit het karakter van het landschap en de bijdrage van de bebouwing daaraan - achteruitgaan. Een groot negatief effect wordt ondervangen door het formuleren van de ruimtelijke kwaliteit in het bestemmingsplan en indirect door de Welstandsnota van de verschillende gemeenten. Een lokaal negatief effect is echter niet volledig uit te sluiten. In het meer besloten houtsingelgebied als enigszins negatief beoordeeld.
Cultuurhistorische waarden en elementen (Houtsingelhoofdstructuur)	Overige cultuurhistorische kenmerken zoals zichtbare hoogten en laagten en gea-objecten genieten bescherming, doordat ingrepen zoals egaliseren, afgraven en ophogen in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' en 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden' zijn opgenomen in het aanlegvergunningenstelsel. Voor deze ingrepen is een vergunning noodzakelijk. Er is geen cultuurhistorische waardenkaart opgenomen in het voorontwerp bestemmingsplan. Een duidelijk inzicht in de te beschermen waarden bestaat daardoor niet. Hierdoor is het niet inzichtelijk of alle cultuurhistorische waarden voldoende worden beschermd en op welke wijze dit gebeurt. Een negatief effect kan niet volledig worden uitgesloten.

Effect op landschapsstructuur en patroon in Middag-Humsterland	De bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' is in de gemeente Zuidhorn concreet bestemd. Dit resulteert in een direct toetsbaar bouwblok. In de voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan is een wijzigingsbevoegdheid voor burgemeester en wethouders opgenomen die een vergroting van de bouwblokken mogelijk maakt (tot maximaal 2 hectare). De begrenzing van de bouwblokken zal echter het slotenpatroon blijven volgen. Er is een facetbestemmingsplan in voorbereiding om het karakteristieke slotenpatroon (en andere cultuurhistorische en landschappelijke elementen) in Middag-Humsterland planologisch beter te beschermen. Er bestaat echter nog geen duidelijkheid over dit bestemmingsplan. De mate van bescherming is hierdoor niet duidelijk. In de effectbeoordeling is de beoordeling op dit criterium daardoor als PM opgenomen.
Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit in Middag-humsterland	Zie hierboven bij 'Houtsingelhoofdstructuur'. Het effect zal alleen lokaal optreden. In het open gebied van Middag-Humsterland zal het effect sterker opvallen (door de openheid en door het sterk beeldbepalende karakter van veel boerderijen), daarom is het hier (duidelijk) negatief beoordeeld.
Cultuurhistorische waarden en elementen(Middag-Humsterland)	Zie de effectbeschrijving bij Houtsingelhoofdstructuur (hierboven).
Effect op landschapsstructuur en patroon in overige gebieden	De bestemming van het agrarische gebied buiten de bouwblokken biedt, in samenhang met het aanlegvergunningstelsel, een zekere bescherming van het bestaande agrarische karakter. Op grond hiervan en de afwezigheid van specifieke waarden wordt het effect van de voorgenomen bestemming in deze gebieden als neutraal beschouwd ten opzichte van de referentiesituatie (bij autonome ontwikkeling)
Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit in overige gebieden	Voor percelen met agrarisch bedrijfsbestemming is wat betreft omvang en begrenzing dezelfde benadering gehanteerd als elders in het gebied. Ook in deze gebieden is dus aandacht besteed aan de landschappelijke inpasbaarheid. Samen met de eerdergenoemde uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit en met het instrumentarium van de welstandsnota zal dit ertoe leiden dat het landschappelijk effect hooguit licht negatief zal zijn.
Archeologie	
Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	De archeologisch waardevolle gebieden zijn op de plankaarten aangegeven (koppeling met de IKAW). Voor deze gebieden is uiteraard voor bodemverstorende werkzaamheden een vergunning noodzakelijk. Het stelsel biedt samen met het wettelijk kader de benodigde waarborgen dat rekening wordt gehouden met archeologische waarden. Het effect wordt daarom als neutraal beoordeeld.

Natuurbeschermingsgebieden	
Effecten op het Bakkeveense Duinen	Omdat nu naar verwachting in alle gevallen bij vergunningverlening voor een bedrijf feitelijk geen toename van ammoniakbelasting op de Bakkeveense Duinen is toegestaan, zullen de ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw geen extra ammoniakbelasting van de Bakkeveense Duinen met zich meebrengen. Evenals bij de andere typen veehouderijen, zal ook voor grondgebonden graasdierhouderijbedrijven (hier: melkrundveebedrijven) het vergunningenspoor voorzien in het voorkómen van effecten. Er zullen dus geen negatieve effecten door toename van ammoniakdepositie optreden. Doordat de afstand van de boerderijen tot de Bakkeveense Duinen (700 meter of meer) en omdat de grens van het bestemmingsplan (provincie grens) op minimaal 100 meter van het gebied ligt worden er geen effecten van verstoring door geluid en beweging en van het inwaaien van kunstmest en bestrijdingsmiddelen (voorzover relevant) verwacht.
Effecten op het Lauwersmeer	In het voorontwerp bestemmingsplan worden geen activiteiten geregeld die een versturende werking hebben op de kenmerkende waarden van het vogelrichtlijngebied het Lauwersmeer. Het voorgenomen bestemmingsplan voorziet niet in recreatieve ontwikkelingen nabij het Lauwersmeer of gerelateerd aan de (water-)recreatie in dat gebied. Het plangebied heeft geen specifieke betekenis voor (pleisterende) vogels waarvoor het Lauwersmeergebied een specifieke functie heeft. De provincie Fryslân (het bevoegd gezag in het kader van de Natuurbeschermingswet) heeft aangegeven dat de complementaire doelen geen status hebben en geen nadere aandacht behoeven.
Effecten op de Leekstermeer	Er zijn in het bestemmingsplan geen landbouwonontwikkelingen in de nabijheid van het Leekstermeer geregeld. Ook is rekening gehouden met de mogelijke functie van open gebieden in de omgeving voor (bijvoorbeeld) pleisterende Kolganzen. De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan hebben hierdoor geen effect op het Leekstermeer.
Overige natuur (verzuringsgevoelige gebieden waaronder de EHS)	
Ammoniakdepositie	Volgens de provinciale kaart van de provincie Groningen (zie figuur 2.1) liggen zes bedrijven binnen 250 meter van gevoelige gebieden. Deze bedrijven worden door de Wav beperkt in hun uitbreidingsmogelijkheden. Ten opzichte van de huidige situatie worden er geen andere effecten verwacht.
Licht	Een nieuwe ontwikkeling in de agrarische sector zijn open stallen met veel lichtuitstraling naar de omgeving. Aangezien het een nieuwe ontwikkeling betreft is een negatief effect niet op voorhand volledig uit te sluiten. Wel kunnen maatregelen worden genomen die de lichtuitstraling sterk beperken. Hiermee rekening houdend zal hooguit sprake kunnen zijn van een zeer lokaal effect op vogels en zoogdieren. Negatieve effecten op bijvoorbeeld trekvogels zullen dan niet optreden.
Geluid	Het bestemmingsplan biedt geen extra mogelijkheden, die (ten opzichte van de autonome ontwikkeling) zullen leiden tot extra activiteiten in de gebieden: het Matslootgebied, het Leekstermeergebied, de Grootgastmolenpolder/Bombay, de polder de Kaleweg, de Westerhornerpolder en de Doezumermieden. Het effect zal daardoor neutraal zijn ten opzichte van de referentiesituatie.

Woon- en leefmilieu	
Geur	Ten aanzien van geur is het voorontwerp bestemmingsplan afgestemd op wet- en regelgeving. Hierdoor zijn er van de ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw in het voorontwerp bestemmingsplan geen effecten te verwachten. Dit leidt tot een neutrale score ten opzichte van de referentiesituatie.
Geluid	Bestaande zoneringen zijn in het voorontwerp bestemmingsplan overgenomen. Er treden daardoor geen conflicten op met wet- en regelgeving. Hierdoor zijn er van de ontwikkelingsmogelijkheden in het voorontwerp bestemmingsplan geen effecten te verwachten.

Effecten van natuurontwikkeling

In de onderstaande tabel is de effectbeschrijving puntsgewijs weergegeven. De effectbeoordeling is aan het eind van dit hoofdstuk weergegeven.

Landschap en cultuurhistorie	
Effect op landschapsstructuur en patroon	Natuurontwikkeling kan een effect hebben op het cultuurlandschap van het Westerkwartier. Het verdichten van het landschap kan bijvoorbeeld leiden tot een aantasting van de landschappelijke openheid en het minder goed zichtbaar maken van de agrarische geschiedenis. Natuurontwikkeling kan negatieve gevolgen hebben voor de waarneembaarheid van de landschapsstructuur en het landschappelijk patroon. Ten opzichte van de referentiesituatie is het licht negatief beoordeeld.
Visueel -landschappelijk effect / beeldkwaliteit	Indien verdichting optreedt, zal er een effect optreden op de kenmerkende afwisseling van open en meer gesloten gebieden, en daardoor op de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Ten opzichte van de referentiesituatie is het licht negatief beoordeeld.
Cultuurhistorische waarden en elementen	Hiernaast is het niet geheel uitgesloten dat mogelijke ingrepen ten behoeve van natuurontwikkeling gevolgen kunnen hebben voor cultuurhistorisch waardevolle elementen. Er wordt informatie gemist. Ten opzichte van de referentiesituatie is het licht negatief beoordeeld.
Archeologie	
Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	Voor de gebieden waar natuurontwikkeling (EHS) plaatsvindt is voor bodemverstorende werkzaamheden een vergunning noodzakelijk. Het aanlegvergunningstelsel biedt samen met het wettelijk kader de benodigde waarborgen dat rekening wordt gehouden met archeologische waarden. Het effect wordt daarom als neutraal beoordeeld.

Effecten van toeristisch-recreatieve ontwikkelingen

In de onderstaande tabel is de effectbeschrijving puntsgewijs weergegeven. De effectbeoordeling is toegespitst op activiteiten op het Landgoed Nienoord. Het bestemmingsplan formuleert verder geen grote mogelijkheden voor grote recreatieve ontwikkelingen. De effectbeoordeling is aan het eind van dit hoofdstuk weergegeven.

Effecten van Landgoed Nienoord	
Effecten op het Leekstermeer	Volgens de verstoringindicator van het ministerie van LNV is de soort 'de Rietzanger' gevoelig voor geluid. De kans op verstoring hangt samen met deze functie van de zang. De zang vindt voornamelijk plaats in de vroege ochtend tot later op de ochtend. De kans bestaat dat gedurende twee ochtenden tijdens het broedseizoen een iets hogere geluidbelasting optreedt dan het "normale" achtergrondniveau. Deze geluidbelasting zou een of enkele uren (mede afhankelijk van het tijdstip in het jaar waarop Pinksteren valt: de vroege ochtend valt eind mei duidelijk vroeger dan begin mei) op twee dagen de effectiviteit van de zang als middel voor territoriumbepaling kunnen beïnvloeden. Vanwege het incidentele karakter van deze beïnvloeding wordt hiervan geen invloed op de territoriumkeuze van de Rietzanger verwacht. In de periode waarin Pinksteren kan vallen (begin mei - begin juni) is de functie als slaappleaats en foerageergebied voor de niet-broedvogels (Kolgans, Brandgans en Smient) niet aan de orde. De grens van het Vogelrichtlijngebied ligt op een afstand van minimaal ca 1,5 km van Leek en is vanuit Leek alleen via een fietspad en over water direct bereikbaar. Om deze redenen en omdat het gebied een heel ander karakter heeft dan Landgoed Nienoord, wordt niet verwacht dat de evenementen zullen leiden tot extra bezoekers, met mogelijke kans op verstoring, van het Leekstermeergebied.
Effecten op de EHS	Delen van het landgoed Nienoord zijn opgenomen in de Ecologische Hoofdstructuur. Het gaat hier met name om bosgebieden. Diverse zangvogelsoorten en mezen die in deze bossen (kunnen) voorkomen, zijn gevoelig voor geluid, omdat de zang dient als middel om het territorium af te bakenen en soms ook omdat het dient om vrouwtjes aan te trekken. Vanwege het incidentele karakter, worden van de Pinksterfeesten echter geen aanmerkelijke effecten verwacht. Het voorontwerp bestemmingsplan voorziet niet in een toename van de recreatieve functie van Nienoord als geheel (afgezien van het formaliseren van de functie van het podium en het evenemententerrein). Daarom wordt over het geheel genomen geen toename verwacht van mogelijke effecten van verstoring door bezoekers en van betreding van bosgebieden. Of er - ook nu al - sprake is van een negatief effect, is echter niet duidelijk.

Effectbeoordeling

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de effectbeoordeling van bovenstaande effectbeschrijvingen. waarbij de volgende scores zijn gehanteerd:
+ = beoordeling positief in vergelijking met de autonome ontwikkeling, 0/+ = beoordeling enigszins positief in vergelijking met de autonome ontwikkeling, 0 = beoordeling neutraal in vergelijking met de autonome ontwikkeling, 0/- = beoordeling enigszins negatief in vergelijking met de autonome ontwikkeling, - = beoordeling negatief in vergelijking met de autonome ontwikkeling.

Agrarische ontwikkelingsmogelijkheden		
Landschap en cultuurhistorie		
Landschap, effect van agrarische bedrijven op de houtsingelstructuur	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Houtsingelhoofdstructuur)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in Middag-Humsterland	Effect op landschapsstructuur en patroon	PM
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Middag-Humsterland)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in overige gebieden	Effect op landschapsstructuur en patroon	0
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Archeologie		
Archeologie	Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	0
Natuurbeschermingsgebieden		
Effecten op het Lauwersmeer		0
Effecten op het Leekstermeer		0
Effecten op de Bakkeveense Duinen		0
Overige natuur (verzorgungsgevoelige gebieden waaronder de EHS)		
Natuur	Ammoniakdepositie	0
	Licht	0
	Geluid	0
Woon- en leefmilieu		
	Geur	0
	Geluid	0
Natuurontwikkeling		
Landschap en cultuurhistorie		
Landschap	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	visueel -landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen		0/-
Archeologie		
Archeologie	Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	0
Toeristisch-recreatieve ontwikkeling		
Effecten op het Leekstermeer, verstoring door geluid		0
Effecten op de EHS		0

6 Aanbevelingen en maatregelen

Het voorgenomen bestemmingsplan voor het Westerkwartier geeft uitwerking aan reeds vastgesteld beleid voor het gebied en de afspraken die in dat kader zijn gemaakt (o.a. realisatie van de EHS, Belvédèregebieden, beleid omtrent landbouw). Dit beleid is geïntegreerd in de functiekaart van de provincie Groningen. Dit vormt het ruimtelijke kader waarop het voorgenomen bestemmingsplan is gebaseerd. Op gebiedsniveau is het daarom niet zinvol alternatieven te ontwikkelen. Hiernaast kent het voorgenomen bestemmingsplan een vrijwillig inspraak traject (o.a. omtrent de Kadernota). Gezien deze voorgeschiedenis is het niet zinvol om principieel andere alternatieven voor het plan te ontwikkelen. Ook zijn er in dit plan-MER geen conflictpunten geconstateerd die aanleiding geven tot het formuleren van andere alternatieven.

Er kunnen echter wel aanbevelingen voor optimalisatie (vanuit milieuoogpunt) worden gedaan om milieueffecten verder in te perken. Deze staan hieronder kort weergegeven.

Aanscherpen van het aanlegvergunningstelsel

De afweging die wordt gemaakt bij vergunningverlening brengt niet per bestemming een specifieke prioriteitsvolgorde van de te beschouwen aspecten aan. Door per gebiedsbestemming de prioritering van waarden uit te werken kan het afwegingskader worden aangescherpt. Zo kunnen bepaalde waarden mogelijk dwingender worden beschermd. Aanbevolen wordt om het afwegingskader in de voorschriften (artikel 45, voorontwerp bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier) in bovenstaande zin verder uit te werken.

Houtsingelgebied

Aanbevolen wordt om in het bestemmingsplan meer aandacht te schenken aan het houtsingelgebied als geheel in plaats van enkel de focus op gebieden met de hoogste waarde te leggen. Op deze wijze wordt de landschappelijke bescherming van het houtsingelgebied als geheel beter gewaarborgd.

Lichtuitstraling

Aanbevolen wordt om flankerend beleid (naast het bestemmingsplan) omtrent licht te ontwikkelen (bijvoorbeeld in de welstandnota). Het bestemmingsplan zelf is niet het instrument om dit te regelen.

Relatie met milieuvergunningen voor bedrijven nabij Natura 2000 gebied

Aanbevolen wordt om in het ruimtelijke spoor reeds rekening te houden met de externe werking van het Natura 2000 gebied, de Bakkeveense Duinen. Dit zal meer duidelijkheid bieden aan ondernemers. Er ontstaat een duidelijk ruimtelijk juridisch kader waarbinnen ontwikkelingen mogelijk zijn. Vanuit milieutechnisch oogpunt zal een dergelijk kader ook meer bescherming bieden. De inzichten omtrent de wijze waarop met de ammoniakproblematiek rond overbelaste Natura 2000 gebieden (waaronder de Bakkeveense Duinen) zijn echter nog in ontwikkeling. Daarom is het nu niet mogelijk om de bedoelde ruimtelijke uitwerking vorm te geven.

Cultuurhistorie

De bescherming van cultuurhistorische waarden is in het voorontwerp bestemmingsplan onduidelijk. Belangrijke informatie wordt vooralsnog gemist. Een duidelijke cultuurhistorische waardenkaart is niet toegevoegd. Aanbevolen wordt om in het vergunningstelsel ook een directe relatie te leggen met (te benoemen) cultuurhistorische elementen en daaraan een duidelijke cultuurhistorische waardenkaart te koppelen.

7 Leemten in kennis en evaluatieprogramma

Leemten in kennis

Het plan-MER moet inzicht geven in het eventueel ontbreken van informatie die voor de besluitvorming van belang is of kan zijn. Op basis van het beschrevene in dit plan-MER hebben de belangrijkste leemten betrekking op:

Nieuwe ontwikkelingen

De bestemmingsplannen buitengebied van de gemeenten Leek, Marum, Grootegast en Zuidhorn zijn onder andere geactualiseerd om beter aan te kunnen sluiten bij verschillende nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied. Het is niet mogelijk om op voorhand de omvang van deze ontwikkelingen precies aan te geven. Deze ontwikkelingen vormen echter de achtergrond van het voorgenomen bestemmingsplan en daarmee de mogelijke effecten. De omvang van de verschillende ontwikkelingen kan verschillende uitwerkingen hebben op de effecten. Dit geldt met name voor de schaalvergroting in de landbouw en realisatie van de EHS.

Cultuurhistorische waarden

Bij het voorontwerp bestemmingsplan is geen cultuurhistorische waardenkaart opgenomen. Een compleet beeld wordt hierdoor in het voorontwerp bestemmingsplan niet gegeven. Een bepaalde mate van bescherming wordt wel geboden in het aanlegvergunningstelsel waar cultuurhistorie onderdeel is van het afwegingskader. De provincie Groningen is voornemens een nieuwe cultuurhistorische waardenkaart op te stellen. Deze nieuwe kaart is echter bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied nog niet beschikbaar.

Facetbestemmingsplan "Karakteristieke landschappelijke patronen en elementen Middag Humsterland"

Het facetbestemmingsplan voor de bescherming van de karakteristieke sloten, natuurlijke laagten, wierden en dijklichamen in Middag-Humsterland is in voorbereiding (gemeente Zuidhorn). De mate van bescherming van o.a. de karakteristieke sloten (en andere landschapspatronen) is bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan nog niet inzichtelijk. Bij afronding van het facetbestemmingsplan wordt overwogen (door de gemeente Zuidhorn) om het plan te laten opnemen in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier.

Geluid

Bij de functieverandering van bedrijfswoningen naar een woonfunctie kunnen conflicten met wet- en regelgeving optreden. Het toelaatbare geluidsniveau van woningen is lager dan gebouwen met een bedrijfsmatige functie. Het is niet van te voren in te schatten waar deze wijzigingen zich voordoen. Bij de wijziging op locatie niveau is dit een punt van aandacht.

Aanzet evaluatieprogramma

De verwachten effecten zullen sterk afhankelijk zijn van de wijze waarop bij vervolgbesluiten (op een meer gedetailleerd niveau) wordt omgegaan met te beschermen waarden op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie. In de praktijk kan dit tot gevolg hebben, dat er een veelheid aan deelbeslissingen wordt genomen, maar dat het zicht op het totaal enigszins verdwijnt. Het is belangrijk om hiertoe regelmatig het feitelijke effect van de veranderingen in het gebied te evalueren. Mogelijke instrumenten hiervoor zijn hieronder weergegeven.

- Regelmatige landschappelijke analyses (aan de hand van luchtfoto's en veldverkenningen) waarmee de toestand van het landschap wordt vastgelegd en gewaardeerd. Deze toestand kan dan worden vergeleken met die in voorgaande jaren. Gedacht wordt aan een analyse om de vijf jaar; Aanbevolen wordt om hiervoor op korte termijn de systematiek nader uit te werken en, aan de hand van de vastgestelde methodiek, een 'nulmeting' uit te voeren;
- 'Het ontwikkelen en bijhouden van een 'boekhouding' van aantasten van cultuurhistorische elementen en archeologische waarden;
- Evaluatie van het tempo van gewenste veranderingen, dit betreft met name realisatie van de functie natuur. Dit tempo zal afhankelijk zijn van processen in de landbouw en beleid en stimuleringsmaatregelen van andere overheden (provincie, rijk). Door dit bij te houden, kan worden beoordeeld of aanvullend beleid gewenst is

Evaluatie van mogelijke effecten op de woon- en leefomgeving

Aanbevolen wordt om specifiek beleid te ontwikkelen (bijvoorbeeld gerelateerd aan welstandseisen) om de toename van lichtuitstraling in het landelijke gebied tegen te gaan. Met toepassing van regelmatige evaluaties, kan dit beleid up to date worden gehouden.

Op het niveau van individuele bedrijven kan de kans op geurhinder gevolgen hebben voor de exacte situering van gebouwen op de bouwkael. Evaluatie van de kans op hinder is vooral een zaak voor het milieuspoor (gekoppeld aan de milieuvergunning), maar de resultaten hiervan kunnen ook bij een (tussentijdse) beoordeling van het bestemmingsplan meegenomen te worden. Voor de wijze waarop met de kans op geluidhinder wordt omgegaan, geldt eenzelfde benadering: binnen het ruimtelijk spoor de evaluatie van gevolgen in samenhang met ruimtelijke afwegingen, en resultaten van evaluaties in het milieuspoor meenemen bij evaluatie van het bestemmingsplan.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeentes Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn (het Groningse Westerkwartier) werken gezamenlijk aan de bestemmingsplannen voor hun buitengebied². Het plangebied omvat vrijwel het volledige buitengebied van de gemeentes Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn. De verschillende dorpskernen en (nieuwe) uitbreidingslocaties vallen buiten het plangebied. Het plangebied heeft vooral een agrarisch karakter. In het bestemmingsplan worden verder de mogelijkheden geregeld voor natuurontwikkeling (EHS), de schaalvergroting in de landbouw, recreatieve activiteiten, vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en uitbreidingsmogelijkheden van niet-agrarische bedrijven.

De huidige bestemmingsplannen zijn in meer of mindere mate verouderd en niet meer afgestemd op de hierboven genoemde nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast is er nieuw beleid vastgesteld in de vorm van onder andere het nieuwe Provinciaal Omgevingsplan, de Visie Houtsingelhoofdstructuur, Inrichtingsplan Middag-Humsterland en het Waterplan. Ook zal het nieuwe bestemmingsplan bestaande activiteiten planologisch regelen (zoals de evenementen op het landgoed Nienoord).

In de Kadernota Buitengebied zijn in 2006 door de gemeenten de uitgangspunten voor de nieuwe bestemmingsplannen Buitengebied vastgesteld. Omdat de gemeentes op meerdere terreinen hun beleid op elkaar afstemmen is er voor gekozen om gezamenlijk te werken aan de bestemmingsplannen voor het hele gebied. In mei 2007 heeft het voorontwerp bestemmingsplan een informele inspraakronde doorlopen.

Het voorontwerp bestemmingsplan is onderwerp van dit plan-MER, dus per definitie geen bestaand beleid. Het bestemmingsplan zal de planologische verankering bieden van de ontwikkelingen die door gemeenten zijn voorzien in het buitengebied. De eerder opgestelde kadernota biedt hiervoor het uitgangspunt.

Het plan-MER is het milieudocument bij het voorontwerp bestemmingsplan. Voor gedetailleerd kaartmateriaal wordt verwezen naar de plankaarten bij het voorontwerp. Het kaartmateriaal dat in dit plan-MER is opgenomen betreft informatie op gebiedsniveau (het Westerkwartier in zijn geheel).

Kadernota en voorontwerp bestemmingsplan

De vastgestelde Kadernota biedt de uitgangspunten of kaders voor het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied. De in deze nota beschreven kaders zijn enerzijds conserverend om de bestaande waarden te beschermen en ongewenste ontwikkelingen te voorkomen.

² De nieuwe bestemmingsplannen worden in dit plan-MER als één integraal plan beschouwd. Het nieuwe plan wordt aangeduid als voorontwerp bestemmingsplan.

Hiernaast beschrijft de kadernota een aantal ontwikkelingen. Zo wordt er rekening gehouden met grotere agrarische bouwpercelen dan de gebruikelijke hectare, worden kaders geboden voor kleinschalige recreatieve ontwikkelingen en is het mogelijk om toekomstige natuurgebieden als zodanig te bestemmen.

De beperkingen die een bestemmingsplan oplegt zullen bijvoorbeeld betrekking hebben op het aantal en de omvang van de (bedrijfs)woningen, de maximale bouwhoogtes, oppervlaktes ten behoeve van nevenactiviteiten van agrarische activiteiten of de bescherming van waardevolle natuur- en landschapselementen. Via wijzigingsregelingen en vrijstellingsregelingen wordt flexibiliteit in de planopzet ingebouwd. Zo kunnen bijvoorbeeld vergrotingen van agrarische bouwpercelen, natuurontwikkelingsprojecten, waterbergingsprojecten of vervangende functies voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen worden geregeld.

Op grond van de ontwikkelingsruimte voor een aantal functies is een plan-MER nodig. Het voorliggende plan-MER geeft de milieu-informatie die nodig is voor de besluitvorming over deze onderwerpen. Vanwege de onderlinge samenhang van de ontwikkelingsmogelijkheden en/of de mogelijke effecten daarvan, is in dit plan-MER echter voor een ruimere benadering gekozen, waarin, zover van belang voor de besluitvorming, ook andere ontwikkelingsmogelijkheden worden meegenomen.

1.2 Plan-m.e.r. procedure

De plan-m.e.r. procedure is bedoeld om bij de voorbereiding van het bestemmingsplan de verwachte milieueffecten die van belang zijn voor de besluitvorming, in beeld te brengen. De procedure draagt eraan bij dat de mogelijke milieugevolgen een duidelijk plaats krijgen in de besluitvorming.

De eerste stap in de plan-MER procedure bestaat uit het raadplegen van betrokken instanties over de vraag, wat in het milieurapport (het plan-MER) aan de orde moet komen. Preciezer geformuleerd: het bevoegd gezag (de gemeentes Marum, Leek, Grootegast en Zuidhorn) raadpleegt de bestuursorganen die ingevolge het wettelijk voorschrift waarop het plan berust bij de voorbereiding van het plan moeten worden betrokken over de reikwijdte en het detailniveau die in het milieueffectrapport moet worden opgenomen (zie art. 7.11b van de Wet milieubeheer). Deze kennisgeving aan de bestuursorganen heeft plaatsgevonden. Doormiddel van een notitie waarin het detailniveau en de reikwijdte van het plan-MER wordt beschreven. In dit kader zijn geraadpleegd voor advies:

Geraadpleegde instanties

o	Gedeputeerde Staten van de Provincie Groningen;	o	B&W van de gemeente Kollumerland;
o	Gedeputeerde Staten van de Provincie Friesland;	o	B&W van de gemeente Achtkarspelen;
o	Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe;	o	B&W van de gemeente Noorderveld;
o	Provinciale Planologische Commissie (Groningen);	o	B&W van de gemeente de Marne;
o	Waterschap Noorderzijlvest;	o	B&W van de gemeente Winsum;
o	Wetterskip Fryslân;	o	B&W van de gemeente Groningen;
o	Rijkswaterstaat;	o	B&W van de gemeente Opsterland;
o	Dienst Landelijk gebied, regio Noord;	o	B&W van de gemeente Smallerland.
o	Ministerie van LNV, Directie Regionale Zaken, vestiging Noord	o	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
o	VROM inspectie, regio Noord;	o	Commissie m.e.r.

In aanvulling op het raadplegen van bestuursorganen, is ook de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r., een onafhankelijke landelijke commissie die inhoudelijk adviseert bij de toepassing van milieueffectrapportage) (vrijwillig) om advies gevraagd.

Bij het opstellen van dit plan-MER is rekening gehouden met de binnengekomen reacties en adviezen. In een aparte oplegnotitie bij het ontwerp bestemmingsplan en het plan-MER wordt ingegaan op deze reacties en adviezen en hoe hier in dit plan-MER mee om is gegaan.

Het plan-MER wordt tegelijk met het bestemmingsplan in procedure gebracht. Hierdoor wordt een ieder in staat gesteld om zienswijzen op het plan-MER in te dienen. De gemeente zal bij de vervolgstappen in de bestemmingsplanprocedure onder meer aangeven op welke wijze de ingebrachte zienswijzen in acht zijn genomen.

Procedurele eisen Plan-m.e.r.

Plan-m.e.r. staat niet op zich zelf, maar is een hulpmiddel bij de besluitvorming van de overheid (in dit geval de betrokken gemeenten) over het betreffende plan (in dit geval het bestemmingsplan). De procedure is daarom steeds gekoppeld aan de planvoorbereiding en de procedure die voor het bestemmingsplan moet worden doorlopen. De plan-m.e.r. procedure bestaat uit zeven stappen:

- Openbare kennisgeving van het voornemen, waarvoor een plan-m.e.r. doorlopen wordt;
- Raadpleging van de betrokken bestuurlijke organen over de reikwijdte en het detailniveau van de plan-m.e.r.;
- Opstellen plan-MER;
- Plan-MER en (voor)ontwerpbestemmingsplan
 - a) Publicatie en terinzagelegging van het milieuraapport samen met (voor)ontwerpplan;
 - b) Mogelijkheid geven voor inspraak/zienswijzen op plan-MER;
 - c) Toetsing door commissie m.e.r. : alleen verplicht als plan-m.e.r. gekoppeld is aan passende beoordeling;
- Motivatie in het plan hoe de plan-m.e.r. in de planvorming is betrokken;
- Bekendmaking en mededeling van het bestemmingsplan;
- Evaluatie van effecten tijdens en na realisatie.

1.3 De reikwijdte en het detailniveau

De reikwijdte en het detailniveau van dit plan-MER worden in hoofdstuk 4 nader besproken. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het voorontwerp bestemmingsplan en de ontwikkelingsmogelijkheden hierin. Ook worden stil gestaan bij de wijze waarop het voorontwerp bestemmingsplan verschillende functies ruimtelijk regelt.

Deze ontwikkelingsruimte en het ruimtelijk regelen van functies bepalen de focus in dit plan-MER. De reikwijdte en het detailniveau wordt hier in grote mate door bepaald. Voor een uitgebreide beschrijving van de functies, ontwikkelingen, activiteiten die in het nieuwe voorontwerp bestemmingsplan worden geregeld wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

Zoals in de vorige paragraaf is beschreven, zijn bij het begin van de procedure betrokken bestuursorganen en de Commissie m.e.r. geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het plan-MER. Dit is gebeurd aan de hand van een notitie over de reikwijdte en het detailniveau van het plan-MER. In de notitie is het accent gelegd op de relatie met de Natuurbeschermingswet (mogelijke gevolgen voor de “Natura 2000” gebieden Bakkeveense Duinen, Leekstermeer en Lauwersmeergebied) en die activiteiten die specifiek genoemd worden in het “Besluit milieueffectrapportage 1994”. Vooral op grond van het advies van de Commissie m.e.r. en overleg met de provincie Fryslân (het bevoegde gezag in het kader van de Natuurbeschermingswet voor de Bakkeveense Duinen en het Lauwersmeergebied) is de benadering vervolgens aangepast. Daarbij is gekozen voor een meer integrale benadering, die vervolgens is toegespitst op wat relevant is voor de besluitvorming over het bestemmingsplan. Mede op basis van voortschrijdend inzicht en landelijke ontwikkelingen, is echter gebleken dat eventuele effecten op de Natura 2000 gebieden minder relevant zijn in dit kader. In hoofdstuk 4 is de afbakening van het plan-MER uitgewerkt. Voor informatie omtrent de wijze waarop de ingekomen adviezen in acht zijn genomen wordt verwezen naar de eerder genoemde oplegnotitie.

1.4 Leeswijzer

Dit plan-MER is als volgt opgebouwd:

- In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op relevant beleid en wet- en regelgeving.
- In hoofdstuk 3 wordt de huidige situatie en autonome ontwikkeling beschreven van voor dit plan-MER relevante milieuaspecten en thema's.
- Vervolgens wordt er in hoofdstuk 4 ingegaan op functies, ontwikkelingsmogelijkheden en daaruit voortvloeiende activiteiten die in het voorontwerp bestemmingsplan worden geregeld.
- In hoofdstuk 5 staan de effectbeschrijving en beoordeling van deze activiteiten centraal.
- In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op verschillende maatregelen en aanbevelingen om eventuele negatieve milieueffecten te verminderen.
- Ten slotte worden in hoofdstuk 7 de leemten in kennis aangegeven en wordt er een aanzet tot een evaluatieprogramma gegeven.

2 **Beleid en wet- en regelgeving**

In dit hoofdstuk wordt het beleidskader besproken. Het vormt het kader waarbinnen de effecten van het nieuwe bestemmingsplan worden getoetst. Het betreft Europees, nationaal, regionaal en lokaal beleid. Het bestemmingsplan formuleert reeds een beleidskader. In dit hoofdstuk ligt de nadruk op beleidsdocumenten die relevant zijn voor, de in dit Plan-MER, behandelde (milieu)thema's.

2.1 **Nationaal beleid en wet- en regelgeving**

2.1.1 ***Nota Ruimte***

Nationale landschappen

Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerken de landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van nationale landschappen moeten behouden blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk worden versterkt. 'Behoud door ontwikkeling' is het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid in deze gebieden (VROM, 2004).

De kernkwaliteiten van het landschap dienen behouden of versterkt te worden. Binnen nationale landschappen is ruimte voor ten hoogste de eigen bevolkingsgroei (migratiesaldo nul). Op basis hiervan maken provincies afspraken met gemeenten over de omvang en locatie van woningbouw. Nationale landschappen bieden daarnaast ruimte voor de aanwezige regionale en lokale bedrijvigheid, inclusief niet-grondgebonden landbouwbedrijven en intensieve veehouderij.

Grootschalige verstedelijkingslocaties en bedrijventerreinen, nieuwe grootschalige glastuinbouwlocaties en nieuwe grootschalige infrastructurele projecten zijn binnen de nationale landschappen niet toegestaan. Waar deze ingrepen redelijkerwijs, vanwege een groot openbaar belang onvermijdelijk zijn, dienen mitigerende en compenserende maatregelen - zoals inpassing en grote aandacht voor ontwerp kwaliteit - te worden getroffen (VROM, 2004).

Middag-Humsterland heeft de status van nationaal landschap. Dit gebied is voor een deel gelegen in het Westerkwartier (gemeente Zuidhorn). In de Nota Ruimte is het gebied globaal aangegeven. Verderop in dit plan-MER zal nader op de begrenzing worden ingegaan.

Afwegingskader Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Het ruimtelijke beleid voor EHS-gebieden is gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. De bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader, het zogenoemde 'nee, tenzij'-regime.

Dit regime houdt in dat er geen ruimtelijke ontwikkelingen (plannen, projecten, handelingen) worden toegestaan, als deze ontwikkelingen de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten. Uitzonderingen worden gemaakt als er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang (VROM, 2004).

Wordt aan deze criteria voldaan dan is ontwikkeling mogelijk. Echter alleen als de schade zoveel mogelijk beperkt wordt door mitigerende maatregelen, en de resterende schade wordt gecompenseerd, zodat er netto geen verlies optreedt (saldobenadering).

De rijkstaak rond de EHS beperkt zich tot het sturen op hoofdlijnen. Het feitelijk begrenzen en herbegrenzen van de EHS en het toepassen van de EHS-saldobenadering is een bevoegdheid van de provincies (voor het Westerkwartier zijn de Gedeputeerde Staten van Groningen bevoegd gezag). Het toepassen van het compensatiebeginsel is een verantwoordelijkheid voor gemeenten (VROM, 2004). Voor een kaart met begrenzing van de EHS in het Westerkwartier wordt verwezen naar figuur 2.5.

Het afwegingskader zoals benoemd in de Nota Ruimte is uitgewerkt in het beleidskader "Spelregels EHS". De spelregels zijn een uitwerking van het 'nee, tenzij'-regime, het compensatiebeginsel, het kader voor herbegrenzing van de EHS en de EHS-saldobenadering (Ministerie van LNV, 2007).

Dit beleidskader is totstandgekomen door samenwerking tussen rijk, provincies, VNG, terreinbeherende organisaties en maatschappelijke organisaties. In onderstaande tabel staan deze organisaties weergegeven.

Tabel 2.1: Deelnemende organisaties Spelregelkader EHS

Rijk	Ministerie van LNV Ministerie VROM
Provincies	Limburg Brabant Zeeland Gelderland Overijssel Flevoland Utrecht Zuid-Holland Noord-Holland Friesland Groningen Drenthe Interprovinciaal Overleg (IPO)
Gemeenten	Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
Terreinbeherende organisaties	Staatsbosbeheer Vereniging Natuurmonumenten
Maatschappelijke organisaties	Vereniging van Recreatieondernemers Nederland (RECRON) Stichting Natuur en Milieu LTO

2.1.2 *Nota Belvédère, 1999*

De centrale doelstelling van het beleid in de Nota Belvédère is, de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van de ruimte. Het rijksbeleid zal daarvoor goede voorwaarden scheppen. Het behouden en integreren van cultuurhistorische kwaliteit bij ruimtelijke ontwikkelingen kan volgens de Nota veel opleveren, zowel in materiele als immateriële termen. Deze termen worden hieronder kort omschreven (Ministerie OC&W et al, 1999).

- *Identiteit en zingeving,*
Cultuurhistorische kwaliteiten verschaffen bewoners van een dorp, stad, streek of land een gevoel van eigenheid.
- *Contrapunt voor mondialisering,*
Het waarborgen van de historische continuïteit en het openen van mogelijkheden om de culturele identiteit van een dorp, stad, regio of het gehele land te behouden.
- *Informatiebron,*
Cultuurhistorie is een bron voor geschiedenisonderwijs en voorlichting. Educatie versterkt het historisch besef.
- *Inspiratiebron,*
Cultuurhistorie ontstaat elke dag, maar het is zaak informatie van vroeger te bewaren en bewust te gebruiken voor vernieuwing.
- *Esthetische waarde,*
Esthetische overwegingen zijn een motief om cultureel erfgoed in stand te houden. Schoonheid bestaat in vele varianten en velen genieten ervan.
- *Ecologisch belang,*
Cultuurhistorische elementen en patronen in het landschap en verrassend vaak ook in het stedelijk landschap hebben veelal tevens ecologische waarde en dragen bij aan het behoud van biodiversiteit.
- *Economisch belang,*
Cultureel erfgoed is een belangrijke economische factor. Cultuurhistorische kwaliteit leidt al snel tot een hogere marktwaarde. Ook biedt cultuurhistorie grote mogelijkheden voor recreatie en toerisme.

Het Gronings wierdengebied (inclusief Middag-Humsterland) en Noordelijke Wouden en Westerkwartier (houtsingelgebied) zijn Belvédèregebieden. Bij de beschrijving van de huidige situatie (hoofdstuk 3) wordt ingegaan op de kenmerken en waarden die in dit kader van belang zijn. De dorpjes Niehove en Saaksum (gemeente Zuidhorn) zijn aangewezen als beschermd dorpsgezicht (wierendorpen). In 1998 is een convenant voor het gebied Middag-Humsterland afgesloten. In het convenant stellen de betrokken partijen zich tot doel samen te werken aan de vernieuwing van de inrichting van het gebied Middag-Humsterland zoals weergegeven in het "Inrichtingsplan Middag-Humsterland"(zie paragraaf 2.2.4).

In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de fysieke dragers van Middag-Humsterland en het houtsingelgebied in het zuidelijk Westerkwartier zoals deze omschreven zijn in de Nota Belvédère.

2.1.3 *Wet op de archeologische monumentenzorg*

Uitgangspunt van de wet is archeologische waarden waar nodig beschermen. Hiertoe moeten een groot aantal bodemingrepen getoetst worden aan het gemeentelijke bestemmingsplan.

Praktisch gezien vraagt dit wetsvoorstel van gemeenten in de voorbereidingsfase van een nieuw bestemmingsplan inventariserend archeologisch onderzoek te laten uitvoeren en aan te geven welke conclusies de gemeente daaraan verbindt. De onderzoeksresultaten zullen hun vertaling krijgen in het bestemmingsplan. Dat kan door bestemmingen te kiezen die goed samengaan met de archeologische waarden. Ook kan gekozen worden voor een aanlegvergunningstelsel en kan een regime voor de beoordeling van bouwvergunningen vorm krijgen. Het is goed voorstelbaar dat bij de totstandkoming van het bestemmingsplan een meer globale inventarisatie van archeologische waarden plaatsvindt en dat vervolgens verder wordt ingezoomd op de aanwezige waarden op het moment dat vanwege concrete projecten bouwen aanlegvergunningen worden aangevraagd. De gemeenteraad beoordeelt het bestemmingsplan op archeologische merites. Aanvullend op archeologisch vooronderzoek kunnen gemeenten in het bestemmingsplan archeologische voorschriften op nemen ten aanzien van de afgifte van bouw- en aanlegvergunningen. Aanvragen voor bouw- en aanlegvergunningen worden immers getoetst aan het bestemmingsplan. De aanvrager van een bouw- of aanlegvergunning zal zonodig archeologisch vooronderzoek moeten laten uitvoeren., hij kan hiertoe worden verplicht (door de gemeente). In het voor de aanvrager meest gunstige geval wijst dat vooronderzoek uit dat er geen belangrijke archeologische sporen zijn aangetroffen. De vergunning kan dan, in ieder geval vanuit archeologisch standpunt, zonder meer worden verleend.

2.1.4 *Wet ammoniak en veehouderij (de Wav)*

De wet is op 8 mei 2002 in werking getreden en heeft tot doel om de natuur extra te beschermen tegen de nadelige gevolgen van ammoniakuitstoot van veehouderijen in of nabij kwetsbare gebieden. Deze wet heeft betrekking op de uitstoot van ammoniak uit dierenverblijven. Op grond van deze wet mogen in de kwetsbare gebieden en in een zone van 250 meter rondom deze gebieden geen nieuwe veehouderijen opgericht worden en hebben bestaande veehouderijen slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden.

Kwetsbare gebieden zijn in elk geval de bossen, natuurterreinen en landschapselementen binnen de EHS, die op verzuringsgevoelige grond liggen en groter zijn dan 5 ha. Voor (onder meer) schraallanden, duinterreinen en hoogveen geldt niet de voorwaarde dat ze op verzuringsgevoelige grond moeten liggen. Alleen bestaande natuur (peildatum 1 mei 1988) wordt als verzuringsgevoelig in het kader van de Wet Ammoniak en Veehouderij beschouwd. Verder kunnen ook de gemeenten kwetsbare gebieden hebben aangewezen (peildatum 31 december 2001). Dit is in het Westerkwartier niet het geval.

De Wav vormt ook het kader voor het voorschrijven van maatregelen die de ammoniakemissie uit stallen reduceren. Dit is uitgewerkt in het 'Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderij' (2005). Dit besluit bepaalt dat dierenverblijven, waar emissie-arme huisvestingssystemen voor beschikbaar zijn, op den duur emissie-arm moeten zijn uitgevoerd. Hiertoe zal het besluit zogenaamde maximale emissiewaarden bevatten. Op grond van het besluit mogen alleen nog huisvestingssystemen met een emissiefactor die lager is dan of gelijk is aan de maximale emissiewaarde, toegepast worden (bron: www.infomil.nl).

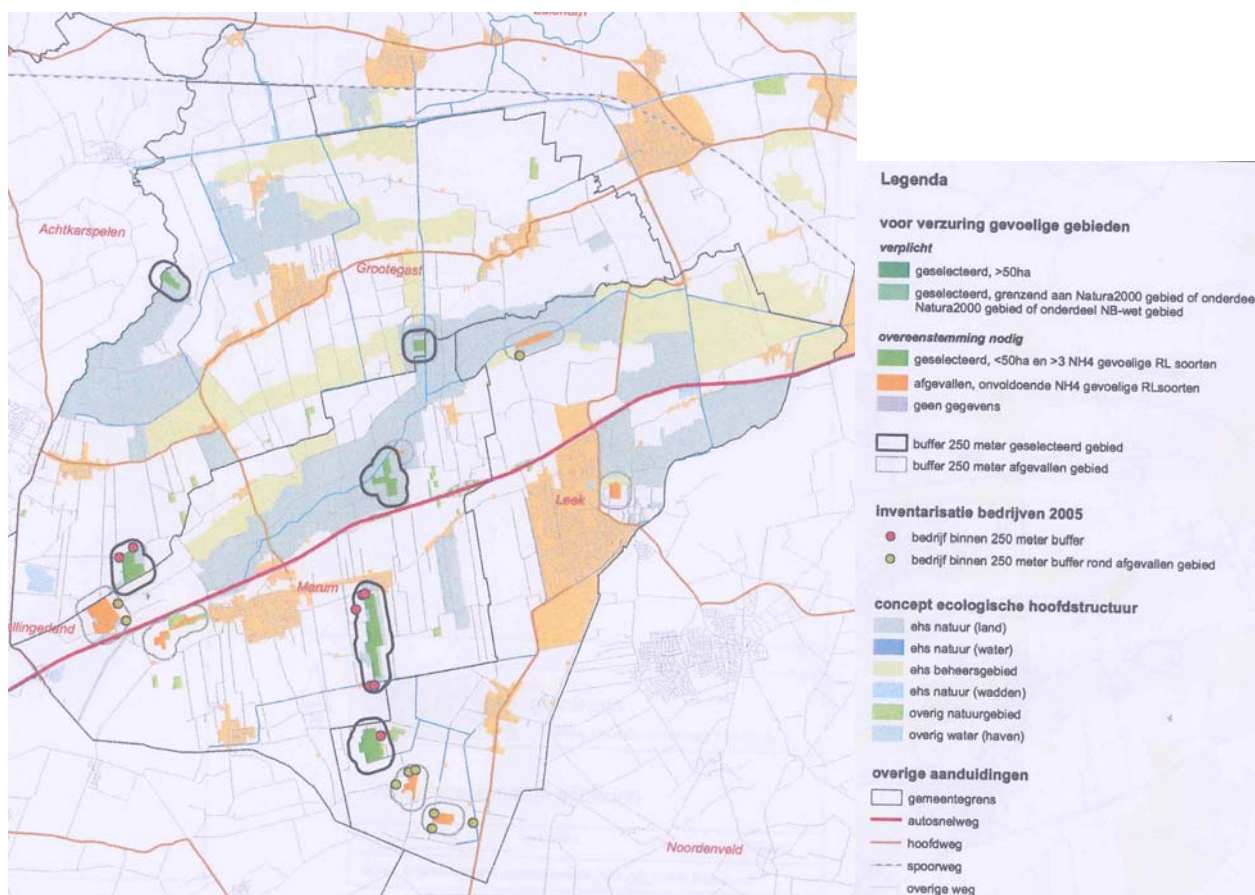
Grote bedrijven moeten voldoen aan de eisen op grond van internationale afspraken, de IPPC Richtlijn. In deze richtlijn is bepaald dat alleen veehouderijen (in de richtlijn "installaties" genoemd) onder deze richtlijn vallen indien het gaat om intensieve pluimvee- of varkenshouderijen met:

- meer dan 40.000 plaatsen voor pluimvee;
- meer dan 2000 plaatsen voor mestvarkens (> 30 kg);
- meer dan 750 plaatsen voor zeugen.

Kaart verzuringsgevoelige gebieden

De provincie Groningen heeft onlangs een kaart opgesteld waarin verzuringsgevoelige gebieden zijn aangegeven. Op deze kaart zijn ook bedrijven aangegeven die binnen 250 meter van deze gebieden liggen.

In het Westerkwartier worden een zestal bedrijven aangetroffen die binnen de 250 meter liggen (zie figuur 2.1). In de gemeente Zuidhorn worden geen verzuringsgevoelige gebieden aangetroffen.

Figuur 2.1: Verzuringsgevoelige gebieden en agrarische bedrijven. Bron: Conceptkaart provincie Groningen, 2008

2.1.5 **Natuurbeschermingswet**

Natura 2000, Vogel- en Habitatrichtlijn

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 moet bij ruimtelijke ontwikkelingen in of nabij een Natura 2000-gebied rekening gehouden worden met de effecten hiervan op de soorten op basis waarvan dit gebied is aangewezen, de zogenaamde kwalificerende soorten. Hiervoor is een toetsingsschema opgezet (figuur 2.2). In de eerste fase (oriëntatiefase) dient in overleg met het bevoegd gezag, in dit geval de Gedeputeerde Staten van Groningen, Drenthe en Friesland, te worden bepaald of een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet '98 vereist is. In deze eerste fase volstaat een kwalitatief onderzoek om te bepalen of als gevolg van de voorgenomen plannen, projecten of handelingen negatieve effecten op deze kwalificerende soorten en/of instandhoudingsdoelstellingen te verwachten zijn.

Als uit deze eerste beoordeling naar voren komt dat er onzekerheden bestaan over de omvang van mogelijke negatieve gevolgen, dan wel negatieve effecten niet uit te sluiten zijn, zal een uitgebreide toetsing uitgevoerd moeten worden, de zogenaamde verslechterings- en verstoringstoets. Hierbij wordt zo exact mogelijk nagegaan hoe groot de effecten van de voorgenomen plannen, projecten of handelingen zijn op de soorten dan wel het versturende effect op de soorten.

Hierbij moet rekening worden gehouden met mogelijke cumulatie van effecten met andere plannen, projecten of handelingen in de omgeving. De verslechterings- en verstoringstoets kan worden gezien als de eerste fase van een "passende beoordeling". Als er een kans is op significante effecten, dat wil zeggen dat de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied dreigen te worden aangetast, moet een uitgebreidere passende beoordeling worden gemaakt.

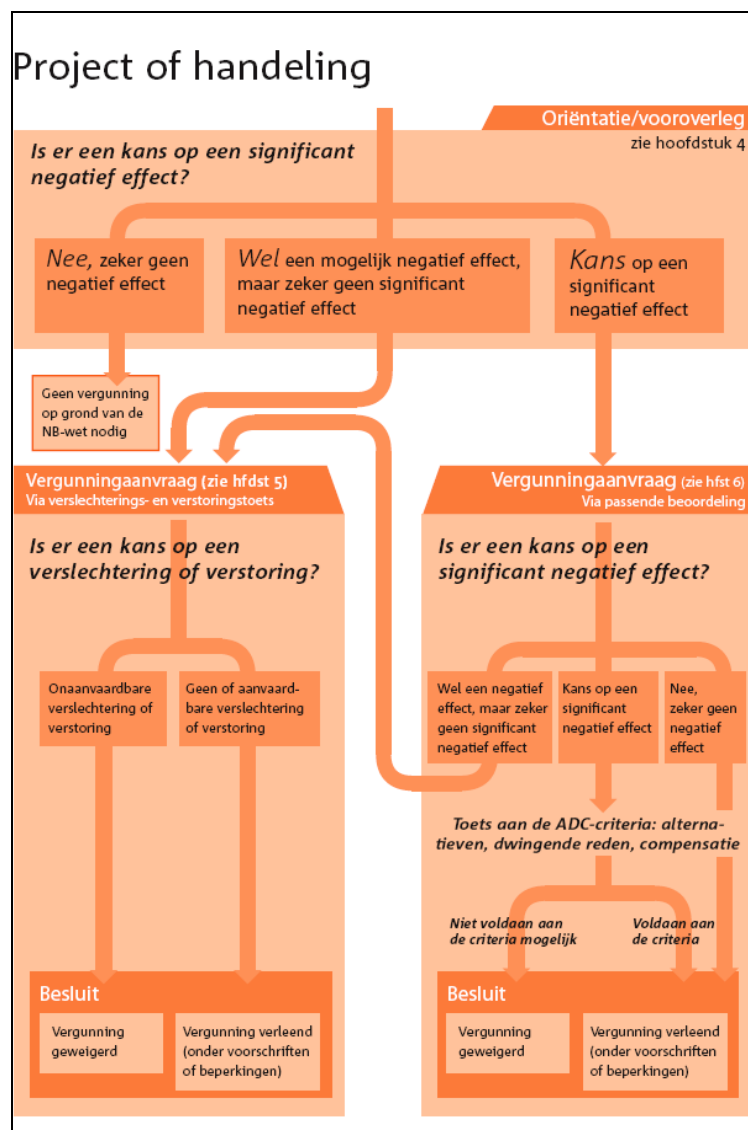
Nabij het Westerkwartier liggen drie Natura 2000 gebieden: het Lauwersmeer, het Leekstermeer en de Bakkeveenseduinen (zie figuur 2.3).

De beide meren zijn Vogelrichtlijngebied. De Bakkeveense Duinen is een Habitatrichtlijngebied. In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de kenmerkende waarden en instandhoudingsdoelstellingen van deze gebieden.

Natura 2000 gebieden: Het Natura 2000 netwerk bestaat uit gebieden die zijn aangewezen onder de Vogelrichtlijn en aangemeld onder de Habitatrichtlijn. Beide Europese richtlijnen zijn belangrijke instrumenten om de Europese biodiversiteit te waarborgen. Alle Vogel- of Habitatrichtlijngebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben. De overkoepelende naam voor (combinaties van) deze gebieden is 'Natura 2000-gebied'.

De Vogelrichtlijngebieden zijn reeds aangewezen. De meeste Habitatrichtlijngebieden zijn in procedure (eerste tranche). Enkele nog niet. De Bakkeveense Duinen is reeds in procedure gebracht.

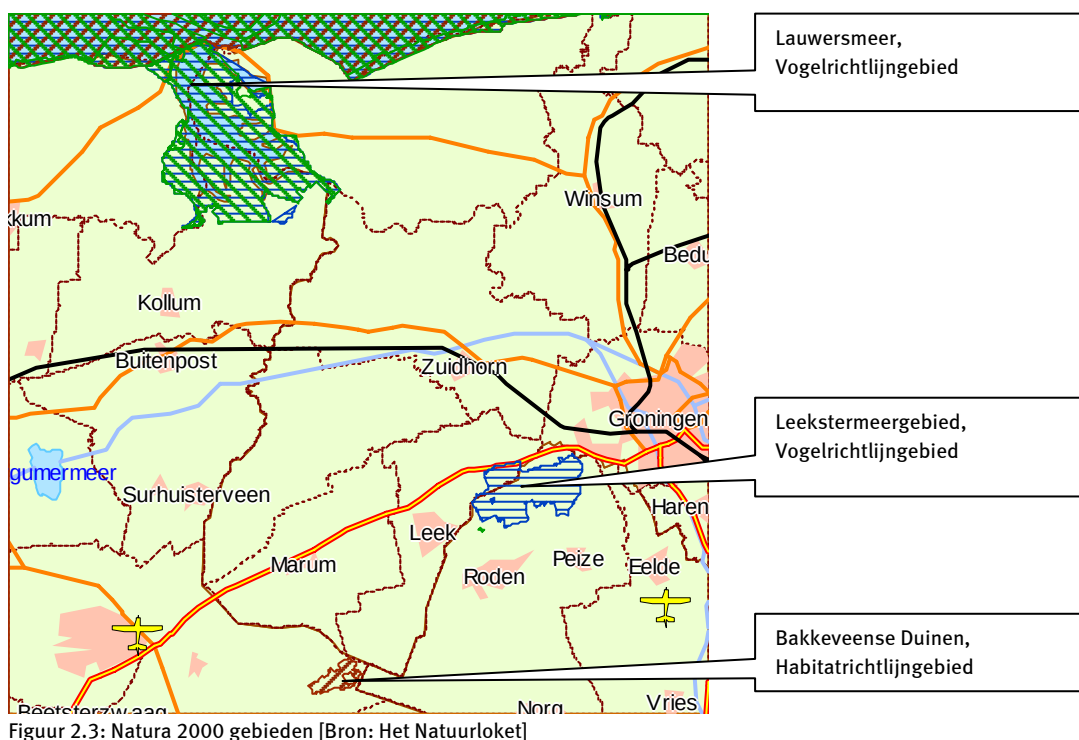
Instandhoudingsdoelstellingen: Per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een (Natura 2000) gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

Figuur 2.2: De Habitattoets in het kader van vergunningverlening Natuurbeschermingswet.

Voor dit plan-MER is daardoor allereerst de kritische depositiewaarde van de Bakkeveense Duinen van belang. Voor dit habitatgebied geldt een waarde van 1071 mol/ha/jaar of 15 kg/ha/jaar.

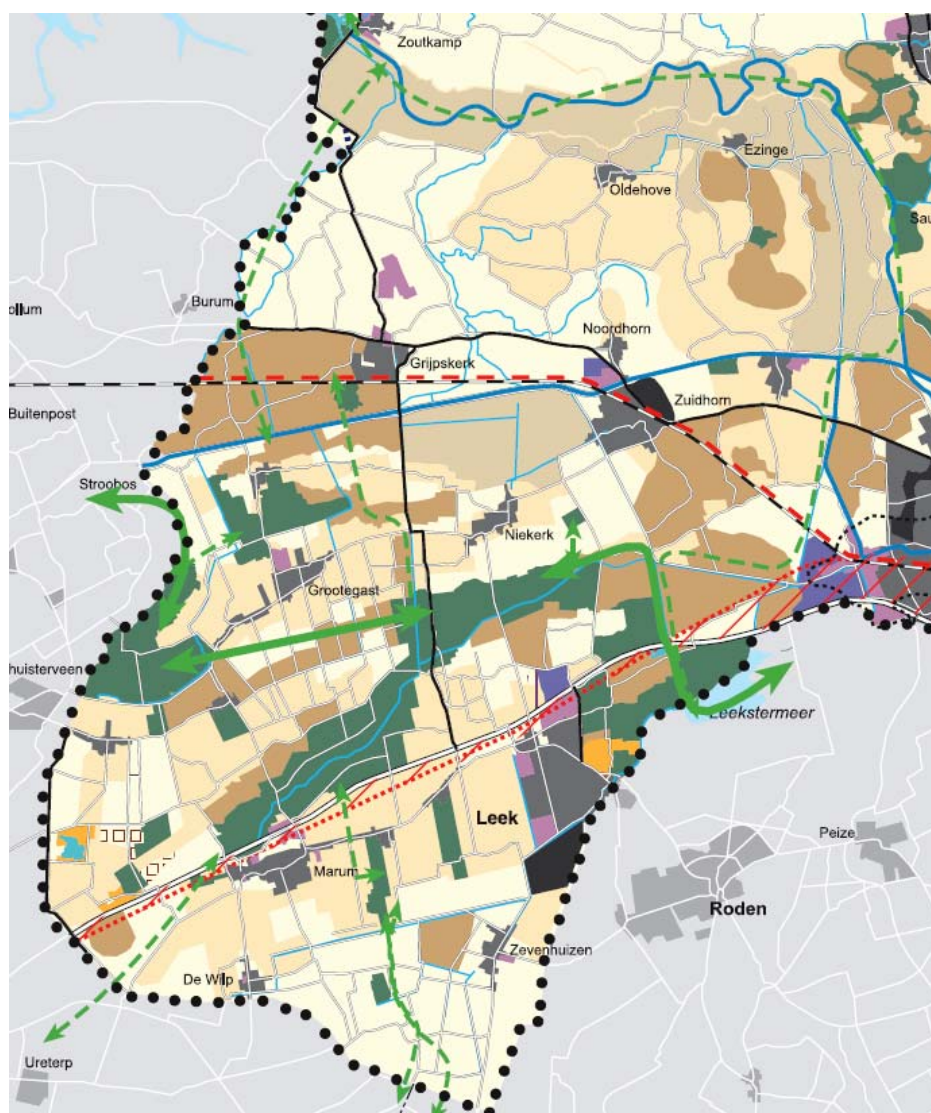
In de doelendocumenten van de Vogelrichtlijngebieden Leekstermeer en Lauwersmeer, worden (naast de instandhoudingsdoelen die gericht zijn op de specifieke vogelsoorten) complementaire doelen omschreven die ook gevoelig zijn voor de depositie van ammoniak op deze gebieden. Hoewel deze complementaire doelen geen status hebben zijn ze in dit plan-MER globaal getoetst. Er is aangegeven of effecten op deze doelen verwacht worden.

2.2 Regionaal beleid

2.2.1 Provinciaal omgevingsplan, 2006

Het omgevingsplan van de provincie Groningen is een integraal plan dat de volgende provinciale plannen voor de fysieke omgeving omvat: het Streekplan, Waterhuishoudingsplan, Milieubeleidsplan en Mobiliteitsplan. Het plan gaat in op belangrijke trends en ontwikkelingen, de ambitie van Groningen, het beleid per thema, de regioperspectieven en de uitvoering van beleid.

Landelijk gebied

	bestaand	toekomstig	zoekruimte	uitwerking
Landbouw				
Landbouw tevens glastuinbouw				
Landbouw in grootschalig open gebied				
Landbouw in gaaf landschap				
Landbouw in gebied met belangrijke natuurwaarden				
Natuur (land/water)				
Natuur Waddenzeegebied (land/water)				
Ecologische verbindingszone				
Robuuste verbindingszone				
Bos				
Recreatie				
Militair terrein				
Open water				
Infrastructuur				
	bestaand	toekomstig	zoekruimte	
Landelijk hoofdwegennet (autoverkeer)				
Provinciaal hoofdwegennet (autoverkeer)				

Figuur 2.4: Functiekaart provincie Groningen (gedeelte). Bron: Provincie Groningen, 2006

Landbouw en intensieve veehouderij

De provincie wil milieuvriendelijke productie, agrarisch natuurbeheer, biologische landbouw en het verbouwen van streekeigen producten stimuleren. Vooral in gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden liggen mogelijkheden voor de landbouw om in te zetten op een productiewijze met aanvullende inkomsten uit nevenactiviteiten. Landbouwkundige ontwikkeling blijft in deze gebieden mogelijk binnen het landschappelijk raamwerk. Daarnaast kan juist in dergelijke gebieden verbreding van de landbouw in combinatie met andere functies een uitkomst zijn (Provincie Groningen, 2006).

Tengevolge van schaalvergroting komen steeds vaker boerderijen leeg te staan, die vervolgens als niet agrarische woning worden gebruikt. Dat heeft economische voordelen, maar leidt wel tot verdere versnippering en verstening van het landelijk gebied. De provincie wil deze ontwikkeling tegengaan. De provincie staat in principe geen nieuwe bouwlocaties nieuw- of hervestiging van agrarische bedrijven meer toe, tenzij sprake is van uitplaatsing uit de EHS of van het oplossen van bestaande knelpunten zoals uitplaatsing uit linten in verband met ruimtegebrek of milieuhinder (het gebied rond Blauwe Stad vorm ook een uitzondering).

De nadelige effecten van intensieve veehouderij op de omgeving (ammoniakemissie, inspoeling van nitraten, fosfaten maar ook geurhinder) worden door de milieuwetgeving voldoende door gemeenten gereguleerd. De provincie voert om deze reden geen aanvullend ruimtelijke beleid vanuit milieuhygiënische redenen. Hiernaast onderscheidt de bebouwing ten dienste van intensieve veehouderij zich nauwelijks meer van bebouwing voor andere moderne agrarische bedrijven. De ruimtelijke impact is hetzelfde (Provincie Groningen, 2006).

Voor de ruimtelijke inpassing van agrarische bebouwing geeft de provincie aan dat gemeenten onder bepaalde voorwaarden agrarische bouwontwikkelingen kunnen laten plaatsvinden. Deze voorwaarden zijn (Provincie Groningen, 2006);

- Respecteren historisch gegroeide landschapsstructuur;
- afstand houden tot ruimtelijke elementen;
- goede infrastructurele ontsluiting;
- zorgvuldige en evenwichtige ordening;
- maatvoering en vormgeving van de bedrijfsgebouwen en een erf-inrichting afgestemd op het zorgvuldig inpassen in het landschapstype.

Er bestaan geen uniforme regels voor de gehele provincie. De provincie kiest voor gebiedsgericht maatwerk.

Voor landbouw, natuur en recreatie heeft de provincie in het omgevingsplan doelstellingen geformuleerd voor verschillende functietoekenningen (terug te vinden op de functiekaart, figuur 2.4). In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste doelstellingen weergegeven. Het betreft een selectie van de doelstellingen zoals geformuleerd in het omgevingsplan. Achter de doelstellingen in het onderstaand kader is aangegeven welke kaart aanduiding erbij hoort (figuur 2.4).

Landbouw

- Uitbreiding van bestaande agrarische activiteiten is in beginsel toegestaan (functieaanduiding *landbouw*).
- Voor her- en nieuwvestiging van agrarische bedrijven worden in beginsel geen nieuwe bouwlocaties toegestaan, tenzij sprake is van plaatsing uit de EHS of het gebied van De Blauwe Stad of van het oplossen van bestaande ruimtelijke of milieuknelpunten (functieaanduidingen *Landbouw*, *Landbouw in gaaf landschap*).
- Uitbreiding, her- en nieuwvestiging van agrarische bedrijven moeten aansluiten op de landschappelijke hoofdstructuur en omvang en uiterlijk moeten passen in het landschap toegestaan (functieaanduiding *landbouw*).
- Behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden en landschapskenmerken worden bevorderd, voor zover dat geen belangrijke beperkingen aan de agrarische bedrijfsvoering oplegt. Het gaat vooral om algemene weide- en akkervogels, ganzen, zwanen en steltlopers en om landschappelijke elementen (functieaanduiding *landbouw*).
- De mogelijkheden voor recreatief medegebruik worden bevorderd, voor zover daaruit voor de agrarische bedrijfsvoering geen onnodige beperkingen voortvloeien (functieaanduiding *landbouw*).
- De grootschalige openheid en de herkenbaarheid van de verkaveling van gebieden moeten gehandhaafd blijven (functieaanduiding *Landbouw in grootschalig open gebied*).
- In grootschalige open gebieden worden grootschalige bouwwerken, niet-agrarische nieuwbouw en bos geweerd (functieaanduiding *Landbouw in grootschalig open gebied*).
- Onder grootschalige open gebieden worden open ruimten verstaan, die groter zijn dan 1000 hectare, van betekenis zijn voor weidevogels en ganzen en sommige akkervogels, en die zich op grond van fysisch-geografische en/of cultuurhistorische ontwikkeling onderscheiden van aangrenzende ruimten.
- Inrichtingsmaatregelen worden evenzeer gericht op landbouw als op natuur en landschap. Er worden mogelijkheden geboden voor verbetering van de landbouw en uitbreiding van agrarische activiteiten, mits karakteristieke natuur- en landschapswaarden voldoende worden beschermd (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- Landschapskenmerken en natuurwaarden worden waar mogelijk behouden, hersteld en ontwikkeld. Gebiedskenmerken waar het om gaat zijn de kleinschalige beslotenheid en het parkachtige karakter van gebieden met houtsingels, houtwallen en essen en de onregelmatige blokverkaveling in combinatie met reliëf in open gebieden. In de open gebieden komen weidevogels, ganzen, zwanen en steltlopers en vegetaties in sloten en langs oevers voor. In de besloten gebieden gaat het om diersoorten van bossen, struwelen en bosranden (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- Ingrepen, die de aanwezige waarden kunnen aantasten (egaliseren, ontgronden, diepploegen), zijn niet toegestaan of worden aan een aanlegvergunning gebonden (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- De dichtheid aan beplantingselementen en reliëfvormen worden in stand gehouden. Open ruimten in dit besloten landschap worden gehandhaafd (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- De kenmerkende betekenis van water voor het landschapsbeeld wordt gehandhaafd en versterkt. Dat geldt voor het natuurlijke beloop van watergangen, het daarmee samenhangende reliëf en voor kenmerkende sloten- en wijkenpatronen (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- De mogelijkheden voor recreatief medegebruik worden bevorderd, voor zover daaruit voor de agrarische bedrijfsvoering geen onnodige beperkingen voortvloeien en geen natuur- en/of landschapswaarden worden aangetast (functieaanduiding *Landbouw in gaaf landschap*).
- In gebieden met belangrijke natuurwaarden ligt de nadruk op lig hier op behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden die een sterke relatie met water hebben. In de beekdalen gaat het vooral om waardevolle vegetaties. In de open gebieden zijn weidevogels, ganzen, zwanen en steltlopers en vegetaties in sloten en langs oevers de belangrijkste natuurwaarden (functieaanduiding *Landbouw in gebied met belangrijke natuurwaarden*).
- Landschapskenmerken in gebieden met belangrijke natuurwaarden worden waar mogelijk behouden, hersteld en ontwikkeld. Kenmerkend voor het landschap zijn de kleinschalige beslotenheid en het parkachtig karakter van delen van beekdalen en de karakteristieke verkaveling in bepaalde open gebieden (functieaanduiding *Landbouw in gebied met belangrijke natuurwaarden*).

Natuur

- Inrichting en beheer worden gericht op herstel, behoud en ontwikkeling van de beoogde natuur- en landschapswaarden. Veranderingen van de kwaliteit van de fysieke omgeving, die daar strijdig mee zijn, moeten worden voorkómen (functieaanduiding *Natuur*).
- In gebieden met bestaande natuurwaarden zijn geen ingrepen (egaliseren, ontgronden, diepploegen, scheuren van grasland om het om te zetten in bouwland) en ruimtegebruik toegestaan, die strijdig zijn met het behoud van de aanwezige natuur- en landschapswaarden. Bestaande functies kunnen in die gebieden worden voortgezet (functieaanduiding *Natuur*).
- In natuurontwikkelingsgebieden zijn ingrepen en ruimtegebruik, die onomkeerbare gevolgen voor de gewenste natuurontwikkeling teweegbrengen, niet toegestaan (functieaanduiding *Natuur*).
- Bij natuurontwikkelingsprojecten worden kansen benut voor herstel en vergroting van de herkenbaarheid en belevingswaarde van archeologische waarden (functieaanduiding *Natuur*).

Recreatie

- De recreatieve functie van gebieden met dagrecreatie, voorzieningen voor verblijfsrecreatie en kleine recreatieve terreinen wordt gehandhaafd en versterkt. Dit moet passen binnen de landschappelijke hoofdstructuur. Nieuwe locaties moeten bij voorkeur aansluiten op bestaande locaties en op bestaande recreatieve infrastructuur (functieaanduiding *recreatie*).
- Landschapskenmerken en natuurwaarden worden waar mogelijk behouden, hersteld en ontwikkeld (functieaanduiding *recreatie*).
- De locaties worden goed ontsloten door fiets en openbaar vervoer (functieaanduiding *recreatie*).
- De bestaande recreatieve routestructuur wordt gehandhaafd en versterkt (functieaanduiding *recreatie*).

Provinciaal ecologische hoofdstructuur

Het beleid van de provincie Groningen is gericht op realisatie van de EHS. De provincie heeft financiële middelen gebundeld om de grondaankoop te versnellen en de inrichting van natuurgebieden te verbeteren. Er wordt gezocht naar combinaties met andere functies als recreatie, landbouw, waterberging en drinkwaterwinning. De provincie zet zich in voor aanvullende maatregelen, zoals natuurbeheer door particulieren en (kleinschalige) landinrichting, om de vastgelegde omvang en vooral kwaliteit van de EHS te realiseren. De belangrijkste gebieden binnen het Westerkwartier van de EHS (zoals deze door de provincie Groningen is vastgelegd) zijn de noordoever van het Leekstermeer, de Wemerpolder, Dwarsdiep/Oude Diepje, Doezumermieden, de Drie Polders, Polder de Kale weg, Westerhorn, Matsloot, Polder Bombay, en de Grootegastermolenpolder ten noorden van Grootegast.

Figuur 2.5: Ecologische hoofdstructuur in het Westerkwartier met robuuste verbindingzone. Bron: Bijlage bij Programma Landelijk Gebied 2007-2013, Provincie Groningen

De provincie heeft binnen het kader van de begrenzingenprocedures voor de EHS in het verleden bestuurlijke afspraken gemaakt over de wijze waarop de EHS wordt uitgevoerd en onder welke randvoorwaarden.

Daarbij gaat het om:

- grondverwerving vindt plaats op basis van vrijwilligheid;
- verhoging van het waterpeil in natuurgebieden is pas aan de orde als grotere aaneengesloten waterhuishoudkundig beheerbare gebieden zijn verworven;
- verhoging van het waterpeil in natuurgebieden mag niet leiden tot vernatting van aangrenzende landbouwgronden;
- in beginsel worden geen hydrologische bufferzones buiten de EHS ingesteld. Wederzijdse nadelige beïnvloeding van landbouw en natuur wordt voorkomen of beperkt door te streven naar grote, aaneengesloten natuurgebieden met natuurlijke grenzen en zonodig door het treffen van technische maatregelen;
- realisatie van de ecologische hoofdstructuur mag niet leiden tot beperkingen op aangrenzende landbouwgronden (planologische schaduwwerking).

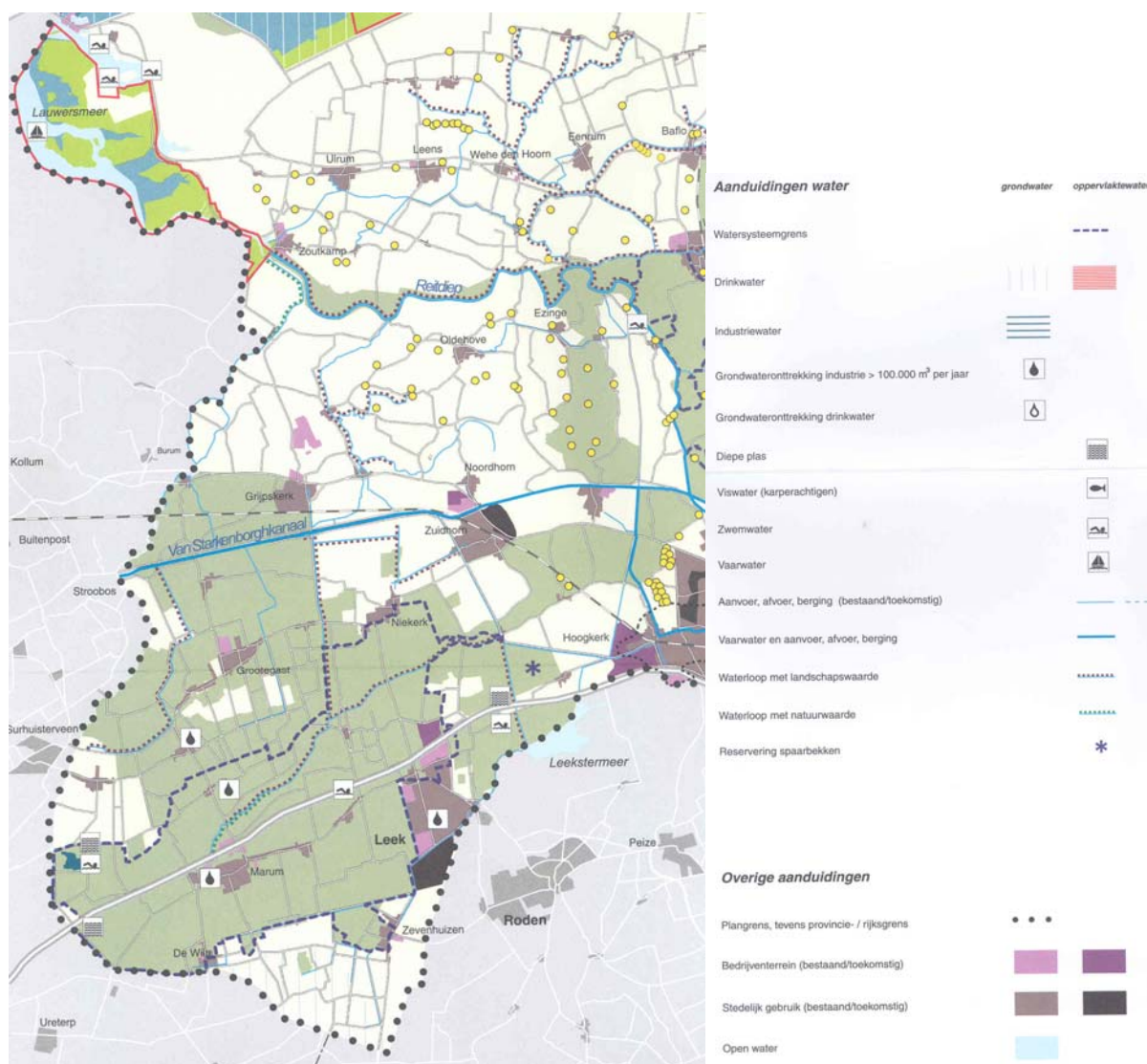
Voor begrensde natuurgebieden die nog niet zijn verworven blijft de landbouwkundige functie gehandhaafd. Functieverandering van landbouw naar natuur is pas aan de orde als de gronden verworven zijn of als een grondeigenaar een beschikking heeft voor particulier natuurbeheer. Vooruitlopend op de functieverandering is het omgevingsbeleid gericht op behoud van de aanwezige waarden en op het tegengaan van ontwikkelingen die strijdig zijn met de toekomstige natuurontwikkeling. In het POP is dit beleid geconcretiseerd door middel van het toekennen van integrale gebruiksfuncties aan gebieden en het daarbij behorende beleid voor ruimtelijke ordening, water en milieu. Binnen de integrale gebruiksfuncties wordt gestreefd naar meervoudig ruimtegebruik, mits dat geen afbreuk doet aan de hoofdfunctie.

Provinciale milieuverordeningen, milieubeschermingsgebieden

De provincie heeft gebieden aangewezen waarbinnen, vanwege het gebruik of de aanwezige waarden, bijzondere bescherming moet worden geboden aan het milieu of waar een bijzondere milieukwaliteit moet worden nagestreefd. Die bijzondere kwaliteit kan bestaan uit strengere kwaliteitsnormen of uit het versneld bereiken van de basiskwaliteit en/of de streefwaarden.

De milieubeschermingsgebieden zijn verdeeld in twee categorieën. De eerste categorie bestaat uit grondwaterbeschermingsgebieden, stiltegebieden, wetlands en beschermde natuurmonumenten. De overige milieubeschermingsgebieden (categorie twee) zijn gebieden met kwetsbare natuur- en landschapswaarden. Onder andere wierden en verdrogingsgebieden. In deze categorie twee gebieden geldt een lager beschermingsniveau dan in de categorie één gebieden. In de categorie twee gebieden wordt gestreefd naar een bijzondere milieukwaliteit door het stimuleren van maatregelen op vrijwillige basis. Dit is door de provincie niet verder uitgewerkt.

Binnen het kader van dit Plan-MER is met name het Dwarsdiep/Matsloot van belang. Dit watersysteem is aangewezen als milieubeschermingsgebied. Het betreft een waterloop met landschaps- en natuurwaarden.

Aanduidingen milieu

Figuur 2.6: Milieubeschermingsgebieden Provincie Groningen. Bron: Provincie Groningen, 2006

In milieubeschermingsgebieden wordt met stimuleringsmaatregelen gestreefd naar een bijzondere milieukwaliteit. Per gebied stelt de provincie vast of de actuele milieukwaliteit voldoet aan de eisen, die daaraan worden gesteld vanuit de aan het gebied toegekende functies en/of de in het gebied aanwezige waarden. Voldoet de milieukwaliteit niet, dan wordt eerst nagegaan hoe die voldoende kan worden verbeterd met instrumenten, die door het Rijk worden ingezet voor het realiseren van de landelijk geldende kwaliteitsdoelstellingen. Waar dit onvoldoende effect sorteert, wordt vervolgens aanvullend instrumentarium ingezet (maatwerk).

2.2.2 *Gebiedsplan Groningen*

Op basis van de Subsidieregelingen Natuurbeheer en Agrarisch Natuurbeheer zijn in dit plan de gebieden begrensd waar de subsidiëring van beheer en ontwikkeling van nieuwe natuur, agrarisch natuurbeheer en landschapsonderhoud kan plaatsvinden. Er wordt aangegeven welke natuur- en landschapsdoelstellingen worden nagestreefd en hoeveel hectares van de verschillende natuurdoelpakketten en beheerspakketten er beschikbaar zijn om deze doelstellingen te realiseren. Binnen het plangebied zijn (toekomstige) natuurgebieden, beheersgebieden, lokale en regionale verbindingzones op kaart aangeduid.

2.2.3 **Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier**

In deze visie wordt gestreefd naar een optimalisatie van de houtsingelstructuur zodat de kwaliteiten en identiteiten binnen het singellandschap worden veiliggesteld. Hiernaast heeft de huidige landbouw behoefte aan aanpassing van de houtsingelstructuur. Dit onder invloed van de schaalvergrotingen van landbouwbedrijven en de behoefte aan grotere agrarische bouwpercelen (Stuurgroep West-Groningen, 2005).

De visie formuleert een aantal opgaven. Deze zijn in onderstaand kader nader toegelicht (Stuurgroep West-Groningen, 2005).

Behoud (en herstel)

Gericht op handhaving en verbetering van de huidige kwaliteit van de bestaande singels. Het gaat om behoud van aanwezige kwaliteiten en herstel van bestaande singels (bijvoorbeeld; onderhoud en dichten van gaten).

Herstel (en behoud)

Wegwerken van achterstallig onderhoud. Het gaat om herstelwerkzaamheden, waarbij natuurlijk behoud van de huidige kwaliteit van singels ook aan de orde is.

Omvorming van de singelstructuur ter bevordering van de landbouw

Het zoeken naar meer ruimte voor de landbouw staat hierbij centraal. Plaatselijk aangewezen singels mogen worden verplaatst binnen bepaalde randvoorwaarden. Er zijn ook singels aangewezen die duurzaam in stand dienen te worden gehouden.

Omvorming van de singelstructuur ter bevordering van de natuur

Verhogen van de ecologische waarde van bestaande en nieuwe singels is het doel. Bijvoorbeeld door middel van verbetering van de structuuropbouw binnen bestaande singels en vergroten van de diversiteit tussen singels.

(Her) ontwikkeling

Het doel is te komen tot het beter samengaan van landschap en ontwikkelingen in dit landschap. Flexibiliteit van het gebied en de singelstructuur staat voorop bij de ontwikkeling van een programma om dit te bewerkstelligen.

Passief beheer

Niet actief beheren van singels is gericht op het laten verdwijnen van de singels op termijn.

De houtsingelhoofdstructuur is opgedeeld in deelgebieden. De gebieden zijn onderscheidend naar de waarde van het houtsingellandschap. In paragraaf 3.3 is een kaart opgenomen met de verschillende deelgebieden.

Voor de houtsingelhoofdstructuur zijn een aantal spelregels opgesteld. Omdat ieder deelgebied zijn eigen gebiedsspecifieke kwaliteiten/identiteiten heeft, zijn de spelregels per deelgebied geformuleerd. Hiernaast bestaan er een aantal regels die voor het gehele gebied gelden. In onderstaand kader zijn deze spelregels kort samengevat (Stuurgroep West-Groningen, 2005).

Rooien

- Voor het rooien van een singel is altijd aanvraag van een kapvergunning noodzakelijk.
- Rooien is niet toegestaan bij:
 - de apart op kaart aangeduide locatiegebonden singels;
 - singels in singelreservataatsgebieden.
- Rooien is niet toegestaan in het broedseizoen op basis van de flora en faunawet
- Solitaire beeldbepalende bomen in singels mogen niet worden gerooid, vanwege hun monumentale en landschappelijke waarde. Het betreffen met name eiken, essen, beuken en zoete kersen, oude elzen en knotwilgen.
- Rooien is toegestaan, mits deze past binnen de voorgeschreven spelregels per deelgebied.
- Rooien wordt altijd gecompenseerd; compensatie moet altijd plaatsvinden want uitgangspunt is dat de kwantiteit van singels in het gebied op niveau blijft. Er dient een directe relatie te zijn tussen rooien en herplant. Deze regel geldt niet voor de deelgebieden met de opgave 'passief beheer'.
- Voor het rooien van een singel is altijd aanvraag van een kapvergunning noodzakelijk. Indien de bomen onderdeel uitmaken van een singel groter dan 10 are of indien er sprake is van een rijbeplanting met meer dan 20 bomen dient een melding in het kader van de Boswet plaats te vinden.

Compensatie

- Compensatie kan via herplant of door het betalen van een financiële vergoeding. Compensatie via herplant verdient altijd de voorkeur boven financiële compensatie.
- In behoud en herstel gebieden is geen financiële compensatie mogelijk, maar dient altijd te worden gecompenseerd door herplant. Herplant is ook mogelijk als vorm van herstel, omdat het tussenplanten in een restant van een singel wordt mogelijk gemaakt. Hierdoor kan de identiteit van deze deelgebieden behouden blijven en waar mogelijk worden versterkt.
- Voor het berekenen van de financiële compensatie wordt uitgegaan van alle kosten die gemoeid zijn met de herplant van de singel waaronder waardevermindering grond door functieverandering, inrichtingskosten en plankosten.
- Voor financiële compensatie wordt een apart plan opgesteld. Dit plan bevat ondermeer een systeem voor het beheer van de financiële compensatie, gebieden met prioriteiten van herstel en ook de rollen van bijvoorbeeld de houtwallencommissie en de agrarische natuurverenigingen worden hierin gedefinieerd.
- Compensatie fungeert als instrument om een streefbeeld te realiseren. Dit door de plaats waar gecompenseerd wordt en het percentage wat gecompenseerd moet worden.
- Compensatie vindt plaats op basis van de lengte-kroonprojectie. Bij 100% compensatie is de oppervlakte te compenseren (m²) gelijk aan de lengte-kroonprojectie (m¹) x 2 (m¹), van de te rooien singel.
- Compensatie bij voorkeur aansluitend aan bestaande singels (verlenging of verbreding) realiseren.

Herplant

- De nieuw aan te leggen singels hebben een minimale breedte van 2 meter (1-rijige beplanting met boomvormers en ondergroei) en een maximale breedte van 10 meter.
- Het aan te planten sortiment is voor 50 % gelijk aan hoofdboomsoort, en bestaat voor 50% uit andere inheemse boomsoorten (o.a. gewone es, lijsterbes, populier, zachte berk en zomereik) en struiksoorten (o.a. grauwe wilg, eenstijlige meidoorn en sleedoorn). Het doel is het bevorderen van de soort- en structuurrijkdom van de singels.
- Alvorens met rooien kan worden begonnen dient de nieuwe singel te zijn aangelegd en de bestaande singel te zijn opgevuld. Uitzonderingen worden gemaakt voor uitvoerend werk waar herplant voor rooien niet mogelijk is.

Coupures

- Coupures zijn toegestaan. In de spelregels per deelgebied worden nadere eisen aan coupures gesteld, die afhankelijk van de opgave van het deelgebied, kunnen verschillen. Het maken van coupures valt ook onder rooien en dient altijd gecompenseerd te worden.
- Coupures (dammen) bij voorkeur concentreren bij bestaande gaten in singels.
- Bij het bepalen van de locatie van coupures rekening houden met solitaire monumentale bomen in singels. Deze mogen niet worden gerooid, vanwege hun historische en landschappelijke waarde.

Naast deze algemeen geldende regels verschillen de spelregels waarbinnen gerooid mag worden en de wijze van compensatie per opgave (zie kader op de vorige bladzijde).

In behoud en herstel gebieden wordt het behoud, de aanleg en het herstel van singels extra gestimuleerd. In omvormingsgebieden t.b.v. natuur en in bepaalde gebieden waar de identiteit sterk door de dwarssingels wordt bepaald wordt het behoud en de aanleg van dwarssingels gestimuleerd, boven de lengtesingels. In landbouw-omvormingsgebieden wordt het bieden van ruimte aan de landbouw mogelijk gemaakt, mits de identiteit van het landschap niet wordt aangetast. In (her)ontwikkelingsgebieden wordt het bieden van ruimte aan nieuwe ontwikkelingen extra gestimuleerd en het realiseren van forsere groenstructuren, mits de identiteit van het landschap niet wordt aangetast. In passiefbeheer gebieden, zoals polders en weidevogelgebieden, wordt herstel van de openheid gestimuleerd.

2.2.4 Inrichtingsplan Middag- Humsterland en facetbestemmingsplan

Het inrichtingsplan is er op gericht het cultuurlandschap voor de toekomst te behouden. Het plan vormt een basis waarop overheden, bewoners en gebruikers over in dialoog kunnen gaan.

Het gebied Middag-Humsterland wordt globaal begrensd door het Reitdiep, het Van Starckenborghkanaal, de Oude Riet en het Kommerzijlsterdiep. Deze begrenzing is nog niet geformaliseerd en ruimer dan alleen de polders Middag en Humsterland. Het landschap van Middag-Humsterland is ontstaan door zowel natuurlijke als cultuurhistorische invloeden. Het beeld wordt bepaald door een fijnmazige verkavelingstructuur die is dooraderd met geulen en prielen (deze zorgden vroeger voor de aan- en afvoer van getijdewater). De invloed van de zee is ook terug te vinden in de opgehoogde dorpen of wierden. De wierdenreeks Oostum-Garnwerd-Feerwerd-Ezinge-Saaksum volgt een oude kustlijn (Provincie Groningen, 2003).

Doelstelling van het plan is het behoud en versterking van landschapselementen en structuren, waaronder het netwerk van natuurlijke en cultuurhistorisch karakteristieke waterlopen en het reliëf van natuurlijke hoogten en laagten, wierden en dijken, naast ontwikkeling van de landbouw en verbetering van de landbouwstructuur (Provincie Groningen, 2003).

Het plan behartigt hiermee de belangen van landschap, natuur, milieu, recreatie en landbouw.

In onderstaand kader zijn kort de belangrijkste punten uit het inrichtingsplan beschreven (Provincie Groningen, 2003).

- Behoud van karakteristieke slotenpatroon;
- natuurlijke waterlopen mogen niet aangetast worden;
- zorg voor reliëf, in kaart brengen van karakteristieke hoogteverschillen. De hoogteverschillen dienen duidelijk in het landschap te zien zijn;
- toepassing van bouwland als weideland wordt gestimuleerd door middel van aangepast beheer;
- voor bewerkingen van de grond dieper dan 30 centimeter dient een aanlegvergunning aangevraagd te worden;
- herstel en versterking van historische elementen en de invoering van toegevoegde landschappelijke maatregelen door middel van verschillende subsidies;
- kavelruil in combinatie met verbetering van de waterhuishouding, het landschap en de ontsluiting;
- aanleg van recreatieve routes en voorzieningen.

Ruimtelijke ontwikkelingen in Middag-Humsterland zijn gebonden aan de landschappelijke opgaven zoals hierboven vermeld. Voor dit Plan-MER is met name de openheid en de landschappelijke inpasbaarheid van agrarische bedrijven in dit gebied van belang (grote van agrarische bouwblokken).

Facet-bestemmingsplan Middag-Humsterland

Een belangrijk kenmerk van het gebied dat nog herinnert aan het vroegere patroon van prieden is het karakteristieke slotenpatroon. Het verkavelingspatroon hangt hier nauw mee samen. Om onder andere het verkavelingspatroon, de natuurlijke laagten, dijklichamen en wierden van Middag Humsterland te beschermen is in 2006 het facetbestemmingsplan "Karakteristieke landschappelijke patronen en elementen Middag Humsterland" als voorontwerp bestemmingsplan in procedure gebracht. De provincie Groningen heeft in het kader van artikel 10 BRO vooroverleg op het facetbestemmingsplan gereageerd. De provincie liet weten dat de bescherming van met name het slotenpatroon verder zal moeten gaan dan de voorgestelde regeling.

Bij het opstellen van een nieuwe planologische regeling zijn de convenantpartners (Provincie, Waterschap, Gemeenten Winsum en Zuidhorn, LTO-Noord, DLG, Milieufederatie Groningen) betrokken. In gezamenlijk overleg wordt de nieuwe planologische regeling voorbereid. Dit proces staat los van de voorbereiding van het bestemmingsplan buitengebied. Bij de verdere uitwerking van de regeling wordt nagegaan of de procedure van het facetbestemmingsplan voortgezet kan worden. Hierbij spelen juridisch/technische afwegingen een rol in het kader van de digitaliseringsplicht vanaf 1 juli 2008 (IMRO 2008 en SVBP 2008) en projectmatige afwegingen als het gaat om stroomlijnen van de procedures.

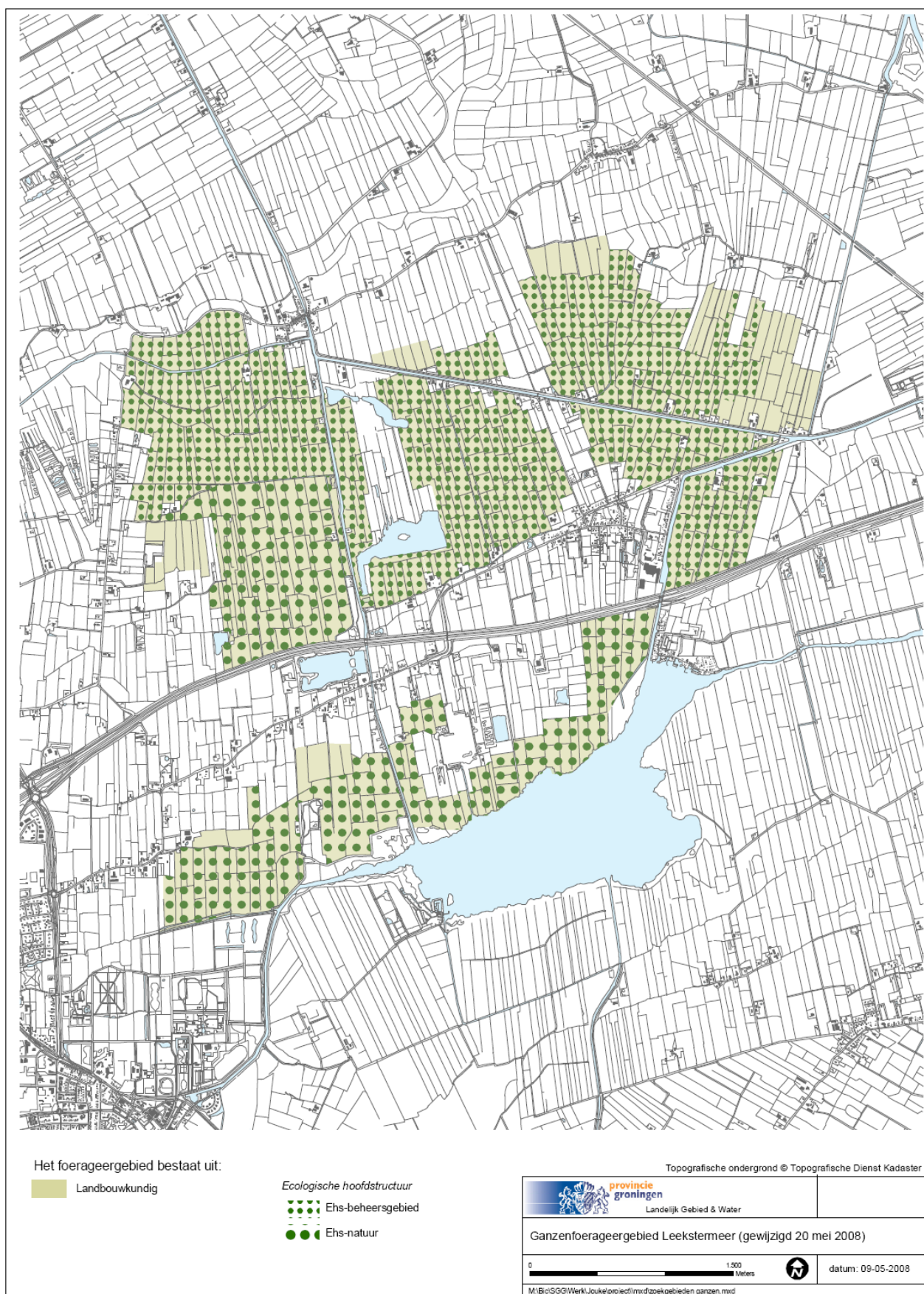
De mogelijkheid bestaat dat voor een afzonderlijk bestemmingsplan dan wel voor opname in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied gekozen wordt. In het voorliggende plan-MER is dit facetbestemmingsplan niet in de beschouwing betrokken.

2.2.5 Ganzenfourageergebieden

De aanduiding als ganzenfoerageergebied is formeel nodig om de mogelijkheid te openen om binnen deze gebieden beheersovereenkomsten voor ganzenopvang af te sluiten. De instantie waar zulke overeenkomsten kunnen worden afgesloten (Dienst Regelingen van het ministerie van LNV) gebruikt dit plan om te toetsen of de aanvrager binnen het foerageergebied ligt.

Het beleid van de provincie is gericht op handhaving van de rust in deze gebieden. De provincie wil planologische schaduwwerking vermijden. Er mogen geen planologische beperkingen aan agrarische bedrijfsvoering worden opgelegd die voort zouden kunnen vloeien uit het tijdelijk en vrijwillig gedogen van ganzen die in deze gebieden 's winters komen foerageren (Provincie Groningen, 2005).

De ganzenfourageergebieden bij het Leekstermeer zijn binnen het kader van dit plan-MER van belang. in onderstaande figuur is aangegeven waar deze gebieden nabij het Leekstermeer gelegen zijn (Provincie Groningen, 2005). Binnen het kader van dit plan-MER is het mogelijke effect van de uitbreiding van agrarische bedrijven (binnen de mogelijkheden die het nieuwe bestemmingsplan zal bieden) op ganzen van belang.

Figuur 2.7: Ganzenfourageergebieden op landbouwgronden nabij het Leekstermeer. Bron: provincie Groningen, 2008

2.3 Lokaal beleid

2.3.1 *Beleidskader recreatie en toerisme Westerkwartier*

Het recreatiebeleid van de gemeenten Leek, Zuidhorn, Marum en Grootegast is neergelegd in het beleidskader 'Recreatie en Toerisme, Westerkwartier'. Deze nota is heden nog niet formeel vastgesteld door de gemeenteraden.

Het beleidskader dient als toetsingskader voor planologische ontwikkelingen in het Westerkwartier.

De diversiteit in het landschap is de kernkwaliteit van het Westerkwartier. Als randvoorwaarde voor nieuwe ontwikkelingen geldt dat deze moeten passen binnen de kwaliteiten van het landschap. Voor het gebied is het belangrijk een positief imago te creëren voor bepaalde vormen van recreatie en toerisme. Passend is in te zetten op plattelandstoerisme en cultuurtoerisme.

De aanwezige natuur- en landschapswaarden vormen een basis voor nieuwe recreatieve ontwikkelingen. Extensieve voorzieningen, zoals kleinschalig kamperen en kleinschalige voorzieningen in vrijkomende agrarische bedrijven, zijn passend in het landschap en kunnen aansluiten bij de bestaande en nieuwe routestructuren.

Er wordt in het beleidskader recreatie en toerisme onderscheid gemaakt tussen minder kwetsbaar gebied en kwetsbaar gebied. Minder kwetsbaar is het agrarisch gebied zonder natuur- of landschappelijke waarden. In deze gebieden passen intensieve ontwikkelingen als attractieparken en huisjesterreinen.

Voor ontwikkelingen binnen het agrarisch gebied met landschappelijke waarden geldt dat deze goed moeten worden ingepast. Houtsingels en boomwallen bieden hiervoor goede mogelijkheden door hun afschermende werking. Minder kwetsbare gebieden zijn ook de kernen met aangrenzende gronden en de gebieden aansluitend op de verblijfs- en dagrecreatieve gebieden.

De kwetsbare gebieden zijn agrarische gebieden met specifieke waarden als openheid of een natuurlijke waarde. De gebieden met een landschappelijke waarde, zoals bijvoorbeeld de specifieke openheid in het nationaal landschap Middag – Humsterland, vallen ook onder de kwetsbare gebieden. De gebieden met een natuurfunctie vallen binnen deze kwetsbare landschappen. In deze gebieden passen kleinschalige vormen van recreatie zoals het kleinschalig kamperen, bed&breakfastvoorzieningen en de ontwikkeling van routestructuren.

2.3.2 Toekomstvisie Landgoed Nienoord

Het eigendom van landgoed Nienoord (gronden en opstallen) is in handen van de gemeente Leek. Met behulp van deze visie wordt bepaald welk ambitieniveau wordt nagestreefd en welke activiteiten c.q. productonderdelen passen binnen het landgoed en welke niet. Ook de positie die de gemeente wenst in te nemen in de toekomstige ontwikkeling van het landgoed is hierbij van belang. In dit verband zal de visie voor de gemeente tevens dienen als toetsingskader bij de beoordeling van de wenselijkheid van nieuwe (private) initiatieven van ondernemers en/of ontwikkelaars (gemeente Leek, 2008).

Momenteel herbergt het landgoed een diversiteit aan recreatiemogelijkheden waarvan het beheer en de exploitatie in handen is van diverse stichtingen (o.a. Stichting Recreatie Nienoord, Stichting Nationaal Rijtuigmuseum Nienoord en Stichting Bezoekerscentrum Nienoord) en particulieren (o.a. Camping Westerheerdt). De Stichting Recreatie Nienoord exploiteert een Subtropisch Zwembad, de midgetgolfbaan, en het Familiepark Nienoord.

Daarnaast herbergt landgoed Nienoord nog de volgende productonderdelen; Watersportcentrum Westerkwartier, de Stalhouderij, Museumkerk Midwolde, het openluchttheater, Gastrij het Theehuis en het in het jaar 2000 gebouwde bezoekerscentrum. Landgoed Nienoord wordt bezocht en gebruikt door zowel de eigen inwoners van Leek, inwoners vanuit de regio als door toeristen en dagrecreanten.

De visie op landgoed Nienoord wordt door gemeente Leek (2008) omschreven als; 'Landgoed Nienoord is één van de toonaangevende toeristisch-recreatieve bestemmingen in Noord-Nederland en is in zijn totaalconcept uniek door haar omgeving met kwalitatief hoogwaardige natuur-, cultuurhistorische- en landschappelijke waarden waarin een gevarieerd aanbod aan toeristisch-recreatieve voorzieningen is geïntegreerd.'

De gemeente Leek (2008) geeft aan dat Landgoed Nienoord zorg draagt voor het beheren, behouden en waar mogelijk versterken van het cultuurhistorische, landschappelijke en natuurlijke karakter en biedt als recreatief attractiepunt met lokaal en regionaal belang de mogelijkheid tot dagrecreatie, verblijfsrecreatie en educatief medegebruik. Tevens moet iemand die rust zoekt dat op landgoed Nienoord kunnen vinden.

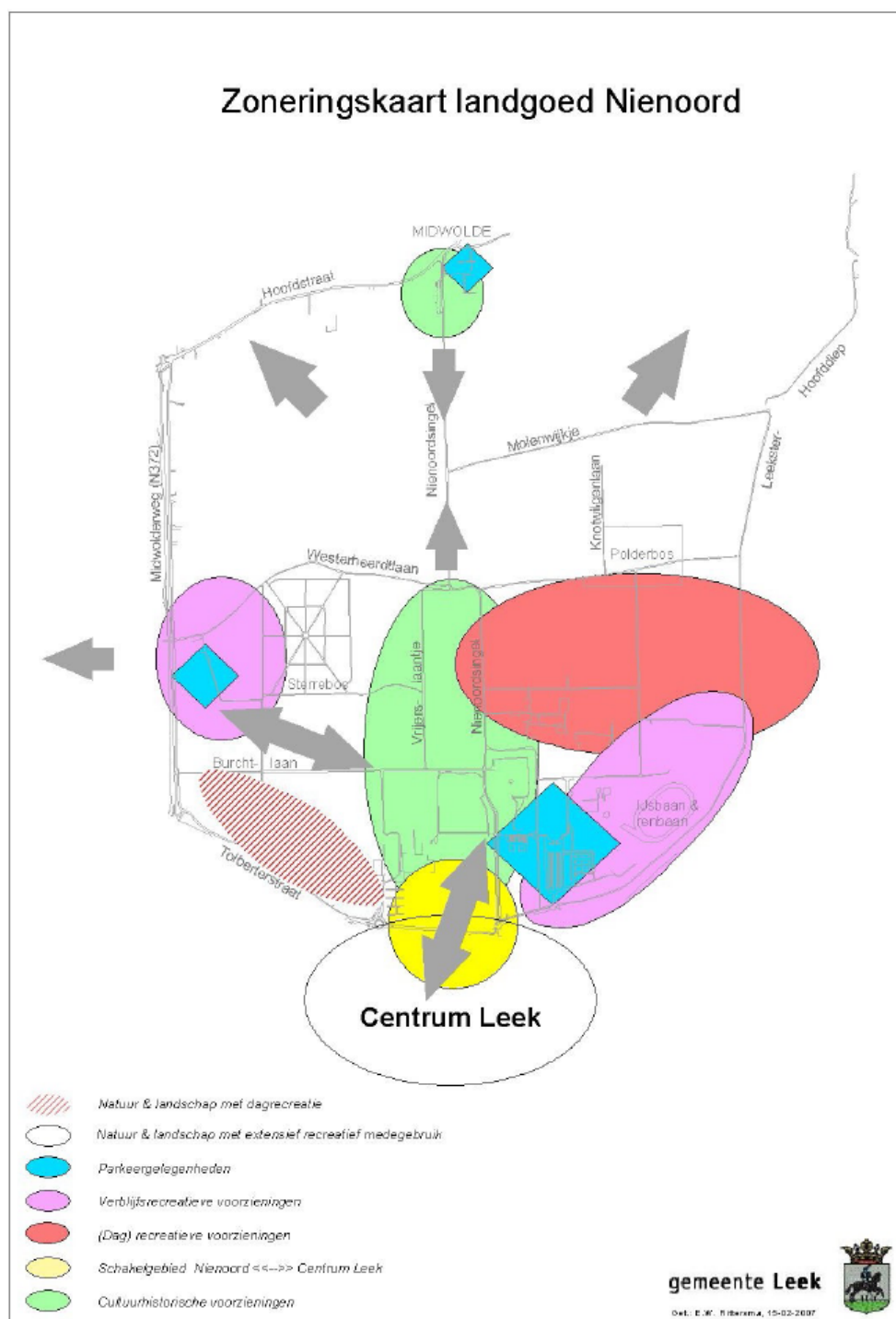
Om aansluiting te vinden bij voornoemde visie worden voor landgoed Nienoord de hier onderstaande strategische beslissingen en acties voorgesteld. Deze beslissingen dragen bij aan het bereiken van de voorgestelde visie en het handhaven van de continuïteit van het landgoed op langere termijn (gemeente Leek, 2008):

- de gemeente Leek wenst eigenaar te blijven van het landgoed en de aanwezige opstallen;
- de natuur- en landschappelijke waarden dienen versterkt en in stand gehouden te worden;
- de (structurele) financiële ondersteuning aan private exploitaties wordt vanuit de gemeente geleidelijk teruggebracht;
- het landgoed dient openbaar te blijven voor bezoekers;
- het landgoed dient als lokaal en regionaal recreatief attractiepunt te fungeren;
- de cultuurhistorische waarde van het landgoed dient binnen de exploitatie van het landgoed een blijvende rol te vervullen;
- er dient een duidelijkere spreiding van functies over het landgoed te worden nagestreefd;
- er dient een kwaliteitsimpuls te worden doorgevoerd ten aanzien van de verblijfsaccommodaties;
- er dient fundamenteel te worden geïnvesteerd in de opstallen van het landgoed;
- er dient meer gericht te worden ingespeeld op de positieve ontwikkelingen binnen de toeristisch-recreatieve markt in Noord-Nederland;
- de organisatie en samenwerking tussen bestaande voorzieningen op het landgoed dient te worden verbeterd;
- het landgoed Nienoord dient als een totaalconcept in de markt te worden gezet waarbij het geheel meer is dan de som der delen.

Voor het Landgoed is een zonering opgesteld. Uitgangspunt bij het opstellen van het zoneringsbeleid is dat door toepassing van een juiste zonering de verschillende attractiepunten elkaar onderling kunnen versterken. Deze onderlinge samenhang bepaalt het uiteindelijke karakter van het totale landgoed, waarbij als uitgangspunt wordt gesteld dat de borg als landmark van het landgoed een centrale plaats dient in te nemen. Bij het inrichten van het landgoed voor toeristisch-recreatief medegebruik kan ten aanzien van de te benoemen functiegebieden en voorzieningen onderscheid gemaakt worden tussen functiegebieden waar intensieve recreatiedruk mag plaatsvinden en functiegebieden waar slechts extensieve recreatiedruk gewenst is.

De instandhouding van de natuur- en landschappelijke waarden van het landgoed is een absolute vereiste. Door (her)indeling van het landgoed en een juiste spreiding van functies (zonering) kan de druk op het landschappelijke gebied worden verminderd en kan het publiek doelgericht gestuurd worden naar locaties die hierop zijn berekend. De zoneringskaart geeft aan welke functie past op welke locatie op het landgoed (gemeente Leek, 2008).

Het voorontwerp bestemmingsplan volgt deze toekomstvisie vooralsnog niet. Het voorontwerp bestemmingsplan formuleert hiermee geen nieuwe activiteiten. De verblijfsrecreatie zoals op de zoneringskaart voorgesteld wordt vooralsnog niet in het voorontwerp bestemmingsplan opgenomen. Het voorontwerp bestemmingsplan betreft een actualisatie op basis van bestaande activiteiten.

Figuur 2.8: zoneringskaart functies op Landgoed Nienoord (gemeente Leek, 2008)

2.3.3 Geurbeleid en Wet geurhinder en veehouderij

Het algemeen uitgangspunt van het plaatselijk geurbeleid is het zoveel mogelijk beperken van geurhinder en het voorkomen van nieuwe hinder. Dit uitgangspunt vormt samen met het toepassen van Beste Beschikbare Technieken (BBT) de kern van het geurbeleid.

Het nationale geurbeleid bestaat uit de volgende beleidslijnen:

- als er geen hinder is, zijn maatregelen niet nodig;
- als er wel hinder is, worden maatregelen op basis van BBT afgeleid;
- voor bepaalde branches is het hinderniveau bepaald en in een bijzondere regeling vastgelegd;
- de mate van hinder die nog acceptabel is, wordt vastgesteld door het bevoegd gezag.

De Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) vormt vanaf 1 januari 2007 het toetsingskader voor de milieuvergunning, als het gaat om geurhinder vanwege dierenverblijven van veehouderijen.

De gemeenten Marum, Leek, Grootegast en Zuidhorn beschikken niet over een lokaal geurbeleid. Het nationale geurbeleid is daardoor leidend via de Wet geurhinder en veehouderij. Het nieuwe bestemmingsplan buitengebied zal in overeenstemming moeten zijn met deze wet- en regelgeving.

De Wgv stelt alleen eisen aan de geurhinder vanwege dierenverblijven. In het algemeen kan de geuremissie vanuit die geurbronnen door het treffen van redelijk eenvoudige maatregelen of voorzieningen of door het aanhouden van minimumafstanden worden voorkomen of tot een acceptabel niveau worden teruggebracht (Infomil, 2007).

De Wgv maakt onderscheid tussen dieren met geuremissiefactoren en dieren zonder geuremissiefactoren.

Voor dieren waarvoor een geuremissiefactor is opgenomen mag de geurbelasting op een 'geurgevoelig object' een bepaalde waarde niet overschrijden en gelden minimumafstanden voor (voormalige) bedrijfswoningen.

Voor dieren waarvoor geen geuremissiefactor is opgenomen dient tenminste een minimale afstand tussen veehouderij en 'geurgevoelig object' te worden aangehouden. Het gaat hier om de afstand tussen het emissiepunt van een dierenverblijf en de buitenzijde van het geurgevoelig object (Infomil, 2007).

Dieren met geuremissiefactoren

Indien de ligging van de geurgevoelige objecten bekend is, kan per object worden bepaald welke waarde voor de geurbelasting op de buitenzijde van het geurgevoelige object is toegestaan. Deze maximale waarde voor de geurbelasting is opgenomen in artikel 3 van de Wgv en wordt uitgedrukt in aantallen Europese odour units in een volume-eenheid lucht (ouE/m³). Voor de geurbelasting is uitgegaan van de gebruikelijke 98-percentiel geurconcentratie. Dat betekent dat de berekende geurconcentratie gedurende 98 procent van het jaar niet wordt overschreden (ouE/m³; P98).

<i>Het geurgevoelig object is gelegen in een:</i>	<i>Ten hoogste toegestane geurbelasting:</i>
- concentratiegebied, binnen bebouwde kom	3,0 ou _E /m ³
- concentratiegebied, buiten bebouwde kom	14,0 ou _E /m ³
- niet-concentratiegebied, binnen bebouwde kom	2,0 ou _E /m ³
- niet-concentratiegebied, buiten bebouwde kom	8,0 ou _E /m ³

Figuur 2.10: Geurbelastingsnormen uit de Wgv, Infomill, 2007

In het Westerkwartier liggen geen concentratiegebieden voor de intensieve veehouderij. Hier zijn dus de normen voor niet-concentratiegebieden van toepassing.

Dieren zonder geuremissiefactoren

Voor veehouderijen met dieren waarvoor geen geuremissiefactor is vastgesteld en voor veehouderijen met pelsdieren gelden wettelijk vastgestelde afstanden tussen veehouderij en geurgevoelig object. Deze dieren worden in de praktijk ook kortheidshalve wel aangeduid als 'afstandsdieren'. De beoordeling van geurhinder bestaat uit de toetsing of aan de voorgeschreven minimumafstanden wordt voldaan (artikel 4, eerste en tweede lid Wgv) (Infomill, 2007).

De minimumafstand tussen een veehouderij waar dieren worden gehouden, waarvan de geuremissiefactor niet bekend is, en een geurgevoelig object (artikel 4, eerste lid van de Wgv) bedraagt:

- binnen de bebouwde kom 100 meter;
- buiten de bebouwde kom 50 meter.

De ligging van het geurgevoelig object is hierbij bepalend.

De Wvg biedt de gemeenten de mogelijkheid om binnen bepaalde grenzen van de normen in de Wet af te wijken, zowel naar strengere als naar minder strenge normen voor bepaalde gebieden en/of de geurgevoelige objecten daarbinnen. De gemeenten in het Westerkwartier beschikken niet over een eigen geurbeleid en zijn dus gehouden aan de genoemde wettelijke normen.

3 Bestaande situatie van het milieu en autonome ontwikkeling

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden voor de besluitvorming relevante milieuaspecten besproken. De huidige situatie van de verschillende aspecten staat centraal. Er wordt ook ingegaan op de ontwikkeling van de milieuaspecten bij autonome ontwikkeling. Dit houdt de toekomstige situatie in zonder het voorontwerp bestemmingsplan en de verschillende mogelijkheden die in dat plan worden geregeld.

Autonome ontwikkeling

Bij milieueffectrapportage wordt met "autonome ontwikkeling" de ontwikkeling van het plangebied bedoeld die voortvloeit uit vaststaand beleid voor het gebied en trends in de ontwikkeling, maar exclusief de ontwikkelingen die volgen uit het voornemen. Deze situatie bij autonome ontwikkeling dient als referentie voor de effectvoorspelling. Op deze manier wordt het mogelijk om de verwachte effecten van het voornemen af te zetten tegen de toekomstige situatie exclusief voorgenomen plan.

De ontwikkelingen die volgen uit het bestaande beleid en de bestaande afspraken - zoals het convenant voor Middag-Humsterland, de bestuurlijke afspraken in de Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur en de ontwikkeling van de EHS - zijn in hoofdlijnen als een gegeven beschouwd en dus als onderdelen van de situatie bij autonome ontwikkeling. De ontwikkelingsmogelijkheden die het voorontwerp bestemmingsplan biedt, zijn tegen deze referentie afgezet. Op deze wijze wordt eenvoudig duidelijk of het bestemmingsplan in overeenstemming is met dit beleid, het beleid versterkt of er mee conflicteert. Deze benadering leidt er echter toe, dat de positieve gevolgen van het nieuwe bestemmingsplan onderbelicht blijven. Het bestemmingsplan is juist (mede) bedoeld om de genoemde ontwikkelingen en afspraken ruimtelijk te regelen en/of te faciliteren. Het nieuwe plan is hier op toegesneden, en daardoor voor natuur en landschap duidelijk positief ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen.

Om het nadeel dat de verwachte positieve effecten onderbelicht blijven, te ondervangen, wordt in hoofdstuk 5 (paragraaf 5.2) ingegaan op de vergelijking van het nieuwe bestemmingsplan met de vigerende bestemmingsplannen.

3.2 Bodem en water

Bodem

In het kader van het bestemmingsplan is het onderwerp bodem vooral van belang omdat het één van de "onderliggers" is van het landschap dat zich hierop in de loop van de historie heeft ontwikkeld, en (mede daardoor) ook van de ecologische structuur en de potenties daarvan.

In het plangebied kunnen in hoofdlijnen drie deelgebieden worden onderscheiden die verschillen in hun ontstaansgeschiedenis en - in samenhang daarmee - op het gebied van bodemkenmerken. Dit zijn:

- Het landschap van het Zuidelijk Westerkwartier met de dekzandruggen (ook wel gasten genoemd) met daartussen de veenlaagten. Op deze basis heeft zich het karakteristieke landschap met streekdorpen en houtsingels vanaf de zandruggen naar het lager gelegen, venige gebied zich ontwikkeld. Ten westen van Marum ligt een iets groter dekzandgebied dat ook tot dit landschap wordt gerekend. Hier is het houtsingellandschap minder bepalend en worden (meer dan elders) ook heideontginningen en bos- en heidegebieden aangetroffen.
- Het kleigebied van het Noordelijk Westerkwartier, grofweg ten noorden van de zandrug van Lutjegast en de uitloper daarvan naar het oosten. Meer naar het westen reikt het kleigebied zuidelijker (tot de lijn Hoogkerk - Enumatil), en gaat uiteindelijk (na een zone met klei- op-veengronden) over in het veengebied bij het Leekstermeer. Ten westen van de zandruggen van Doezum en Lutjegast, op de grens met Fryslân is de zee-invloed in de bodem aanwezig langs een (voormalige) uitloper van de Lauwers. Ook bij het Dwarsdiep/de Matsloot en een zone daaromheen wordt klei aangetroffen. De strook met klei en klei-op- veengronden is ter hoogte van Enumatil en ten noorden van Lettelbert vrij breed en wordt (vanaf het noordoosten gezien) steeds smaller, de strook eindigt uiteindelijk in een smalle uitloper om het Dwarsdiep bij Boerakker. Ook deze zones met zee-invloed maken deel uit van de open, venige laagten in het Zuidelijk Westerkwartier.
- De zandgronden in het meest zuidelijke deel, bij Jonkersvaart, Oostindië en Zevenhuizen. Deze zijn ontstaan door vervening en ontwatering (via vaarten en wijken). Het landschap heeft in hoofdlijnen het karakter van een jonge veenontginning. Het is vrij open, met hier en daar bosjes en singels, maar het karakteristieke singelpatroon van het Zuidelijk Westerkwartier ontbreekt hier.

Belangrijke bodemkundige elementen die ook ruimtelijk bescherming verdienen, zijn de cultuurhistorische waarden die direct met bodemkenmerken samenhangen, zoals dijken, gea-objecten, wierden en andere archeologisch waardevolle gebieden.

Ten zuiden van Grootegast ligt een voormalige stortplaats. Deze wordt in het voorgenomen bestemmingsplan bestemd tot "Bedrijf-Opslag". Het terrein is in gebruik als milieustraat. Dit levert geen conflicten op met het eerdere gebruik als stortplaats. In dit plan-MER wordt hier niet nader op ingegaan.

In het plangebied zijn verder diverse kleinschalige lokale verontreinigingen bekend, die bij ingrepen ter plaatse (bijvoorbeeld graafwerk bij bouwwerkzaamheden) van belang kunnen zijn. Ze staan de voorgenomen ontwikkeling volgens het bestemmingsplan in het algemeen niet in de weg en zijn daarom voor de besluitvorming hierover niet relevant. In dit plan-MER wordt hier niet verder op ingegaan.

Water

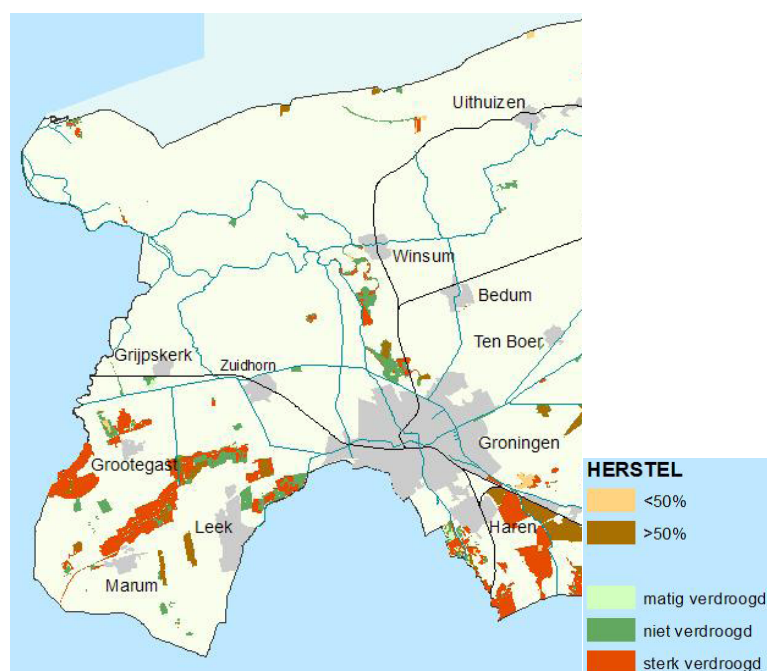
De provincie Groningen zet in op een natuurlijkere inrichting van de waterhuishouding in de provincie. Meer waterberging en zoveel mogelijk vrije afwatering zijn concrete doelen. Deze doelen kunnen worden gerealiseerd door aan te sluiten op de landschappelijke hoofdstructuur, door vergroting of aanleg van meren en plassen en door herstel van beken, die ruimte krijgen om te overstromen. Zo wordt ook de verdroging van natuurgebieden teruggedrongen.

In het Westerkwartier wordt het Dwarsdiep/Matslootgebied hersteld. Het beekherstel wordt gerelateerd aan het behoud en herstel van het landschap waarvan de beek deel uitmaakt. Het betreft de lage graslandpercelen in het oorspronkelijke beekdal van het Oude Diepje-Dwarsdiep-Matsloot. Deze op de landbouwfunctie gerichte gronden worden weer zoveel mogelijk terug gebracht tot onderdelen van een natuurlijk beekstelsel (Waterschap Noorderzijlvest, 2003). Plaatselijk wordt weer een kronkelende beek gemaakt (hermeandering); worden oevers verflauwd en plas/dras- en overstromingssituaties (waterberging) geschapen. Verder worden niet natuurlijke barrières zoveel mogelijk weggenomen of door passender voorzieningen vervangen (Waterschap Noorderzijlvest, 2003). Binnen het streven naar een natuurlijk beekstelsel past heel goed een functiecombinatie van water voor berging en natuur.

Figuur 3.1: Beekherstel in het Westerkwartier. Bron: Provincie Groningen, 2006

Het beekherstel in combinatie met het zoeken naar waterberging gaat de verdroging van gebieden tegen. In onderstaand figuur zijn duidelijk de verdroogde gebieden rondom het Oude Diepje, Dwarsdiep goed weergegeven.

Figuur 3.2: Verdroogde gebieden in het Westerkwartier. Bron: Bijlage bij Programma Landelijk gebied 2007-2013, provincie Groningen

Uit waterkwaliteitsonderzoek is gebleken dat het Dwarsdiep en de Matsloot aanzienlijk geëutrofeerd zijn en dat de zuurstofcondities regelmatig slecht zijn. De zomergemiddelde waarden voor fosfaat en stikstof bevinden zich ruim boven de normen van de MTR³. De waterkwaliteit van het Oude Diepje wordt in de zomer vooral beïnvloed door de effluentlozingen van de rwzi-Marum en de awzi van de zuivelfabriek in Marum (Waterschap Noorderzijlvest, 2003).

In de hoofdwatgangen van de polder Oude Riet en de Wemerpolder (aan weerszijden van het Dwarsdiep) wordt een uitstekende waterkwaliteit aangetroffen. In deze polders treedt zoet kwelwater aan de oppervlakte. Tengevolge van de lage nutriëntengehalten zijn de chlorophylgehalten erg laag en wordt een specifieke water- en oeervegetatie aangetroffen. In de Matsloot is het water eveneens van een betere kwaliteit door natuurlijke zuivering en verdunning met relatief schoon water (Waterschap Noorderzijlvest, 2003).

Autonome ontwikkeling

Het waterschap werkt aan een natuurlijker systeem in het gebied van het Oude diep/Dwarsdiep/Matsloot, met mogelijkheden voor het vasthouden en bergen van water. Dit kan beschouwd worden als een autonome ontwikkeling, maar deze past niet in het huidige bestemmingsplan. De ontwikkelingsmogelijkheid zal planologisch worden verankerd in het nieuwe bestemmingsplan. Dit planologische aspect is onderdeel van het voornemen in dit plan-MER.

Dit geldt ook voor de kleinschalige waterberging in het Leekstermeergebied. Hiertoe is al wel besloten door het waterschap, maar de waterberging wordt in het nieuwe bestemmingsplan planologisch geregeld.

³ MTR=Maximaal Toelaatbaar Risico

3.3 Landschap, archeologie en cultuurhistorie

De landschappelijke hoofdstructuur van het Westerkwartier wordt in de beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier nader besproken.
Het landschap wordt gekenmerkt door (Stuurgroep West-Groningen, 2005):

- wierdenlandschap;
- stroomdal van het Oude Riet;
- singelgebied met het beekdal van het Oude Diep-Dwarsdiep-Matsloot;
- heideontginningslandschap;
- veenkoloniale landschap.

Deze paragraaf zal zich verder toespitsen op het agrarische landschap van het Westerkwartier in zijn algemeenheid, waardevolle landschappen (met specifieke cultuurhistorische kenmerken) en archeologisch waardevolle gebieden en elementen.

3.3.1 *Agrarische landschap*

Het Westerkwartier wordt gekenmerkt door een agrarisch landschap. In het zuidelijke deel is met name sprake van rundveehouderij en daarnaast ook van intensieve veehouderij. De landbouw is hier relatief kleinschalig, al zijn er tendensen naar schaalvergroting zichtbaar. In het noorden, de gemeente Zuidhorn, worden de gronden eveneens gebruikt voor akkerbouw, waar over het algemeen grootschaligere bedrijven voorkomen. Zuidhorn heeft met ruim 10.000 hectare de grootste oppervlakte cultuurgrond, Leek en Marum zijn qua oppervlakte de kleinste gemeenten met 4.000 respectievelijk 4.150 hectare cultuurgrond. Grootegast heeft ruim 6.500 hectare cultuurgrond. In alle gemeentes bedraagt de oppervlakte grasland ruim driekwart tot 90% van de totale oppervlakte cultuurgrond. In Marum en Zuidhorn wordt daarnaast een deel van de gronden gebruikt voor de tuinbouw in open grond (Kadernota, 2006).

Over het algemeen kan gesteld worden dat de graasdierhouderij de belangrijkste landbouwtak vormt, gevolgd door de akkerbouw in het noordelijk deel van het plangebied. De gemiddelde bedrijfsomvang van dit type bedrijven is zeer stabiel te noemen. De tuinbouwsector is langzaam in opkomst.

De ontwikkelingen in de agrarische sector vormen één van de kaders van het nieuwe bestemmingsplan buitengebied. Schaalvergroting vormt hiervan een belangrijke trend waar het nieuwe bestemmingsplan op in speelt.

Autonome ontwikkeling

In het algemeen kan gesteld worden dat in de toekomst meer agrarische bedrijven zullen verdwijnen. Hiernaast zal er ook schaalvergroting optreden. Deze schaalvergroting kan leiden tot grotere bedrijven. Er mag verondersteld worden dat in het Westerkwartier het aantal agrarische bedrijven in de toekomst kleiner zal worden. Hiernaast mag verwacht worden dat overgebleven bedrijven in omvang gaan groeien.

Het voorontwerp bestemmingsplan speelt (in beperkte mate) in op de ontwikkelingen door beperkt ruimte te bieden voor vergroting van het bouwblok en/of de bebouwde oppervlak binnen het bouwblok. Daarbij kan het ook gaan om de omvorming van grondgebonden bedrijven naar intensieve veehouderijen. Vrijkomende boerderijen kunnen een functie krijgen voor wonen en kleinschalige bedrijvigheid (o.a. kleinschalige recreatieve activiteiten).

3.3.2 *Landschap en cultuurhistorie*

In het Westerkwartier vormen de Houtsingelgebieden en het Middag-Humsterland gebieden met hoge cultuurhistorische landschappelijke waarde. In dit plan-MER worden daarom deze gebieden nader beschreven.

In het plangebied komen ook veel cultuurhistorische bouwwerken zoals boerderijen, boerenerven, dijken, bruggen en sluizen voor. Veel van de landschapselementen zoals de veenvaarten, houtsingels en de erfinrichtingen zijn ook karakteristiek voor het gebied. In met name het noordelijke gedeelte van het gebied komen veel archeologische vindplaatsen van huiswieren en resten van versterkte huizen voor.

Binnen het plangebied liggen onder andere de volgende borgen: Nienoord, Coendersborg, Piloersema. Deze borgen met hun cultuurhistorische waarden dragen bij aan de bijzondere kwaliteiten van het Westerkwartier en Middag-Humsterland (Kadernota, 2006). De dorpjes Niehove en Saaksum zijn aangewezen als beschermd dorpsgezicht (wierdendorpen).

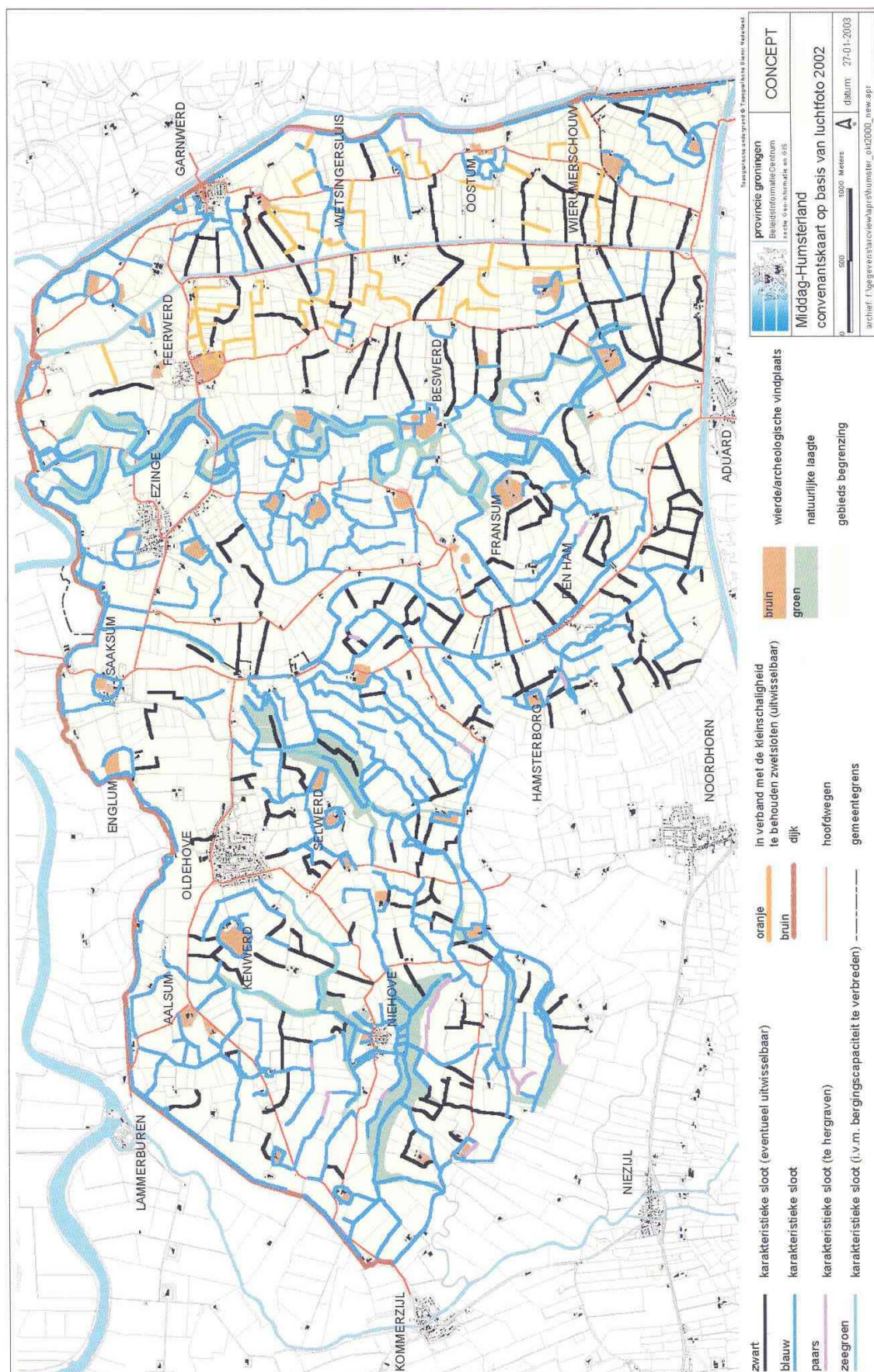
Middag-Humsterland

Middag-Humsterland maakt deel uit van het Groningse wierdengebied. Middag-Humsterland is vanwege zijn grote gaafheid door Nederland op de voorlopige lijst van Werelderfgoed is geplaatst. Zowel het landschapsbeeld als de structuur van het terpen-/wierdenlandschap zijn in Middag-Humsterland als geheel gaaf en goed bewaard gebleven. Het gebied bevat een schat aan (pré)historische informatie en behoort tot de oudste continu bewoonde cultuurlandschappen van Europa.

In de Nota Belvédère worden de fysieke dragers van het Groninger Wierdenlandschap beschreven. In onderstaand kader zijn deze puntsgewijs weergegeven.

Fysieke dragers Groninger Wierden landschap en Middag-Humsterland volgens de Nota Belvédère (Ministerie OC&W et al, 1999)

- de wierden, met een schat aan archeologische waarden als afspiegeling van het leven in een periodiek overstroomde kustlandschap, goed bewaard in relatie tot elkaar en in relatie tot het omringende landschap,
- de landschappelijke verschillen tussen de verschillende fasen van ontginning:
 - het landschap op de lager gelegen oudere zeelei met overwegend veeteelt en verspreid liggende terpdorpen en eenmansterpen, veelal samenhangend met oude kustlijnen en oevers van geulen en prielen,
 - het landschap op de kwelderwallen meer naar de kust met gordels van terpdorpen evenwijdig aan de kust,
 - het landschap van de jonge landaanwinningen aan de kust met een strokenverkaveling over de dijk heen en lintbebouwing evenwijdig aan de kust,
- de algemeen geldende kenmerken en waarden:
 - de terpdorpen (circa twintig beschermde dorpsgezichten) met hun historische bebouwing op een terp met ofwel een radiaal wegenpatroon met een hierop geënt aangrenzend verkavelingspatroon, of een meer rechthoekig patroon vooral bij handelswierden,
 - de bebouwde en beplante eenmansterpen en erven als eilanden in de openheid,
 - buiten de dorpen gelegen historisch waardevolle boerderijen, vaak op eenmansterpen gelegen,
 - het bochtige patroon van wegen gebaseerd op de natuurlijke, ondergrond van kwelders, kreekkruggen en kreken,
 - het bochtige patroon van de natte infrastructuur, bestaande uit natuurlijke waterlopen, trekvaarten (met jaagpaden) en sloten,
 - de opeenvolging van bedijkingen en boezems met elementen als slaperdijken, waddenzeedijken, sluizen en coupures, die een beeld geven van de waterstaatsgeschiedenis,
 - de verspreid door het gebied voorkomende borgen en (voormalige) kloosterterreinen,
- de bijzondere gaafheid en internationale waarde van Middag-Humsterland vanwege de
 - de aanwezigheid van ruim 25 eeuwen continue bewoningsgeschiedenis en de gaafheid van de onregelmatige blokvormige percelen, het onregelmatige patroon van sloten en wegen geënt op de voormalige patroon van kreken en geulen en het dijkpatroon in het Reitdiepdal.

Figuur 3.3: Middag Humsterland, convenantskaart. Bron; Inrichtingsplan Middag Humsterland

Houtsingelhoofdstructuur

De houtsingels komen in het zuidelijke deel van het Westerkwartier voor. Dit gebied is een belvédèregebied. De singels zijn lijnvormige beplantingselementen die zich vooral bevinden op kavelgrenzen en langs sloten op de hogere gelegen zandruggen. De singels zijn veelal elzensingels. Ook singels en houtwallen van eiken, essen en kersen (kriek) met een rijke ondergroei komen voor.

De lengte aan houtsingels in het zuidelijke deel van het Westerkwartier is niet veranderd en schommelt rond de 1200 kilometer. Hoge dichtheden komen voor in de gebieden Grootegast-Lutjegast en Opende-Kornhorn (Stuurgroep West-Groningen, 2005).

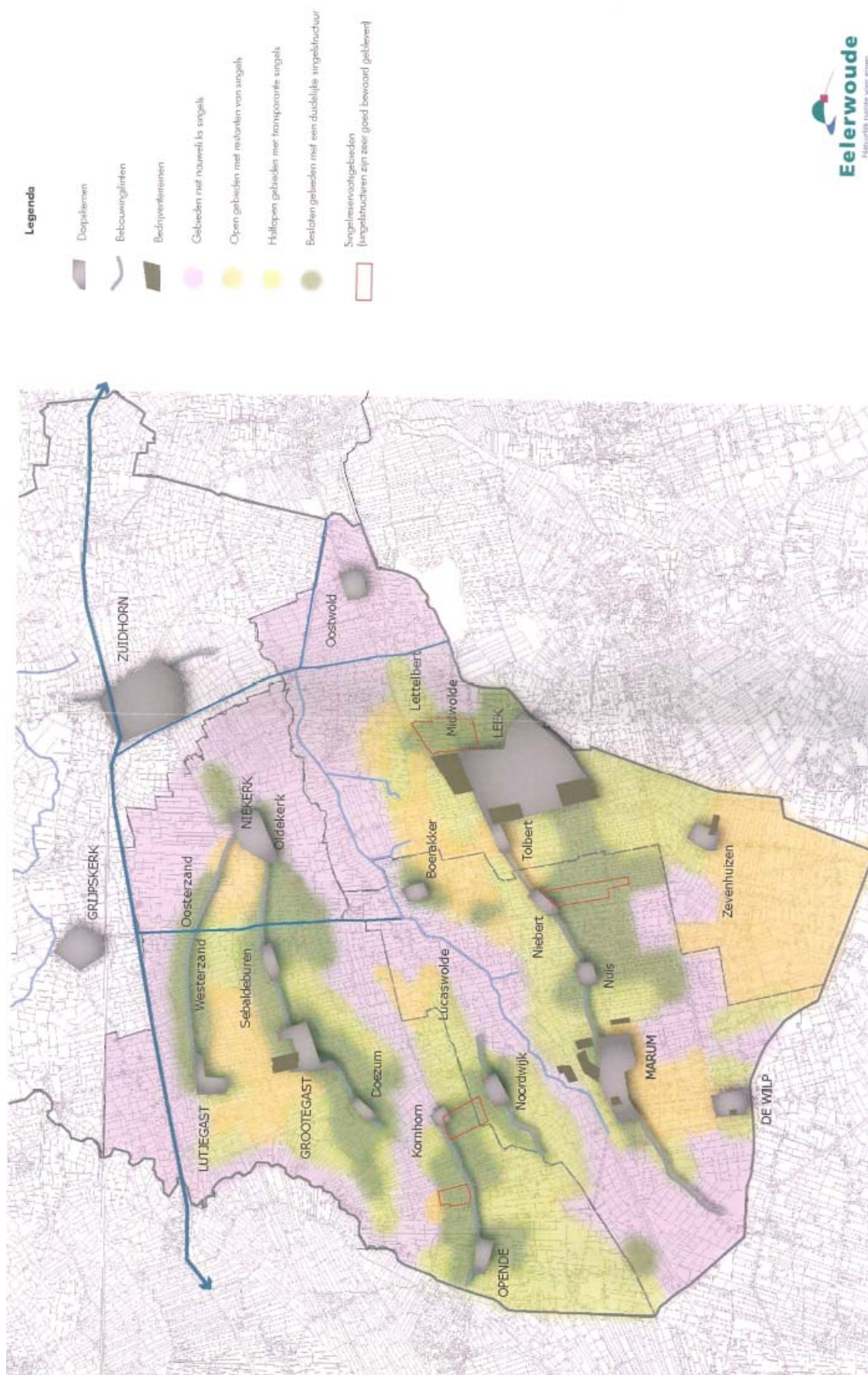
Het karakter van het houtsingellandschap wordt onder andere bepaald door de mate van kroonsluiting van de singels. Aaneengesloten houtsingels geven het landschap een besloten en 'oorspronkelijk' karakter. De houtsingels bezitten een grote soortensamenstelling. Het gaat met name om soorten die gerekend worden tot bosranden, struwelen en bosplanten. Op vochtige gronden kunnen moerasplanten en andere vochtminnende soorten voorkomen. Door deze soortensamenstelling zijn houtsingels in floristisch opzicht waardevol aangezien de soorten buiten de singels nauwelijks voorkomen in Groningen.

Houtsingels vervullen als geleidingsbaan een belangrijke rol. Zij verbinden natuurgebieden en andere landschapselementen met elkaar.

Het houtsingelgebied in het Westerkwartier kan in een viertal gebieden worden ingedeeld (zie figuur 3.4).

1. Gebieden met nauwelijks singels, dit betreft met name open gebieden zoals polders en weidevogelgebieden. Dit zijn de veenlaagten tussen de zandruggen.
2. Open gebieden met onderdelen van singels, in het verleden hebben hier meer singels bestaan die door de jaren heen zijn verdwenen. Er is geen duidelijke lijnvormige beplanting meer aanwezig.
3. Halfopen gebieden met transparante singels (grootschalige singelstructuur), de lijnvormige elementen zijn herkenbaar. In sommige gebieden is het coulisse-effect sterk aanwezig.
4. Besloten gebieden met een duidelijke singelstructuur (kleinschalige singelstructuur), een relatief besloten gebied door een grote dichtheid van de singels. Het bestaat uit dichte lijnvormige beplantingen. Het zijn hierdoor gave landschapselementen. In enkele delen komen ook veel dwarssingels voor.

Binnen deze laatste gebieden zijn enkele reservaatgebieden aangegeven. Deze gebieden zijn beschermd. In hoofdstuk 5 (de effectbeschrijving) wordt hier nader op ingegaan.

Figuur 3.4: Houtsingelgebieden in het Westerkwartier. Bron; Stuurgroep West-Groningen, 2005

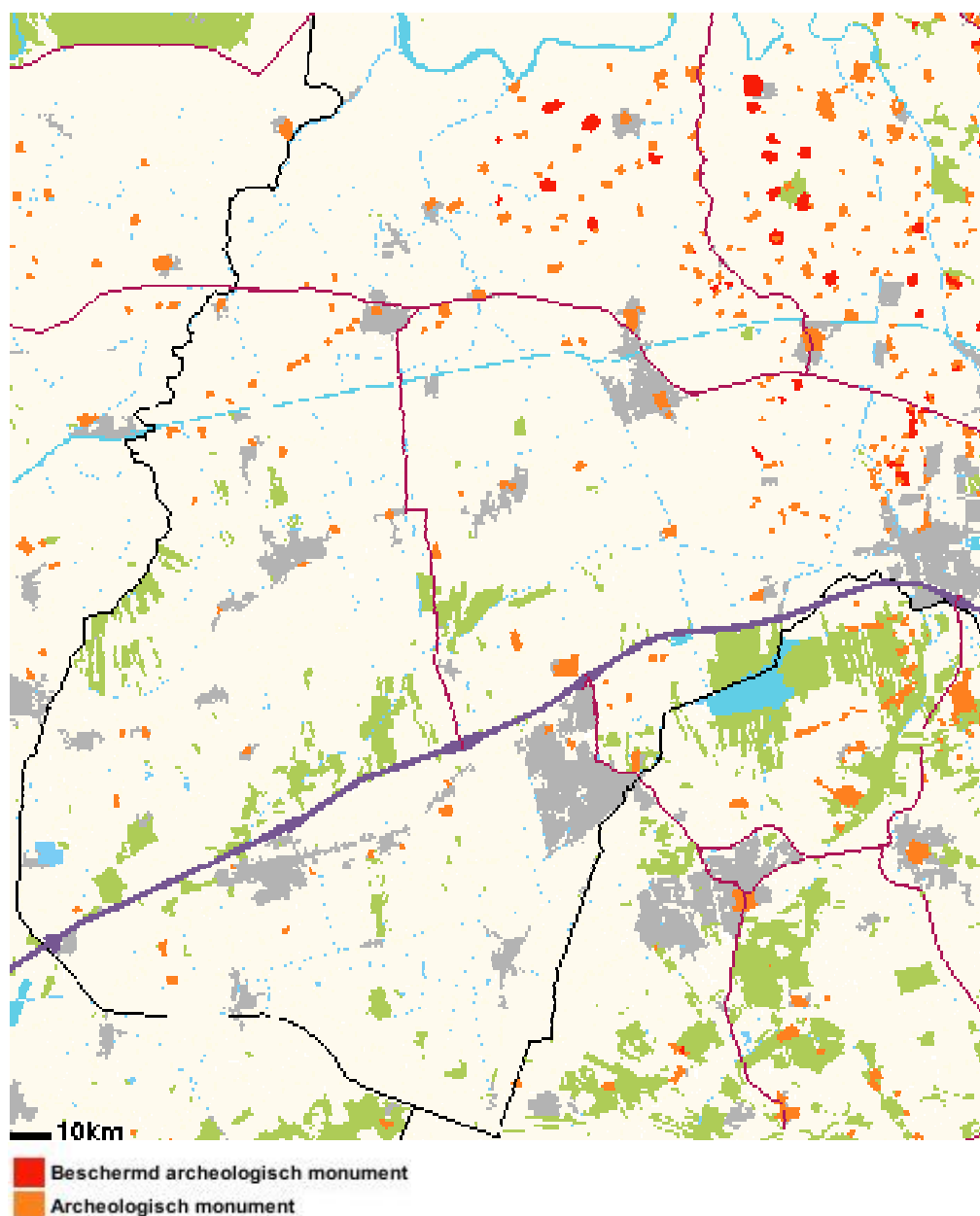
Autonome ontwikkeling

Het (provinciale en lokale) beleid binnen Middag-Humsterland en de Houtsingelgebieden is gericht op behoud en herstel van de kenmerkende waarden van deze gebieden. Dit zal leiden tot behoud en versterking van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden in deze gebieden.

Schaalvergroting in de landbouw kan plaatselijk leiden tot een vermindering van deze waarden. Het voorgenomen bestemmingsplan biedt een kader om deze effecten te beperken. In de hoofdstukken 4 en 5 komt dit aan de orde.

3.3.3 Archeologie

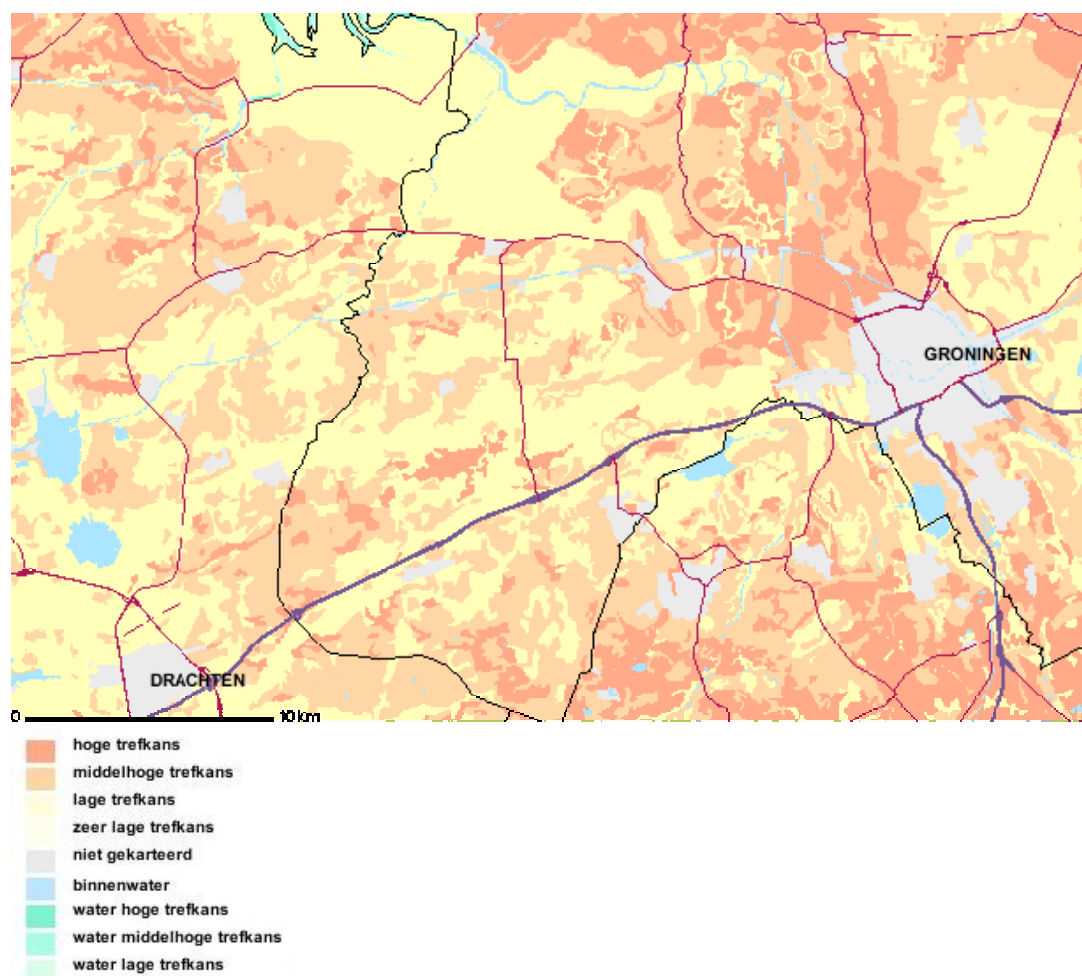
Een aantal gebieden binnen het Westerkwartier hebben op de Archeologisch Monumentenkaart (AMK) de status van archeologisch monument en kennen vanuit de Monumentenwet dan ook een specifieke beschermingsregeling.

Figuur3.5: Archeologische monumentenkaart volgens www.kich.nl

De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) is in samenwerking met de verschillende provincies en gemeentelijk archeologen ontwikkeld. De kaart bevat een overzicht van archeologische terreinen in Nederland.

De terreinen zijn beoordeeld op de criteria kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde. Op grond van deze criteria zijn de terreinen ingedeeld in terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen ook de wettelijk beschermde monumenten. De AMK vormt altijd een momentopname van de archeologische kennis over een provincie. Ieder jaar komen er nieuwe archeologische terreinen bij. Bestaande terreinen kunnen vervallen, groter of juist kleiner worden. Daarnaast kunnen ook buiten de terreinen die op de AMK staan, waardevolle archeologische resten liggen.

Figuur 3.6: Indicatieve Kaart Archeologische Waarden volgens www.kich.nl

De IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden) geeft voor heel Nederland inclusief de bodems van grote wateren de kans aan op het aantreffen van archeologische resten bij werkzaamheden in de bodem. Deze trefkans is gebaseerd op een kwantitatieve analyse en op archeologisch inhoudelijke kennis van het bodemarchief. De trefkans is aangegeven in vier categorieën: een hoge, matige, lage en zeer lage trefkans. De IKAW is daarmee het complement van de AMK die immers de vastgestelde archeologische waarden weergeeft. De eerste beoordeling van plannen vindt dan ook plaats op grond van AMK en IKAW tezamen.

De huidige IKAW, de derde generatie, beperkt zich tot het geven van een globaal inzicht in het kwantitatieve aspect van het bodemarchief. Bij het gebruik is het belangrijk te realiseren dat in gebieden waar de trefkans, dus de kwantiteit, laag is wel degelijk (heel) belangrijke resten kunnen voorkomen. Over aspecten als de kwaliteit, datering en diepteligging van de archeologische resten doet de huidige IKAW (de derde generatie) geen uitspraken.

Voor de beoordeling van een plan is het belangrijk om globaal te weten of de resten aan of vlakbij de oppervlakte liggen of op één of enkele meters diep. Los daarvan is de factor afdekking van grote invloed op de kwaliteit van de resten. Resten uit de steentijd vergen een andere aanpak dan die uit de Romeinse tijd, dus ook inzicht in de ouderdom van de resten is zeer relevant.

De locatie van bodemverstorende werkzaamheden dienen in de provincie Groningen getoetst te worden aan de hierboven beschreven kaarten. De provincie zelf heeft geen provinciale archeologische waardenkaart. Hiernaast beschikken de gemeentes Marum, Zuidhorn, Leek en Grootegast niet over een lokaal archeologisch beleid.

In het voorontwerp bestemmingsplan zijn archeologische waarden, waaronder de wierden, de archeologisch waardevolle gebieden en de overige archeologische objecten beschermd. Activiteiten die strijdig zijn met deze waarden zijn ofwel verboden of door een aanlegvergunningstelsel beschermd. Aan het aanlegvergunningstelsel is een afwegingskader gekoppeld voor de activiteiten waar een aanlegvergunning voor moet worden verleend. Dit betekent dat bij voldoende zwaarwegende argumenten, door de colleges van B&W vergunning (onder voorwaarden) kan worden verleend van de activiteiten waarvoor een aanlegvergunning is vereist. Voor het overige houdt het beschermingsregiem van het aanlegvergunningstelsel niet (expliciet) rekening met mogelijke archeologische waarden. Het aanlegvergunningstelsel wordt in hoofdstuk 4 nader besproken.

De IKAW kaart is in het voorontwerp opgenomen. Deze kaart is gekoppeld aan de voorschriften. In deze voorschriften is opgenomen dat bij een concrete ontwikkeling, gelegen in een gebied met een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde, ten grote van 100 m² en/of grondverstorende werkzaamheden vanaf 0,4 meter diep er uitgebreid archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Autonome ontwikkeling

Voor de autonome ontwikkeling van het Westerkwartier wordt ten aanzien van archeologie geen significante wijziging van de huidige situatie verwacht.

3.4 Natuur

In deze paragraaf worden de belangrijkste natuurwaarden van het Westerkwartier besproken. Er wordt ingegaan op de ecologische hoofdstructuur binnen het Westerkwartier. In hoofdstuk 2 is de EHS reeds op hoofdlijnen aangegeven. In deze paragraaf wordt er dieper ingegaan op wezenlijke kenmerken van kerngebieden. Dit op basis van de verschillende natuurdoelen en waarden van deze gebieden.

Hiernaast wordt er ingegaan op de Natura 2000 gebieden; Leekstermeer, Lauwersmeer en Bakkeveense Duinen. Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied legt verschillende activiteiten en mogelijkheden voor ontwikkeling vast die een mogelijk effect op deze gebieden kunnen hebben.

3.4.1 *De Bakkeveense Duinen, Habitatrichtlijngebied*

Het Natura2000-gebied Bakkeveense Duinen ligt in de provincie Fryslân en behoort tot het grondgebied van de gemeente Opsterland.

Het gebied beslaat circa 261 hectare en bestaat uit een gevarieerd gebied met een aantal bos- en heideterreinen, graslanden en enkele landgoederen in het dal van de Boorne (of Koningsdiep), en diverse bebossingen in het afgegraven veengebied rondom Ureterp. In dit plaatselijk sterk geaccidenteerd stuifzandterrein liggen uitgestrekte kraaiheidebegroeiingen als een deken over de duinen en zure vennen. Plaatselijk zijn ook struikheidebegroeiingen aanwezig. Open zand en pioniergraslanden van stuifzand nemen een ondergeschikte plaats in. De bossen op het terrein bestaan vooral uit aangeplante en spontaan opgeslagen grove dennenbegroeiingen.

Doelen Habitatrichtlijngebied de Bakkeveense Duinen (Ministerie van LNV, 2006 (1)),

In het ontwerpbesluit wordt aangegeven dat; ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging". Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen.

Om de in het bovenstaande kader aangegeven redenen zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

De instandhoudingsdoelstellingen voor de Bakkeveense Duinen zijn in onderstaand kader toegelicht (Ministerie van LNV, 2006 (1),).

Instandhoudingsdoelstellingen Bakkeveense Duinen

Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype stuifzandheide met struikheide is voldoende aanwezig in het terrein. Recent heeft uitbreiding plaatsgevonden door het kappen van bos.

Psammofiele heide met *Calluna* en *Empetrum nigrum*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype binnenlandse kraaiheidebegroeiingen is voldoende aanwezig in het terrein. Recent heeft uitbreiding plaatsgevonden door het kappen van bos. Er dient aandacht te zijn voor behoud van verschillende stadia en vormen (noordhellingen, vlakten).

Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype zandverstuivingen komt slechts op kleine oppervlaktes voor. Dichtgroei dient voorkomen te worden ten behoeve van karakteristieke (thermo- en xerofiele en thermofiele) soorten van open zand, die in mozaïek voorkomen met heide.

Het habitatgebied is gevoelig voor atmosferische depositie van ammoniak.

Ammoniakdepositie op de Bakkeveense Duinen

Zoals in hoofdstuk twee vermeld bedraagt de kritische depositiewaarde voor dit gebied 1071 mol/ha/jaar dit is 15 kg N/ha/jaar.

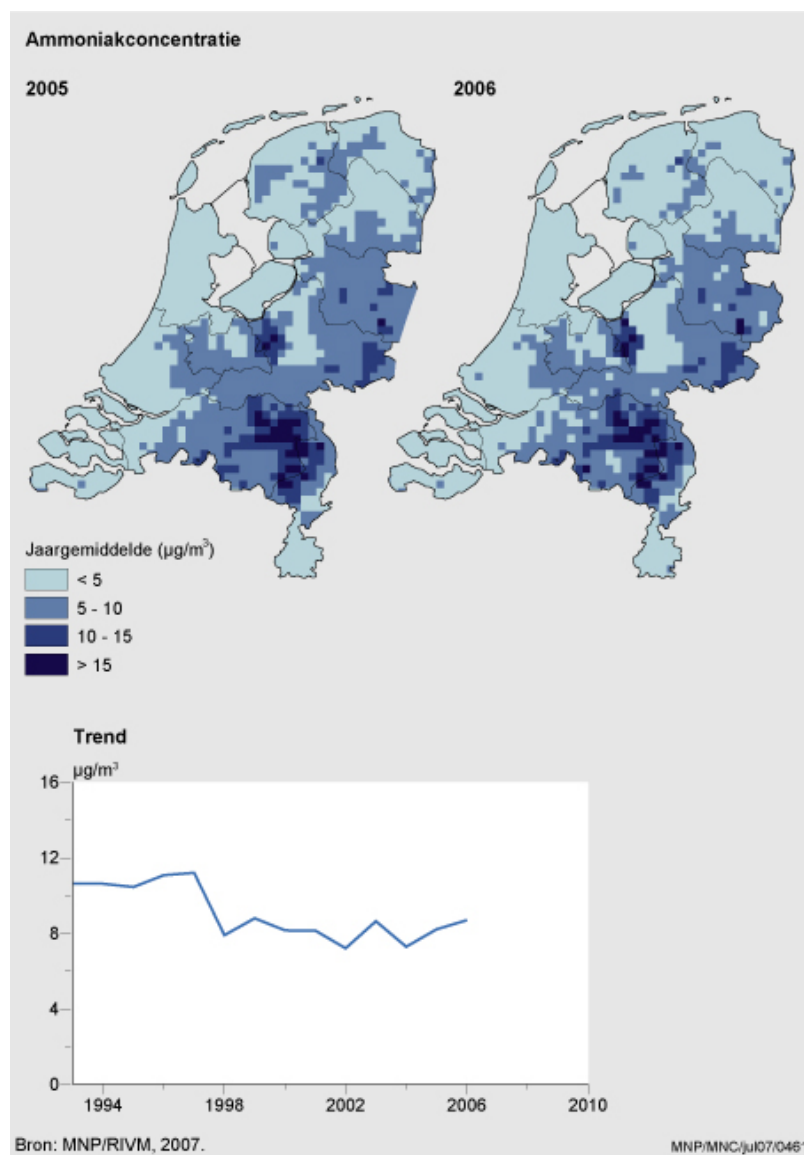
Actuele gegevens over de depositiewaarden op de Bakkeveense Duinen zijn niet voorhanden. Op basis van onderzoek uit 2004 kan de huidige depositie (op basis van modellen) worden ingeschat. Uit dit onderzoek blijkt dat de depositie in 2000 de kritische waarde ruim overschreed. De depositie overschreed de kritische waarde met 18 kg/ha/jaar en komt daarmee op 33 kg/ha/jaar. Voor 2010 is de waarde geschat op 26 kg/ha/jaar.

Uit deze cijfers kan worden geconcludeerd dat de depositie van ammoniak daalt. Dit is een landelijke trend. In de volgende alinea's wordt hier nader op ingegaan. De kritische depositiewaarde van de Bakkeveense Duinen wordt echter ook in de nabije toekomst nog fors overschreden.

Landelijke trend

De gemiddelde gemeten ammoniakconcentratie is sinds het begin van de metingen in 1993 met 25% afgenomen (www.mnp.nl). De laatste jaren is geen verdere daling opgetreden. De hoogste concentraties zijn te vinden in de grotere emissiegebieden, voornamelijk de gebieden met intensieve veehouderij zoals de Gelderse Vallei, De Peel en De Achterhoek.

De Nederlandse agrarische sector levert met 46% de grootste bijdrage aan de totale stikstofdepositie op Nederland. Deze depositie bestaat vrijwel alleen uit ammoniak. De totale bijdrage van alle Nederlandse bronnen aan de totale stikstofdepositie is 64%. Dit betekent dat de agrarische sector voor 72% van de totale Nederlandse bijdrage aan de stikstofdepositie verantwoordelijk is. De ammoniakemissies leveren met 70% de grootste bijdrage aan de totale stikstof depositie. De buitenlandse bijdrage aan de stikstofdepositie is ongeveer een derde van de totale stikstofdepositie (www.mnp.nl).

Figuur 3.7: De landelijke trend ammoniakconcentratie. bron; www.mnp.nl

De daling in stikstofdepositie is het gevolg van lagere emissies van zowel stikstofoxiden als van ammoniak.

- De emissie van stikstofoxiden in Nederland daalde sinds 1980 met meer dan 30%. Deze daling is het resultaat van maatregelen bij het verkeer, zoals de invoering van de katalysator aan het eind van de jaren tachtig, bij de industrie en in de energiesector.
- De emissie van ammoniak door agrarische bronnen in Nederland is in dezelfde periode met 40% gedaald. Vooral de laatste tien jaar hebben emissiebeperkende maatregelen voor een daling gezorgd. Tot deze maatregelen behoren verbeterde voersamenstelling, het gebruik van emissiearme stallen, het afdekken van mestilo's en het direct onderwerken van mest bij de aanwending.
- De lichte stijging van met name de ammoniakdepositie in 2005 en 2006 is geheel toe te schrijven aan de meteorologische omstandigheden in die jaren.

Autonome ontwikkeling

Ten aanzien van de depositie van ammoniak op natuurgebieden wordt in de toekomst een lichte verbetering van de huidige situatie verwacht. Dit door een (licht) dalende landelijk trend voor de concentratie ammoniak/stikstof. Het besluit Huisvesting voor de veehouderij draagt hier aan bij.

Deze trend zal ook zijn invloed hebben op de concentratie ammoniak in het Westerkwartier. De ammoniakdepositie op de Bakkeveense Duinen zal hierdoor in de toekomst verder dalen. De depositie blijft echter naar verwachting boven de kritische waarde zoals deze voor dit gebied is vastgesteld.

3.4.2 Leekstermeer, Vogelrichtlijngebied

Het vogelrichtlijngebied Leekstermeer beslaat circa 1557 hectare en vormt een gradiëntrijk overgangsgebied van Drents plateau naar laagveen. Het gebied wordt gekenmerkt door een open veenweidelandschap met aan de westzijde gelegen het Leekstermeer. Langs het meer bevinden zich plaatselijk brede rietkragen en ten noorden en ten westen van het meer liggen enkele verlande petgaten, waaronder de Lettelberter Petten, en enkele houtwallen. Meer dan de helft van het gebied bestaat uit (voormalige) cultuurgraslanden. Het Leekstermeer is ontstaan door menselijke invloeden. Door klink van de veenbodem, als gevolg van ontwatering in de 11de eeuw, trad in de 13de eeuw aanzienlijke wateroverlast op. In die periode zijn door de bewoners in het gebied ook enkele veenterpen opgericht. Later trokken de bewoners zich terug op de zandruggen. Tot in het begin van deze eeuw stond een groot deel van het gebied rond het Leekstermeer in de winter maandenlang onder water. Pas na de afsluiting van de Lauwerszee (1969) is de ontwaterings situatie van dien aard dat overstroming van het gebied tot de hoge uitzonderingen behoort (Ministerie van LNV, 2006 (2)).

De instandhoudingsdoelstellingen voor het Leekstermeer zijn in onderstaand kader nader toegelicht (Ministerie van LNV, 2006 (2)).

Instandhoudingsdoelstellingen Leekstermeer

Broedvogels:

Porseleinhoen

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2 paren.

Toelichting: De porseleinhoen is een zeer schaarse broedvogel waarvan in 1997 2 paren werden vastgesteld. Verder zijn er geen inventarisatiegegevens voorhanden. Het gewenste aantal paren heeft betrekking op gunstige jaren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie op dit, relatief hoge, niveau gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drents-Groningse grensgebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Kwartelkoning

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 paren.

Toelichting: De kwartelkoning is een zeer schaarse, niet jaarlijks voorkomende broedvogel met maximaal 20 paren in het landelijke topjaar 1998; in de periode 1999-2003 was de soort aanwezig met 1-6 paren. Van oorsprong is de kwartelkoning een reguliere broedvogel van het laagveen weidegebied. Gezien de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie op een relatief hoog niveau gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drents-Groningse grensgebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Rietzanger

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Toelichting: De rietzanger is van oudsher een schaarse broedvogel die sterk kan profiteren van de voorgenomen natuurontwikkeling. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding met betrekking tot de populatie omvang, is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Drents-Groningse grensgebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Niet-broedvogels:

Kolgans

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 640 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting: Het gebied heeft voor de kolgans o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Aantallen zijn recent fors afgenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Brandgans

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 110 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting: Het gebied heeft voor de brandgans o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplaats. aantallen fluctueren. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Smient

Doel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 640 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting: Het gebied heeft voor de smient o.a. een functie als slaapplaats en als foerageergebied. Er was sprake van hoge aantallen rond 1990, met daarna een afname. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Naast de in het bovenstaande kader beschreven vogelsoorten zijn er enkele complementaire doelen voor dit gebied opgesteld. Dit betreffen de habitattypen; Overgangs- en trilveen en Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* en de habitatsoort de Zeggekorfslak.

Overgangs- en trilveen is ammoniakgevoelig. Het heeft een kritische depositiewaarde omtrent de 1300 mol/ha/jaar (Ministerie van LNV, 2006 (2)).

Autonome ontwikkeling

In het Leekstermeergebied bestaat het voornemen om kleinschalige waterberging aan te leggen. Het Waterschap Noorderzijlvest heeft hiertoe reeds een passende beoordeling, in het kader van de Natuurbeschermingswet, uitgevoerd om eventuele effecten op het Leekstermeergebied nader te onderzoeken. In deze beoordeling wordt geconcludeerd dat er geen significante effecten op watervogels en de overige instandhoudingsdoelstellingen van het Leekstermeergebied zijn te verwachten.

3.4.3 Lauwersmeer, Vogelrichtlijngebied

Het Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer beslaat circa 5783 hectare en vormt een zeer belangrijk broedgebied voor broedvogels van rietmoerassen en rietruigtes (roerdomp, bruine kiekendief, blauwborst en rietzanger). Ook is het gebied van enig belang voor broedvogels van vochtige tot natte graslanden (porseleinhoen, kemphaan en paapje) en kustbroedvogels (kluut en noordse stern). het gebied is tevens van zeer groot belang als broedgebied voor de grauwe kiekendief (open rietruigtes en ruige graslanden in combinatie met rustige akkerbouwgebieden – koolzaad) (Ministerie van LNV, 2006 (3)).

Er is een gebiedendocument voor het gebied opgesteld ter voorbereiding op het ontwerp-aanwijzingsbesluit. Dit ontwerp-aanwijzingsbesluit is nog niet gepubliceerd. Het gebiedendocument geeft echter al wel een lijst met instandhoudingsdoelstellingen voor de vogelsoorten (Ministerie van LNV, 2006 (3)). Aangezien het besluit nog niet is vastgesteld kan deze lijst nog worden gewijzigd. Hierdoor is in onderstaand kader alleen een lijst met de soorten opgenomen. In deze lijst zijn ook de aanvullende doelen opgenomen (vochtige duinvalleien en groenknolorchis). De (juridische) betekenis van deze complementaire doelen is vooralsnog onduidelijk.

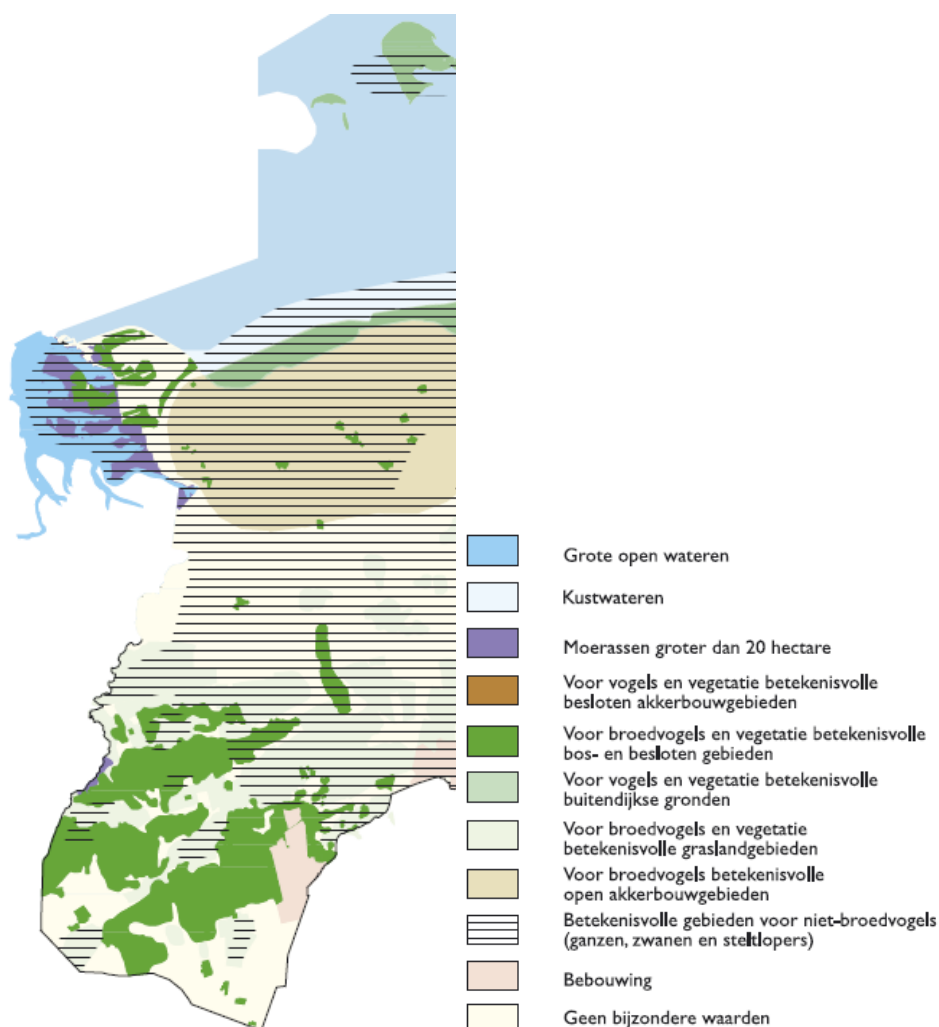
Mogelijke instandhoudingsdoelstellingen Lauwersmeer	
Niet-broedvogels:	Broedvogels:
Fuut	Roerdomp
Aalschover	Bruine kiekendief
Kleine zilverreiger	Grauwe Kiekendief
Grote zilverreiger	Porseleinhoen
Lepelaar	Kluut
Kleine zwaan	Bontbekplevier
Wilde zwaan	Kemphaan
Kolgans	Noordse Stern
Grauwe gans	Velduil
Brandgans	Blauwborst
Rotgans	Paapje
Bergeend	Snor
Smient	Rietzanger
Krakeend	
Wintertaling	
Wilde eend	
Pijlstaart	
Slobeend	
Tafeleend	
Kuifeend	
Brilduiker	
Nonnetje	
Zeearend	
Visarend	
Slechtvalk	
Meerkoet	
Goudplevier	
Zilverplevier	
Grutto	
Wulp	
Steenloper	
Dwergmeeuw	
Reuzenster	

De vochtige duinvalleien zijn ammoniakgevoelig met een kritische depositiewaarde omtrent de 1500 mol/ha/jaar.

Autonome ontwikkeling

Ten aanzien van het Lauwersmeer worden er voor de autonome ontwikkeling geen significante wijziging van de huidige situatie verwacht.

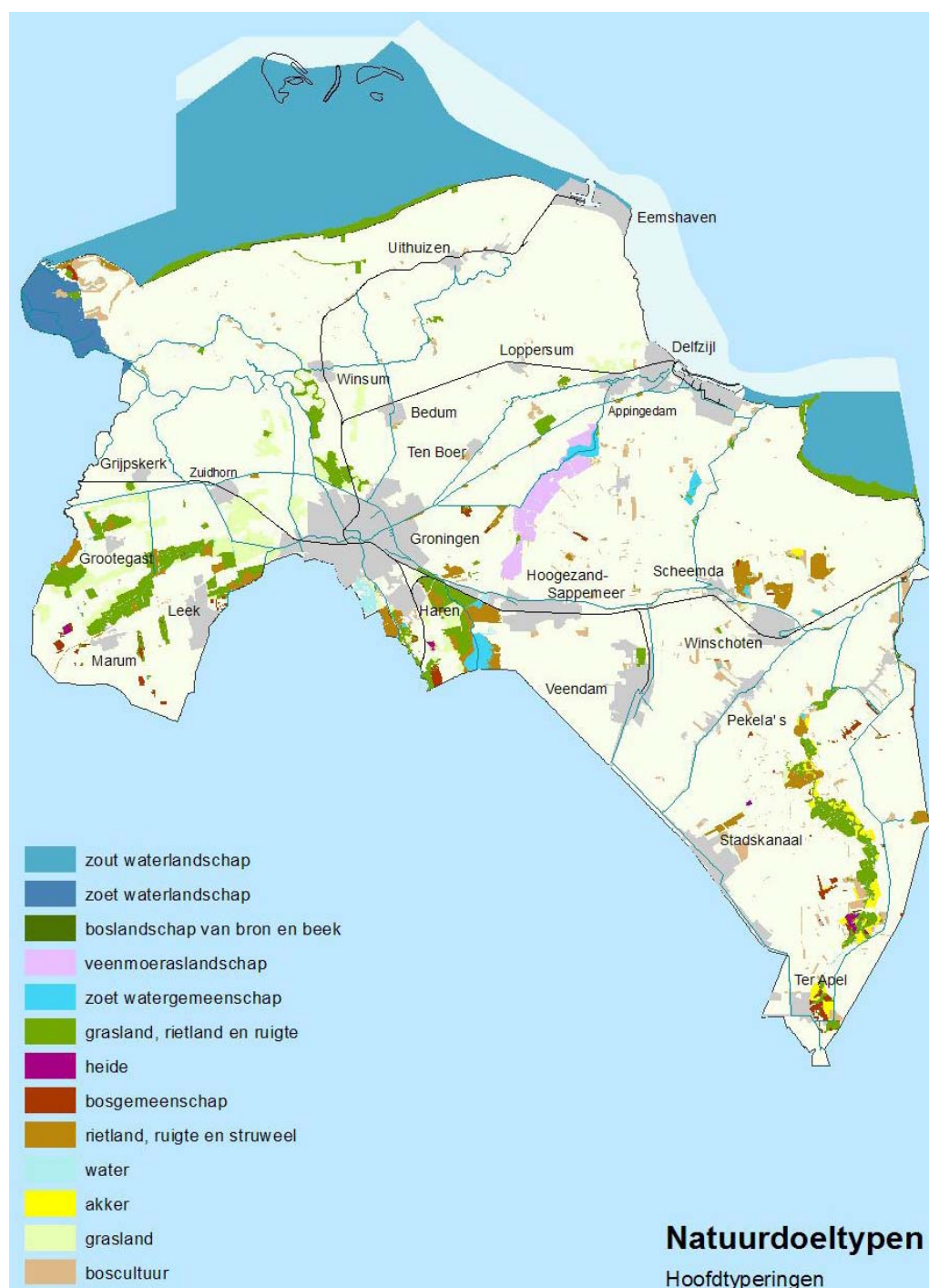
3.4.4 Ecologische hoofdstructuur, verbindingzones en natuurdoelen

Figuur 3.8: Natuurwaarden in het Westerkwartier. Bron; Provincie Groningen 2006

Op de functiekaart uit het Provinciaal omgevingsplan (zie paragraaf 2.2.1) zijn reeds de ecologische verbindingzones aangegeven. Hieronder vallen ook de robuuste verbindingen. Deze robuuste verbindingen hebben een planologische basisbescherming. Dit is gericht op het voorkomen van onomkeerbare ingrepen in deze verbindingzones. De zones mogen geen beperkingen opleggen aan het aangrenzende grondgebruik en niet leiden tot toename van schade door onkruiden of fauna (Provincie Groningen, 2006).

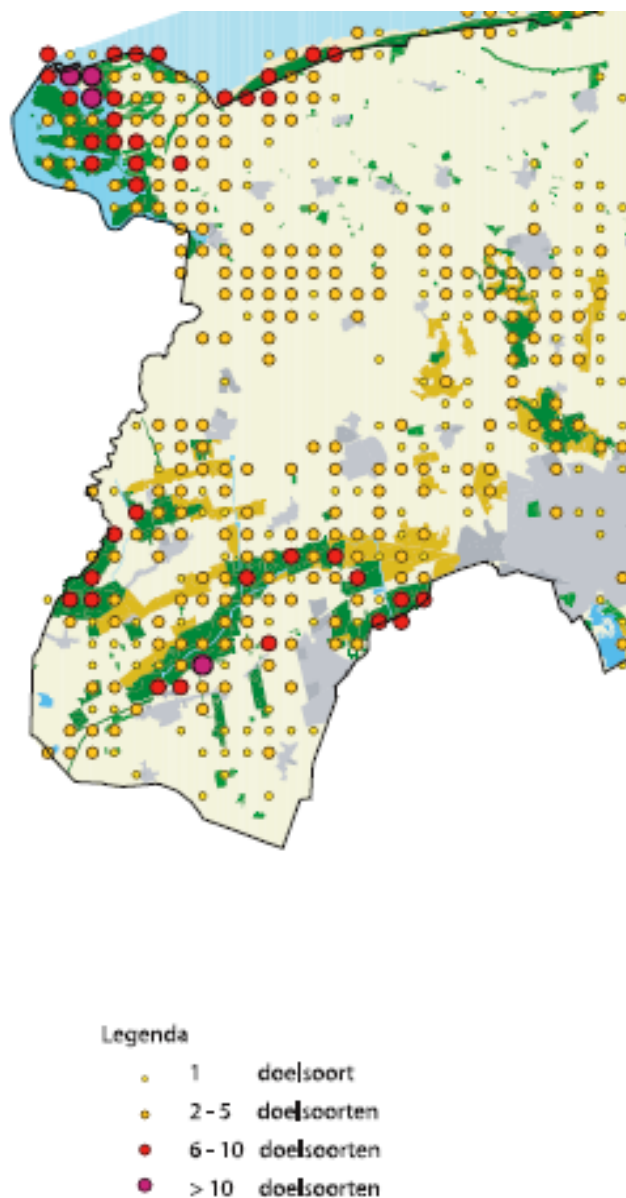
Voor de EHS heeft de provincie natuurdoelen geformuleerd. Deze zijn in onderstaand figuur weergegeven.

Figuur 3.9: Natuurdoeltypen in de provincie Groningen. Bron: www.provinciegroningen.nl

De provincie Groningen beschrijft de toestand van de natuur (en landschap) in deze provincie op regelmatige basis. In het laatste monitoringsrapport (provincie Groningen, 2006 (1)) wordt aangegeven dat de toestand van vegetatie en vogels matig tot slecht is. De oorspronkelijke bijzondere graslandvegetaties in deze gebieden zijn alleen nog te vinden in reservaatgraslanden met geschikte hydrologische omstandigheden en een beperkte agrarische voorgeschiedenis. Daar is ook herstel van de oorspronkelijke vegetaties opgetreden.

Herstel mogelijkheden in de overige veenreservaten zijn beperkt. Verdroging, vermesting en verzuring spelen met name vegetaties op de veengronden parten. Kleigraslanden bieden betere vooruitzichten. Buiten de reservaten komen tot voor kort algemene, maar nu ook zeldzame vegetaties met boterbloem en pinksterbloem nog maar beperkt voor.

Figuur 3.10: Belangrijke vegetatiegebieden in het Westerkwartier. bron; Provincie Groningen, 2006 (1))

In het Gebiedsplan Groningen (Provincie Groningen, 2007) worden voor het Westerkwartier verschillende natuurdoelen aangegeven. De doelen illustreren dat in de veen- en moerasgebieden de ontwikkelingsmogelijkheden afhankelijk zijn van de hydrologische omstandigheden (met name kwel, mogelijkheden voor regeneratie van petgaten)

Puntsgewijs zijn dit;

- Langs het Dwarsdiep en de Matsloot wordt op plaatsen waar kwelwater in het maaiveld komt de ontwikkeling van natte schraallanden (Dotterbloemhooilanden en kleine-zeggenvegetaties) nagestreefd. Deze graslanden zijn ook van betekenis voor kritische weidevogels.
- Het beheer is vooral gericht op ontwikkeling van weidevogelpopulaties en bloemrijke graslanden.
- De bestaande moerasgebieden worden versterkt en uitgebreid, waardoor extra mogelijkheden ontstaan voor ontwikkeling van rietland en ruigte, nat schraalland, moerasbos en zoetwatergemeenschappen.
- In de Doezumermieden is het beheer primair gericht op het handhaven en versterken van verschillende verlandingsstadia in de petgaten. Door periodiek nieuwe petgaten te graven zullen de diverse verlandingsstadia (open water, moeras, moerasbos) aanwezig blijven.
- In Polder de Kaleweg worden mogelijkheden benut voor ontwikkeling van kwelafhankelijke natte schraallandvegetaties en voor versterking van weidevogelpopulaties.
- In de Grootegastermolenpolder/Bombay ligt de nadruk van het beheer en de inrichting op ontwikkeling van weidevogelpopulaties. In de laagste delen van deze polders worden plaatselijk ook de mogelijkheden benut voor ontwikkeling van vegetatiekundige waarden (nat schraalland, bloemrijk grasland). De bestaande petgatencomplexen worden versterkt, waardoor de oppervlakte rietland en ruigte, nat schraalland, moerasbos en zoet-watergemeenschappen toeneemt.
- In het Leekstermeergebied wordt het beheer gericht op zowel vergroting van de betekenis voor weidevogels, water- en moerasvogels, als op versterking van de vegetatiekundige betekenis. Aansluitend op het meer wordt uitgegaan van een natuurlijker peilbeheer, waarbij in de oeverlanden overstromingssituaties kunnen ontstaan.
- Op de hogere zandgronden wordt in de begrensde gebieden (Hoflaan, Kornhorn, Midwolde, het Steenhuis en delen van de Grootegastermolenpolder/Bombay) en in natuurgebieden door middel van een gericht beheer en onderhoud gestreefd naar versterking van natuur- en landschapswaarden die kenmerkend zijn voor kleinschalige gebieden, zoals bosjes, poelen, houtsingels en bloemrijke graslanden.

Autonome ontwikkeling

Het provinciale beleid is gericht op realisatie van de EHS. In dat opzicht kan er worden verondersteld dat natuurontwikkeling in de nabije toekomst tot meer natuur zal leiden (realisatie van natuurdoelen). Dit beleid is al enige tijd van kracht. Het nieuwe bestemmingsplan zal deze ontwikkeling ook planologisch mogelijk maken.

3.4.5 Weidevogelgebieden en ganzenfouragegebieden

Weidevogelgebieden

Weidevogelgebieden worden gekenmerkt door een aantal specifieke landschappelijke en natuurlijke kenmerken: een hoge grondwaterstand en weilanden met veel sloten en openheid, die het gebied aantrekkelijk maken voor weidevogels. Met name de poldergebieden en lage, natte gebieden zijn aantrekkelijke weidevogelgebieden (zoals bijvoorbeeld de Westerhornerpolder).

De kenmerkende weidevogels zijn verder in aantal afgenomen. De laatste jaren laten geen verbetering zien. Soorten van natte elementen en graseters als zwanen en ganzen zijn toegenomen. Reservaten en beheergebieden op klei doen het relatief beter dan die op veengronden. Het weidevogelareaal krimpt verder in en lijkt zich te beperken tot de kleigronden (Provincie Groningen, 2007).

Ganzenfoeragegebieden

Het betreft gebieden voor de Kol- en Grauwe ganzen. Binnen de ganzenfoeragegebieden is het verboden om ganzen opzettelijk te verontrusten, zodat zij ongestoord naar voedsel kunnen zoeken. Ook is de jacht op andere diersoorten binnen de foeragegebieden enigszins beperkt (Provincie Groningen, 2005). Voor dit plan-MER zijn de gebieden ten noorden van het Leekstermeer (onder andere De Drie Polders, Polder de Lagemeeden, Polder de Kriegsman en Polder Vredeweld) van belang. In deze gebieden zijn convenanten afgesloten. Afgesproken is dat in deze gebieden ganzen kunnen fourageren op de agrarische gronden op voorwaarde dat er geen planologische schaduwwerking uitgaat van dit gebruik. De gronden behouden dus ook in de toekomst hun agrarische bestemming.

Autonome ontwikkeling

Voor de weidevogel- en ganzenfoeragegebieden worden geen significante wijziging van de huidige situatie verwacht. Voor deze gebieden is het beleid gericht op bescherming en behoud. Hierdoor zullen er in toekomst geen grote veranderingen optreden.

3.5 Luchtkwaliteit

In het plangebied doen zich geen knelpunten voor ten gevolge van de emissie van stoffen door het wegverkeer (fijn stof, stikstofdioxiden en andere luchtverontreinigende stoffen). Ook zijn er geen aandachtspunten bekend in verband met de emissie van stoffen door bedrijven in het plangebied of de omgeving.

Autonome ontwikkeling

Toekomstige bedrijven zullen aan de geldende regelgeving (het onderdeel lucht in de Wet Milieubeheer) moeten voldoen. Voor de autonome ontwikkeling van de luchtkwaliteit in het Westerkwartier wordt - mede daarom - geen significante wijziging van de huidige situatie verwacht.

De kans op geurhinder van agrarische bedrijven in het plangebied is wel een punt van aandacht. Hiervoor wordt het wettelijk kader gevormd door de Wet veehouderij en geurhinder. Het voorontwerp bestemmingsplan is bij het opstellen getoetst aan de wet- en regelgeving. Enkele knelpunten zijn hierdoor inzichtelijk geworden. Het concept plan is hierop vervolgens zodanig aangepast dat er geen conflicten meer mogelijk zijn met deze wet- en regelgeving (aanpassen van enkele bestemmingen "Agrarische Bouwblok").

3.6 Geluid

Bestaande geluidszoneringen zijn in het voorontwerp bestemmingsplan overgenomen. Ook geluidszoneringen buiten het plangebied zijn hierin meegenomen. Van belang zijn de partiele bestemmingsplan herzieningen 'Industrielawaai Westpoort' en 'geluidszone lawaaisport Steenbergerveld'. Deze twee partiële herzieningen zijn in 2007 vastgesteld. De herzieningen zijn overgenomen in het voorontwerp bestemmingsplan. Voor het nieuwe bestemmingsplan zijn dit gegevens, die deel uitmaken van de bestaande situatie. In het plan-MER zijn deze zoneringen daarom niet (opnieuw) beschouwd.

In het voorontwerp bestemmingsplan zit de mogelijkheid om bedrijfswoningen (boerderijen) om te vormen ten behoeve van de functie wonen. Wet- en regelgeving stellen strengere normen aan de functie wonen (er wordt een minder hoog geluidsniveau toegestaan) dan aan bedrijfswoningen. De omvorming zou er toe kunnen leiden dat woningen (voormalige boerderijen) een te hoge geluidbelasting ondervinden van (agrarische) bedrijven in de directe omgeving. In de toekomst zouden dan op bepaalde plaatsen de woonfunctie en de agrarische functie kunnen conflicteren. Bij wijziging van de bestemming zal dit een punt van aandacht zijn.

4 Ontwikkelingen in het voorontwerp bestemmingsplan en afbakening van het plan-MER

4.1 Inleiding

Bestemmingsplan en plan-m.e.r. plicht

In het voorontwerp bestemmingsplan worden bestaande functies vastgelegd en uitbreidingsmogelijkheden geregeld. In eerste instantie is het nieuwe bestemmingsplan conserverend van karakter. Ontwikkelingsruimte wordt met name geboden voor de functies landbouw en natuur. De ontwikkeling van nieuwe natuur (EHS) is reeds vaststaand beleid. Voor de functie landbouw wordt ingespeeld op de autonome ontwikkeling van deze functie. De ontwikkelingsruimte kan invloed hebben op bijvoorbeeld landschap. In het bestemmingsplan wordt voor deze laatste functie de bescherming geregeld.

In het gebied met een agrarische bestemming wordt - naast de bestemming van de bouwpercelen, waarover verderop in dit hoofdstuk meer - uitgegaan van vier bestemmingen:

- 'Agrarisch';
- 'Agrarisch-Landschappelijke Waarde';
- 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke Waarden';
- 'Natuur-Agrarisch'.

Deze bestemmingen zijn gebaseerd op een ruimtelijke vertaling van het bestaande beleid inzake landbouw, natuur en landschap en de functietoekenning op de functiekaart van het Provinciaal Omgevingsplan Groningen 2006 (zie paragraaf 2.2.1 van dit plan-MER). De vier bestemmingen sluiten nauw aan bij deze kaart, waarbij de grenzen van de verschillende bestemmingen op basis van de topografie meer in detail zijn bepaald.

Naast de functies landbouw, landschap, natuur en wonen worden er in het voorontwerp bestemmingsplan een aantal kleinere ontwikkelingen van functies mogelijk gemaakt. Het gaat hierbij met name om kleinschalige waterberging (een reeds voorziene ontwikkeling nabij het Leekstermeer en verder gekoppeld aan natuurontwikkeling), recreatieve ontwikkelingen nabij Nienoord en het omvormen van vrijkomende agrarische gebouwen naar een woonfunctie.

De Kadernota geeft de gewenste ontwikkeling aan. Dit is vervolgens vertaald naar de toelichting en voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan. In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingsmogelijkheden en andere relevante activiteiten aangegeven, die in deze documenten naar voren komen.

Verschillende activiteiten die uit de ontwikkelingsruimte in het bestemmingsplan kunnen voortvloeien, worden genoemd in het Besluit milieueffectrapportage 1994. Dit in verband met de mer(bedoelings-) plicht van verschillende activiteiten. Dit wordt in dit hoofdstuk kort aangegeven. Wettelijk gezien vormen deze activiteiten redenen waarom het plan-MER nodig is. De gekozen afbakening van het plan-MER beperkt zich echter niet tot deze activiteiten.

Afbakening plan-MER

De volgende paragrafen geven per functie een beschrijving van de wijze waarop deze wordt geregeld in het voorgenomen bestemmingsplan. Op grond daarvan, de gebiedsbeschrijving in hoofdstuk 3 en het geschetste beleidskader (hoofdstuk 2) wordt per functie ingegaan op de vraag, welke onderwerpen aandacht verdienen in de effectbeschrijving in dit plan-MER. De benadering van deze vraagstelling is integraal, afgestemd op de aard van het bestemmingsplan en toegespitst op het belang voor de besluitvorming over het voorgenomen bestemmingsplan en voor de informatie ten behoeve van de inspraak. De afbakening die hierdoor wordt geformuleerd is enerzijds ruimer dan vooraf (ten behoeve van de raadpleging van bestuursorganen en de Commissie m.e.r.) was voorgesteld in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau, anderzijds meer toegespitst op de vragen die voor de besluitvorming relevant zijn.

4.2 Landbouw

4.2.1 Ontwikkeling

De agrarische bedrijvigheid is een van de belangrijkste pijlers voor de gebiedskwaliteit van het Westerkwartier zowel voor wat de werkgelegenheid betreft als voor wat betreft de ruimtelijke identiteit. Het is derhalve zaak dat aan perspectiefvolle en toekomstgerichte agrarische bedrijven voldoende ontwikkelingsmogelijkheden worden geboden. Dit laat onverlet dat op onderdelen er ook ruimte moet zijn voor nieuwe initiatieven. Van belang is daarbij dat deze ontwikkelingen zodanig kunnen worden begeleid/gestuurd dat daarmee verrommeling van het landelijk gebied wordt voorkomen (Kadernota, 2006).

De gemeentes in het Westerkwartier willen dat bij nieuwe initiatieven (uitbreidingen, verplaatsingen) op agrarische bedrijven aandacht wordt besteed aan de landschappelijke inpassing van nieuwe bebouwing en rekening wordt gehouden met cultuurhistorische elementen en/of natuurlijke waarden (Kadernota, 2006).

Om inzicht te krijgen in de huidige bedrijfsomvang en de toekomstige uitbreidingswensen van de ondernemers is in het Westerkwartier een enquête afgenomen onder de agrarisch ondernemers. In onderstaande tabellen is per gemeente aangegeven wat de grootte is en wat de, in de enquête, aangegeven toekomst plannen zijn van de desbetreffende ondernemer. De omvang van de bedrijven is uitgedrukt in nge's (Nederlandse Grootte Eenheden)⁴.

⁴ nge, een maat om de economische omvang van verschillende typen boerenbedrijven met elkaar te kunnen vergelijken. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de hoeveelheid grond en naar het gebruik dat de boer van de grond maakt.

Gemeente Grootegast

Bedrijfsomvang	0-20 nge	20-40 nge	40-70 nge	70 - 120 nge	>120 nge
Melk- en rundvee	-	9	23	27	30
Schapen en geiten	1	3	1		
Paarden en pony's		7	2	1	
Intensieve veehouderij	1	1	1	5	6
Akkerbouw	-	-	-	2	-
Boomteelt	-	1	-	-	-
Tuinbouw					1
Overige bedrijven		3			1

Ruim de helft van de melkrundveehouderijen is groter dan 70 nge, dit zijn dus in principe de bedrijven die nu voldoende omvang hebben om op de langere termijn te kunnen blijven voortbestaan. Deze bedrijven hebben voor het overgrote deel ook aangegeven uit te willen uitbreiden in de toekomst. Een aantal bedrijven geven aan te willen stoppen. De intensieve veehouderijen zijn over het algemeen ook allemaal grote bedrijven.

Gemeente Leek

Bedrijfsomvang	0-20 nge	20-40 nge	40-70 nge	70 - 120 nge	>120 nge
Melk- en rundvee	3	9	8	19	15
Schapen en geiten	1	4	-	-	-
Paarden en pony's	-	5	3	1	-
Intensieve veehouderij	-	1	5	2	4
Tuinbouw	-	-	1	-	-
Overige bedrijven	-	3	-	-	-

Ook in de gemeente Leek zijn ruim de helft van de melkrundveehouderijen groter dan 70 nge. Het overgrote deel hiervan wil in de toekomst uitbreiden. Een enkeling zal stoppen met het bedrijf. In de gemeente Leek is een groot deel van ondernemers onzeker over de toekomst. Over deze groep bestaat er weinig inzicht over de plannen in de toekomst.

Gemeente Marum

Bedrijfsomvang	0-20 nge	20-40 nge	40-70 nge	70 - 120 nge	>120 nge
Melk- en rundvee	-	5	18	31	13
Schapen en geiten	-	-	-	-	1
Paarden en pony's	-	1	4	-	-
Intensieve veehouderij	-	1		6	6
Boomteelt	-	-	1	1	2
Tuinbouw	-	-	-	-	1
Overige bedrijven	1	-	1	-	-

Meer dan de helft van de melkrundveehouderijen is groter dan 70 nge. Het overgrote deel hiervan wil in de toekomst uitbreiden.

Gemeente Zuidhorn

Bedrijfsomvang	0-20 nge	20-40 nge	40-70 nge	70 - 120 nge	>120 nge	onbekend
Melk- en rundvee	-	1	24	45	50	16
Schapen en geiten	-	3	-	-	-	3
Paarden en pony's	-	1	-	-	-	3
Intensieve veehouderij	-	-	1	1	2	2
Akkerbouw	-	2	4	14	9	11
Overige bedrijven	-	1	-	-	1	1

In de enquête wordt door een aantal bedrijven in de gemeente Zuidhorn aangegeven dat men wil doorgroeien naar 400 of 500 melkkoeien. Enkele bedrijven in Zuidhorn hebben al ruim 200 melkkoeien. Dit gegeven geeft mogelijke problemen met het gebied Middag-Humsterland (grote cultuurhistorische en landschappelijke waarde). Uit een gemeentelijke inventarisatie blijkt dat in het gebied 55 agrarische bedrijven zijn gevestigd. 42 bedrijven hebben geen of nauwelijks ontwikkelingsruimte.

4.2.2 Voorgenomen bestemmingen

Bij de bestemmingsaanduidingen die betrekking hebben op de inrichting van het gebied voor de landbouw, kan onderscheid gemaakt worden in de bestemming van de landbouwkavels en van de bouwblokken, de locatie van de gebouwen en het erf.

Landbouwkavels

Voor het agrarisch gebied buiten de bouwblokken heeft de bestemmingsregeling met name betrekking op de combinatie met de nevenbestemmingen in verband met natuurwaarden en landschappelijke waarden, en de omvorming van landbouwgebied naar natuur. De bescherming van deze waarden is geregeld door het opnemen van een aanlegvergunningstelsel en door bepaalde maatregelen te verbieden. Dit laatste is vooral het geval bij de bestemmingen 'Natuur' en 'Natuur-Agrarisch gebruik'. Verder geldt in de houtsingelreservaten (aangegeven op de bestemmingsplankaart) een verbod om houtgewas te rooien en voor de aangegeven open gebieden (waar openheid geboden is in verband met weidevogels en/of wintergasten) een verbod om laan- of haagbeplanting aan te brengen. Onder het kopje "aanlegvergunningstelsel" wordt verder ingegaan op dit stelsel.

Het voorontwerp bestemmingsplan biedt geen mogelijkheden voor de herinrichting van het landelijke gebied ten behoeve van de land- of tuinbouw. Wat betreft de waterhuishouding biedt het bestemmingsplan alleen mogelijkheden voor kleinschalige waterberging, gekoppeld aan natuurgebieden en/of natuurontwikkeling. Dit komt aan de orde in paragraaf 4.3.

Aanlegvergunningenstelsel

Landschappelijke en cultuurhistorische waarden, natuurontwikkeling en de bescherming van bestaande natuur worden onder andere gewaarborgd via het aanlegvergunningstelsel. In het voorontwerp bestemmingsplan is een tabel opgenomen waarin per activiteit aangegeven wordt waar deze activiteit strijdig is, mogelijk is of waar een vergunning voor moet worden aangevraagd.

Tabel 4.1: Aanlegvergunningstelsel, bestemmingen en aanduidingen

		Bodem						Waterhuishouding								Beplanting					Infrastructuur				
		1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Bestemmingen	afgraven	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	nvt	A	A	A	A	A	A	A
	ophogen	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
	aanleggen van grondwallen/aarden wallen	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
	vergraven	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
	diepeloogen en -welen	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
	egalisieren	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
	indrijven voorwerpen in de grond	T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
		T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
		T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A
		T	T	A	T	T	T	T	T	T	T	T	nvt	T	T	T	A	S	A	nvt	T	T	A	A	A

Het stelsel biedt de mogelijkheid om per geval op basis van een belangenafweging te besluiten of een activiteit wel of niet vergund kan worden en of daarvoor bepaalde voorwaarden moeten gelden. Dit besluit is aan de colleges van Burgemeester & Wethouders. In de tabel is op een aantal plaatsen aangegeven dat een ingreep strijdig kan zijn met de te beschermen waarden, en daarom zondermeer verboden. Zoals eerder in dit plan-MER al is vermeld, geldt dit voor een aantal ingrepen in gebieden met de bestemming 'Natuur', 'Natuur-Agrarisch gebruik' en de aanduidingen houtsingelreservaat en open gebied.

Agrarische bouwbestemmingen

De grootte van de bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' is toegekend op basis van de huidige bedrijfsomvang in nge's (Nederlandse Grootte Eenheden). De bedrijfsomvang is bepaald op basis van de gegevens uit de enquête onder agrarisch ondernemers (zie vorige paragraaf). In de enquête werden ondernemers in de gelegenheid gesteld hun uitbreidingswensen aan te geven. Waar mogelijk is bij het toekennen van de bouwblokgrrootte met deze wensen rekening gehouden. Niet alle aangegeven wensen konden worden overgenomen. Bij het bepalen van de bouwblokken zijn cultuurhistorie, landschap en (de ontwikkeling van) natuur ook belangrijke elementen geweest. De bouwblokken zijn bijvoorbeeld niet over sloten, houtsingels gelegd. Hiernaast zijn in gebieden met een hoge landschappelijke en natuurlijke waarde (o.a. toekomstige EHS) de ontwikkelingsmogelijkheden van de bouwblokken zeer beperkt gehouden (zie tabel hieronder). In het wierdenlandschap zijn de bouwblokken op de wierde gelegd en niet ernaast.

In het voorontwerp-bestemmingsplan wordt aangegeven dat ter bescherming van hoge natuur- en landschapswaarden een nuancering per gebied of type bedrijf is aangebracht. Hieronder wordt in een tabel naar gebied of type bedrijf de grootte van de bestemming voor agrarische bebouwing weergegeven. Het bebouwingsoppervlakte binnen de bestemming wordt vooral bepaald door de huidige bedrijfsomvang en is veelal kleiner dan het agrarisch bouwblok. Hiernaast wordt voor een aantal bedrijven een kleine uitbreidingsmogelijkheid geboden.

Tabel 4.2: Omvang agrarisch bouwblok

Gebied/type bedrijf	Bestemming agrarische bebouwing omvang, maximaal (bouwmogelijkheden bij recht)
Gebiedsbestemming "Natuur-agrarisch" en "Agrarisch-landschappelijke en natuurlijke waarden"	Maximaal 0,5 of 1 hectare
Gebiedsbestemming "Agrarisch" en "Agrarisch-landschappelijke waarde"	Maximaal 1,5 of 2 hectare
Akkerbouwbedrijven	Maximaal 1 hectare (uitzonderingen mogelijk)
Systematiek	
Gemeentes Grootegast, Leek en Marum	Concentratiebeginsel voor bouwperceel van 0,5 / 1 / 1,5 ha. of volledig bestemmingsvlak binnen ingetekend bestemmingsvlak van max. 2 ha.
Gemeente Zuidhorn	Concreet bouwblok van circa 0,5 / 1 / 1,5 of 2 ha. ingetekend op de bestemmingsplankaart

De regeling zoals deze in bovenstaande tabel zijn weergegeven geeft de maximale grote van agrarische bedrijven. Als bestaande bouwblokken groter zijn, zijn deze ongewijzigd overgenomen in het bestemmingsplan.

Hiernaast zit er in de systematiek van alle gemeentes een wijzigingsbevoegdheid om de bouwmogelijkheden verder te verruimen binnen de toegekende bestemmingsvlakken.

Volgens de beschreven wijzigingsbevoegdheid in de voorschriften van het nieuwe bestemmingsplan kunnen Burgemeester & Wethouders van de gemeenten Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn het bouwperceel vergroten mits aannemelijk is gemaakt dat de wijziging uit bedrijfseconomisch oogpunt gewenst is en met dien verstande dat wijziging naar 1,5 of twee hectare uitsluitend is toegestaan indien het bestemmingsvlak (agrarisch bouwblok) grenst aan de bestemming 'Agrarisch' en/of de bestemming 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' (voorschriften voorontwerp bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier). Grote gebieden binnen Middag-Humsterland en de Houtsingelhoofdstructuur hebben deze gebiedsbestemming. In gebieden met de bestemming 'Natuur-Agrarisch' en 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke Waarden' is deze wijzigingsbevoegdheid niet van toepassing.

De wijzigingsbevoegdheid is gekoppeld aan een afwegingskader voor de wijziging. Bij toepassing van de wijzigingsbevoegdheden in het voorontwerp bestemmingsplan vindt een evenredige belangenafweging plaats waarbij de in onderstaand kader weergegeven punten betrokken worden (voorschriften voorontwerp bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier).

Afwegingskader bij toepassen van wijzigingsbevoegdheden, nieuwe bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier.

1. de mate waarin de waarden, welke het plan beoogt te beschermen, kunnen worden geschaad;
2. de mate waarin de belangen van gebruikers en/of eigenaren van de aanliggende gronden kunnen worden geschaad;
3. de mate waarin de uitvoerbaarheid is aangetoond, waaronder begrepen de toelaatbaarheid op het gebied van milieu, externe veiligheid, waterhuishouding, ecologie en archeologie;
4. de mate waarin de landschappelijke inpasbaarheid is aangetoond;
5. de mate waarin de verkeerssituatie wordt beïnvloed, waaronder begrepen de gevolgen voor de infrastructuur.

De bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' kan hiernaast ook gewijzigd worden ten behoeve van een boomkwekerij-, houtteelt-, of fruitteeltbedrijf mits het bestemmingsvlak grenst aan de bestemming 'Agrarisch' en/of de bestemming 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' (voorschriften voorontwerp bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier). Grote gebieden binnen Middag-Humsterland en de Houtsingelhoofdstructuur hebben deze gebiedsbestemming. Gezien de relatief beperkte omvang van de bouwblokken gaat het hier om kleinschalige verandering van het landschap.

De bedrijven kunnen in principe wel een (landschappelijk) effect hebben. In de effectbeschrijving van dit plan-MER wordt hier nader op ingegaan. Ook hierbij is het afwegingskader van toepassing.

Zoals reeds in hoofdstuk 3 vermeld mag verwacht worden dat het totaal aantal bedrijven in de toekomst zal dalen. In de voorschriften van het nieuwe bestemmingsplan is rekening gehouden met vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen. De bouwblokken kunnen gewijzigd worden in een gebiedsbestemming ten behoeve van natuurontwikkeling of wonen.

Geur, zonering ten opzichte van hindergevoelige bestemmingen

De uitbreidingsruimte van veehouderijbedrijven kan gevolgen hebben voor met name woonfuncties in de omgeving. Dit vanwege de kans op geurhinder van de agrarische bedrijven. Bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan is daarom nagegaan of zonering ten opzichte van woonlinten en woonkernen gewenst is. Enkele bestemmingen zijn op basis van deze toets aangepast. Hierdoor zullen er geen conflicten optreden met wet- en regelgeving. In hoofdstuk 5 wordt hier op ingegaan.

Intensieve veehouderij

De ontwikkelingsruimte binnen de bouwblokken, in combinatie met de mogelijkheid van omvorming van een grondgebonden agrarisch bedrijf naar niet-grondgebonden agrarische activiteiten (intensieve veehouderij) bepaalt de mogelijke omvang van bedrijven (waaronder intensieve veehouderij) in de toekomst. De genoemde omvorming is op alle percelen met agrarische bouwbestemming mogelijk, binnen de ruimte die het bestemmingsplan biedt. Hiermee is het ontwerp bestemmingsplan kaderstellend voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. De voorgenomen ontwikkelingsruimte voor de intensieve veehouderij is (één van) de wettelijke reden waardoor voor het bestemmingsplan een plan-MER nodig is.

In het Besluit m.e.r. staat omtrent de mer(boordelings-) plicht van intensieve veehouderij het volgende vermeld;

- **De oprichting, wijziging of uitbreiding van een inrichting voor het fokken, mesten of houden van pluimvee of varkens.**

Deze activiteit is m.e.r.-plichtig (volgens de C-lijst bij het Besluit Milieueffectrapportage, 1994) wanneer de activiteit betrekking heeft op een inrichting met meer dan:

- o 85.000 plaatsen voor mesthoenders,
- o 60.000 plaatsen voor hennen,
- o 3.000 plaatsen voor mestvarkens, of
- o 900 plaatsen voor zeugen.

Deze activiteit is m.e.r.-beoordelingsplichtig volgens de D-lijst wanneer de activiteit betrekking heeft op:

- o 60.000 of meer plaatsen voor mesthoenders,
- o 45.000 of meer plaatsen voor hennen,
- o 2.200 of meer plaatsen voor mestvarkens, of
- o 350 of meer plaatsen voor zeugen.

Het bestemmingsplan is kaderstellend voor deze activiteit. Op grond van de Wet Milieubeheer moet daarom voor het bestemmingsplan een plan-MER worden opgesteld. In elk geval met betrekking tot deze activiteiten.

4.2.3 *Onderwerpen voor de effectbepaling, landbouw*

De in de vorige paragraaf besproken ontwikkelingsruimte en activiteiten kunnen voor verschillende milieuthema's mogelijk gevolgen hebben. Hieronder is puntsgewijs aangegeven welke thema's dat zijn en op welke wijze ze aandacht zullen krijgen in dit plan-MER. Dit resulteert per thema in een afbakening ("reikwijdte en detailniveau") van het plan-MER. Deze afbakening is gebaseerd op de informatie in paragraaf 4.2.1. en 4.2.2, alsmede de beschrijving in hoofdstuk 3.

- **Landschap en cultuurhistorie en archeologie**

Voor het agrarisch gebied buiten de bouw kavels is een evaluatie van het aanlegvergunningstelsel in het voorontwerp bestemmingsplan een punt van aandacht. Dit betreft een globale beoordeling van de vraag in welke mate de bedoelde waarden door het stelsel en door de niet toegestane activiteiten (zie de tabellen) worden beschermd.

Zoals reeds is aangegeven, wordt voor het kenmerkende slotenpatroon in Middag-Humsterland een apart bestemmingsplan opgesteld. Dit valt buiten de regelingen in het voorontwerp bestemmingsplan waarvoor het onderhavige plan-MER wordt opgesteld en wordt daarom buiten beschouwing gelaten.

De ontwikkelingsruimte binnen de agrarische bouwpercelen en de mogelijkheid om deze via een wijzigingsbevoegdheid (van B&W) te verruimen, kunnen effect hebben op landschappelijke waarden.

Hiernaast kan de omvorming van landbouwpercelen ten behoeve van fruit- en sierteelt potentieel een effect hebben op landschap. Het aanlegvergunningstelsel biedt in de gebieden met de bestemmingen 'Agrarisch' en 'Agrarisch-Landschappelijke Waarde' de mogelijkheid dit toe laten, mits dit op grond van de afweging ten opzichte van natuur en landschap acceptabel is.

- **Natuurbeschermingsgebieden**

Nagegaan is, of de ontwikkelingsruimte van bedrijven een negatief effect kan hebben op Natuurbeschermingsgebieden in de omgeving van het Westerkwartier. Het gaat hierbij met name om de depositie van ammoniak vanuit de stallen en bijbehorende gebouwen (bijvoorbeeld mestopslag). In hoofdstuk 5 wordt hier op ingegaan. Daarbij zal blijken, dat het voorontwerp bestemmingsplan, gelet op de huidige regelgeving en de ontwikkelingen daarbinnen, naar verwachting geen toename van de ammoniakdepositie mogelijk zal maken⁵. In principe kan ook de vraag gesteld worden of verstorende effecten van bijvoorbeeld geluid aandacht verdienen. Ook deze vraag komt in hoofdstuk 5 aan de orde.

⁵ Uitgaande van recente informatie is het niet uitgesloten dat in de toekomst een iets flexibeler benadering ontstaat, binnen de grenzen die de instandhoudingdoelen voor de Bakkeveense Duinen stellen. Dit is nu echter nog niet te voorzien.

- **Overige natuur**

Voor het agrarisch gebied buiten de bouwkavels is een evaluatie van het aanlegvergunningenstelsel en de lijst van verboden ingrepen een punt van aandacht. Dit betreft een globale beoordeling van de vraag in welke mate de actuele natuurwaarden en de mogelijkheden voor natuurontwikkeling (binnen de bestemming 'Natuur-Agrarisch gebruik') door het aanlegvergunningenstelsel en door de niet toegestane activiteiten (zie de tabellen) worden beschermd.

Bedrijven op de bouwkavels zouden een effect kunnen hebben op gevoelige gebieden. Dit zijn met name gebieden in het kader van Wet Ammoniak en Veehouderij. In het voorontwerp bestemmingsplan hebben deze bedrijven echter geen ontwikkelingsruimte gekregen. Hierdoor zijn nieuwe effecten op gevoelige gebieden niet te verwachten.

- **Archeologie**

In het kader van dit plan-MER is de vraag aan de orde, in welke mate het voorontwerp bestemmingsplan hiervoor bescherming biedt. Het stelsel van aanlegvergunningen in dit kader wordt globaal beoordeeld.

- **Bodem en water**

In het kader van dit plan-MER gaat het om de vraag of de voorgenomen ontwikkelingen gevolgen kunnen hebben om de betekenis van bodem en water, voorzover gerelateerd aan de landschaps- en natuurwaarden en de ontwikkelingsmogelijkheden daarvan. Dit komt bij die thema's aan de orde. Voor het agrarisch gebied buiten de bouwkavels is daartoe een evaluatie van het aanlegvergunningenstelsel een punt van aandacht. Dit betreft een globale beoordeling van de vraag in welke mate de bedoelde waarden door het stelsel en door de niet toegestane activiteiten (zie de tabel) worden beschermd.

- **Woon- en leefmilieu (luchtkwaliteit, geur)**

Dit betreft met name de kans op hinder bij gevoelige objecten, in dit geval woningen.

4.3 Natuurontwikkeling, realisatie van de Ecologische hoofdstructuur

4.3.1 Algemeen

In de kadernota wordt als uitgangspunt genomen dat de ontwikkeling van nieuwe natuur primair zal plaatsvinden binnen de EHS-gebieden (Kadernota, 2006).

Er wordt verder vermeld dat als zich in de toekomst buiten de EHS situaties kunnen voordoen die vanuit natuur en landschap als kansrijk kunnen worden aangemerkt en, wanneer daarbij geen extra belemmeringen voor de landbouw ontstaan, in principe mogelijk gelaten kunnen worden. Daarvoor zal uitsluitend buiten de agrarische kerngebieden (met uitzondering van gebieden die zijn aangewezen als ecologische of robuuste verbindingzone) een wijzigingsbevoegdheid worden opgenomen voor nieuwe natuurontwikkeling (Kadernota, 2006).

Om de aanleg van de Ecologische hoofdstructuur en/of de verbindingzones in planologische zin al vast mogelijk te maken is in het bestemmingsplan een wijzigingsmogelijkheid opgenomen die het mogelijk maakt om de agrarische bestemming te wijzigen ten behoeve van natuurontwikkeling in de vorm van een ecologische of robuuste verbindingzone (het betreft de bestemmingen Natuur, Natuur-agrarisch gebruik, Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden, Bos, Water of Water met Landschappelijke en Natuurlijke waarden). In aanvulling hierop is in de gebieden waarin natuurontwikkeling mogelijk is de omvang van de agrarische bouwbestemmingen beperkt tot maximaal één hectare, zonder de mogelijkheid deze door toepassing van een wijzigingsbevoegdheid te vergroten.

Natuurontwikkeling vindt plaats, met dien verstande dat:

- grondverwerving plaatsvindt op basis van vrijwilligheid;
- verhoging van het waterpeil in natuurgebieden pas aan de orde is als grotere aaneengesloten waterhuishoudkundig beheersbare gebieden zijn verworven;
- verhoging van het waterpeil in natuurgebieden niet mag leiden tot vernatting van aangrenzende landbouwgronden;
- in beginsel geen hydrologische bufferzones buiten de ecologische hoofdstructuur worden ingesteld;
- realisatie van de ecologische hoofdstructuur niet mag leiden tot beperkingen op aangrenzende landbouwgronden.

De wijziging in functie ten behoeve van natuurontwikkeling staat ook vermeld in het Besluit MER. Hierin staat vermeld;

- **Functiewijzigingen landelijk gebied**

Deze activiteit is mer-plichtig volgens de C-lijst wanneer de activiteit betrekking heeft op een functiewijziging in de natuur, recreatie of landbouw met een oppervlakte van 250 hectare of meer, met uitzondering van ruilverkaveling met een administratief karakter of van een aanpassingsinrichting.

Deze activiteit is mer-beoordelingsplichtig volgens de D-lijst wanneer de activiteit betrekking heeft op een functiewijziging in de natuur, recreatie of landbouw met een oppervlakte van 125 hectare of meer, met uitzondering van ruilverkaveling met een administratief karakter of van een aanpassingsinrichting.

Deze mogelijke functiewijziging is daarmee ook één van de redenen waarom een plan-MER voor het bestemmingsplan wettelijk nodig kan zijn.

4.3.2 Waterberging

De wijziging van gebieden in een waterbergingsfunctie is gekoppeld aan de functieverandering van het landelijk gebied ten behoeve van natuur.

Langs het Leekstermeer is de planvorming voor de realisatie van kleinschalige waterberging reeds ver gevorderd. Binnen dit kader is een passende beoordeling uitgevoerd om mogelijke negatieve effecten op het Natura 2000 gebied Leekstermeer inzichtelijk te maken. Het bestemmingsplan zal de voorgenomen waterberging overnemen maar is hier op zich niet kaderstellend voor.

Het betreft de polder Vredewold. Het waterschap Noorderzijlvest heeft het streven hier een waterbergingsgebied te creëren van ongeveer 68 hectare. De polder zelf heeft een totaal oppervalk van 182 hectare. Alleen de laagste delen van de polder zullen de kenmerken gaan vertonen van periodiek overstromingsland. Het gebied zal beheerd worden als zomerpolder. Dit houdt in dat het waterpeil in de zomer voldoende zal zakken zodat extensief graslandbeheer mogelijk is. In het gebied komen brede waterlopen en inundaties worden in het voorjaar zoveel mogelijk voorkomen (Waterschap Noorderzijlvest, 2008).

Naast deze functieverandering nabij het Leekstermeer wordt er ook gewerkt aan de realisatie van kleinschalige waterberging nabij de Matsloot en het Oude Diepje, Dwarsdiep. De mogelijkheid voor waterberging is hier in het bestemmingsplan gekoppeld aan de bestemmingen 'Water', 'Water met Landschappelijke en Natuurlijke Waarden' en aan de realisatie van natuur. Waterberging is alleen mogelijk als het niet conflicteert met de doeleinden op natuurgebied. De waterberging mag geen negatieve gevolgen hebben voor agrarische gebieden in de omgeving.

4.3.3 Onderwerpen voor de effectbepaling, natuurontwikkeling

Ten aanzien van de functie natuur zijn voor dit plan-MER verschillende milieuthema's relevant. Deze worden hieronder puntsgewijs kort besproken.

- **Waterhuishouding**

Kleinschalige waterberging is alleen mogelijk als het niet conflicteert met de natuurdoelen. Hiervoor worden dus geen negatieve effecten verwacht. Daarom wordt er in de effectbeschrijving en beoordeling verder niet op ingegaan.

- **Landschap**

Het omvormen van landschap ten behoeve van natuurontwikkeling kan een effect hebben op het kenmerkende agrarische cultuur landschap.

- **Cultuurhistorie en archeologie**

Werkzaamheden ter bevordering van de ontwikkelingen van natuur kunnen een bodemverstorende werking hebben. Beoordeeld wordt in welke mate het stelsel van aanlegvergunningen en verboden de cultuurhistorische en archeologische waarden beschermd.

4.4 Recreatie

4.4.1 Landgoed Nienoord

Het voorontwerp bestemmingsplan volgt de beleidsvisie Nienoord niet. Het voorontwerp bestemmingsplan formuleert geen nieuwe activiteiten. De verblijfsrecreatie zoals op de zoneringskaart voorgesteld wordt niet in het nieuwe bestemmingsplan geregeld. Het nieuwe bestemmingsplan betreft een actualisatie op basis van bestaande activiteiten. Voor een beschrijving van de beleidsvisie wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

De toekomstvisie is gericht op het verbeteren en instandhouden van de toeristisch-recreatieve functie, maar niet zozeer op vergroting van het aantal bezoekers. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in het gegeven dat geen uitbreiding van de parkeervoorzieningen wordt nagestreefd.

In het kader van het nieuwe bestemmingsplan wordt voor één aspect een duidelijke wijziging van de voorschriften voorzien. Dit betreft het formaliseren van het bestaande gebruik van het evenemententerrein nabij de Tolberterstraat, het nabij gelegen weiland en het openluchttheater Het Podium. Op deze terrein vinden één relatief grote evenement plaats, de Pinksterfeesten (tussen de 2.000 en 3.000 bezoekers). Daarnaast zijn er nog enkele kleine evenementen en sportieve activiteiten met hooguit enkele honderden bezoekers.

Omdat het Vogelrichtlijngebied Het Leekstermeer relatief dichtbij het landgoed ligt, is nagegaan of er effecten op dit gebied kunnen worden verwacht. Daarnaast komt in hoofdstuk 5 de vraag aan de orde, of er negatieve invloeden kunnen zijn op het landgoed zelf, in verband met de functie van het bosgebied als kerngebied van de Ecologische hoofdstructuur.

4.4.2 Overige recreatieve ontwikkelingen

Voor andere recreatieve activiteiten worden in het bestemmingsplan nauwelijks nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden geboden ten opzichte van de huidige situatie.

In het nieuwe bestemmingsplan zijn bestaande recreatieve voorzieningen positief bestemd. In de bestemming 'Recreatie-Verblijfsrecreatie' is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen die het mogelijk maakt om op een kampeerterrein maximaal 10 recreatiewoningen toe te staan. Op het inrichtingsniveau dienen deze woningen goed te worden ingepast, rekening houdend met natuur en landschap. Op het bestemmingsplanniveau worden er geen aanmerkelijke effecten verwacht. In de effectbeschrijving zal niet ingegaan worden op deze beperkte ontwikkelingsmogelijkheid. Voor andere recreatieve activiteiten worden in het bestemmingsplan nauwelijks nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden geboden ten opzichte van de huidige situatie.

4.4.3 *Onderwerpen voor de effectbepaling, recreatie*

Ten aanzien van de functie recreatie zijn voor dit plan-MER alleen de ontwikkelingsmogelijkheden van het landgoed Nienoord relevant.

- In het voorliggende plan-MER is nagegaan of de grotere evenementen op het landgoed Nienoord effecten hebben op het Vogelrichtlijngebied Leekstermeer. Met name verstoring door geluid is een belangrijk aandachtspunt. De mogelijkheden van verstoring door de aanwezigheid van mensen is beperkt. Het Vogelrichtlijngebied is vanaf het landgoed niet direct toegankelijk. Hiernaast wordt er in het bestemmingsplan niet voorzien in een toename van het aantal bezoekers. Dit betekent ook geen toename van het verstorende effect door de aanwezigheid van mensen.
- In het voorliggende plan-MER is nagegaan of de genoemde activiteiten invloed kunnen hebben op de waarden van de bosgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur. Deze elementen van de EHS op het landgoed zijn nog geen vaststaand beleid. De gemeente Leek is nog in discussie met de provincie Groningen over de aangewezen elementen. Vooralsnog is dit wel meegenomen in de effectbeschrijving.

4.5 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

4.5.1 *Inleiding*

In de vorige paragrafen hebben verschillende functies centraal gestaan. In het bestemmingsplan worden voor deze functies verschillende ontwikkelingsmogelijkheden geregeld.

In de voorliggende paragraaf staan geen functies centraal maar een drietal thema's. Het bestemmingsplan biedt het kader waarbinnen landschap, cultuurhistorie en archeologie beschermd worden. In dit hoofdstuk wordt aangegeven hoe deze bescherming geregeld is. De thema's komen bij de effectbeschrijving van de verschillende functies regelmatig terug.

4.5.2 *Landschap en cultuurhistorie*

Het nieuwe bestemmingsplan buitengebied neemt landschappelijk beleid over. Dit beleid is met name gericht op behoud en herstel van landschappelijke waarden. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn; Inrichtingsplan Middag-Humsterland, Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier, Beleidsvisie op het Landgoed Nienoord. Voor een beschrijving van deze beleidsdocumenten wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

Zoals reeds in de voorgaande paragraaf aangegeven zijn via de vrijstellings- en wijzigingsbevoegdheden van bepaalde gebiedsbestemmingen de landschappelijke waarden beschermd ('Natuur-Agrarisch', en 'Agrarisch Landschappelijk en Natuurlijke Waarden'). Waar noodzakelijk zijn nog specifieke aanduidingen opgenomen voor de open gebieden of de waardevolle houtsingelgebieden of houtsingels.

In het aanlegvergunningstelsel is aangegeven of cultuurhistorische waarden wel of niet (na verlenen van een vergunning) kunnen worden verstoord of vernietigd (zie paragraaf 4.2.2, voor het aanlegvergunningstelsel).

Het Houtsingelgebied

In de gemeentes Grootegast, Leek en Marum is het oorspronkelijke houtsingellandschap nog redelijk intact gebleven en is in sommige deelgebieden zelfs nog van een hoge kwaliteit.

Voor het kappen van een singel of een deel van een singel is altijd een kapvergunning vereist. In de visie Houtsingelhoofdstructuur is het houtsingelgebied opgedeeld in deelgebieden met verschillende streefbeelden en bijbehorende spelregels. In een aantal gebieden is ruimte gelaten voor schaalvergroting in de landbouw, en in andere gebieden wordt weer ingezet op ontwikkeling van de houtsingels. Daarnaast zijn gebieden met bijzonder waardevolle en intacte houtsingels (de houtsingelreservaten) en afzonderlijk te behouden houtsingels aangewezen. Deze laatste twee, de reservaten en de te behouden singels, zijn op de plankaart aangeduid. Bescherming wordt geboden via het aanlegvergunningstelsel. De overige regels omtrent de houtsingels worden in de APV/kapvergunning opgenomen. In deze kapvergunning zit een compensatieregeling, conform de spelregels van de Beleidsvisie Houtsingelhoofdstructuur (zie paragraaf 2.2.3). Deze regeling kan een mogelijk negatieve effect verminderen.

Middag-Humsterland

Het aanlegvergunningstelsel biedt bescherming. Hiernaast wordt voor de karakteristieke sloten en laagten in het gebied een facetbestemmingsplan opgesteld. De bescherming van het slotenpatroon zal in dit facetbestemmingsplan geregeld worden. Dit bestemmingsplan kan mogelijk nog opgenomen worden in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied.

Cultuurhistorische elementen

Het voorontwerp bestemmingsplan mist een cultuurhistorische waardenkaart. Er bestaat in de provincie Groningen veel onduidelijkheid over een kaart met juiste, actuele informatie. Aangezien een dergelijke kaart niet voorhanden is bestaat er geen compleet en volledig overzicht van de cultuurhistorische elementen in het Westerkwartier. Het betreft met name gea-objecten, natuurlijke laagten.

4.5.3 Archeologie

In de toelichting van het voorontwerp bestemmingsplan is een kaart met de archeologische verwachtingswaarde opgenomen. Het betreft de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Deze kaart geeft slechts een indicatie van de waarde per gebied. De kaart is in het voorontwerp bestemmingsplan gekoppeld aan de voorschriften. Hierin is opgenomen dat degelijk archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij grote ontwikkelingen waarbij grondverstorende werkzaamheden plaatsvinden dieper dan 0,4 meter in gebieden die een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde hebben.

5 Effectbeschrijving

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mogelijk effecten van de activiteiten die in het vorige hoofdstuk beschreven zijn.

De mogelijke effecten zijn zoveel mogelijk beschreven aan de hand van toetsbare milieuaspecten en afgezet tegen de autonome ontwikkeling (zie hoofdstuk 3) van het gebied, waarbij de volgende scores zijn gehanteerd:

- + beoordeling positief in vergelijking met de autonome ontwikkeling
- 0/+ beoordeling enigszins positief in vergelijking met de autonome ontwikkeling
- 0 beoordeling neutraal in vergelijking met de autonome ontwikkeling
- 0/- beoordeling enigszins negatief in vergelijking met de autonome ontwikkeling
- beoordeling negatief in vergelijking met de autonome ontwikkeling.

5.2 Het voorontwerp bestemmingsplan vergeleken met de 'oude' bestemmingsplannen

Zoals in paragraaf 3.1 is beschreven, is de referentiesituatie voor de effectvoorspelling in dit plan-MER niet gebaseerd op het eenvoudigweg doortrekken van de ontwikkelingsmogelijkheden van de bestaande bestemmingsplannen naar de toekomst. Dat zou geen recht doen aan de gegevens volgens bestaand beleid en afspraken. Ook zou bij een dergelijke benadering niet optimaal helder worden hoe het voorgenomen bestemmingsplan zich verhoudt tot deze gegevens. De gekozen benadering heeft echte als nadeel dat de positieve milieugevolgen ten opzichte van het "door laten lopen" van de bestaande bestemmingsplannen onderbelicht blijven. Om deze onevenwichtigheid te ondervangen wordt hieronder ingegaan op de aanpak van en sturingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan die tot resultaat hebben dat het voorgenomen plan voor natuur, landschap en cultuurhistorie gunstig zal uitpakken, vergeleken met de vigerende plannen.

De geldende plannen voor het Westerkwartier zijn minstens tien jaar oud. Deze bestemmingsplannen zijn destijds gebaseerd op het toen geldende beleid en de toen verwachte ontwikkelingen in met name de landbouwsector. Hierdoor bestaat er in de geldende plannen meer ruimte voor agrarische activiteiten en ontwikkelingsmogelijkheden dan het nieuwe voorontwerp bestemmingsplan.

Agrarisch bouwblok

In de oude plannen wordt weliswaar uitgegaan van een maximaal bouwblok van 1 hectare (dat met vrijstelling of wijziging nog kon worden uitgebreid naar 1,5 hectare), maar dit bouwblok is vaak ingetekend in een zoekgebied tot 4 hectare. Het potentiële ruimtebeslag is dus groot, ook al kent het plan de regel dat de bebouwing geconcentreerd gebouwd dient te worden.

Met het voorontwerp bestemmingsplan worden bij recht meer bouwblokken van 1,5 of 2 hectare toegekend, maar het aantal percelen met een agrarische bedrijfsbestemming wordt gehalveerd. Bedrijven kunnen dus op perceelsniveau uitbreiden, maar de omvang van de locaties en dus het totale ruimtebeslag van de bouwpercelen is drastisch ingeperkt. Percelen in kwetsbare gebieden (hoge natuurwaarden, lintbebouwing) hebben geen of een beperkte ontwikkelingsruimte gekregen, het bouwblok is hier maximaal 1 hectare. In paragraaf 4.2.2. is de systematiek nader omschreven.

Bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan zijn de grenzen van de bouwblokken bepaald aan de hand van luchtfoto's, waarbij rekening is gehouden met het landschapspatroon en landschapselementen, zoals houtsingels, sloten en wierden. Ten opzichte van de zoekgebieden van 4 ha is op deze wijze veel meer rekening gehouden met landschappelijke gegevens en waarden. Daarnaast zijn door middel van onder andere nadere eisen en uitgebreidere en zwaardere toetsingskaders meer voorwaarden gesteld aan uitbreidingen via wijziging van het bestemmingsplan. Een uitbreiding van een agrarisch bedrijf waarvoor gebruik moet worden gemaakt van de wijzigingsbevoegdheid (van B&W) in het voorgenomen bestemmingsplan, kan pas plaatsvinden nadat de landschappelijke inpasbaarheid is aangetoond. Door middel van een 'keukentafelgesprek' met onder andere een landschapsarchitect wordt een plan gemaakt voor de inrichting van het erf en de inpassing van het bedrijf in de omgeving. Dit zijn voorwaarden die niet in de geldende bestemmingsplannen zijn opgenomen. Ook uitbreidingen van niet-agrarische bedrijven kunnen pas doorgang vinden wanneer de landschappelijke inpassing is aangetoond.

Aanlegvergunningenstelsel

De gebiedswaarden worden met het nieuwe bestemmingsplan beter beschermd door een uitgebreider en verder uitgewerkt aanlegvergunningenstelsel. Alle vrijstellingen en wijzigingen die in het bestemmingsplan zijn opgenomen dienen te worden getoetst aan de landschappelijke en natuurwaarden zoals het plan die beoogt te beschermen (is afhankelijk van de bestemming).

Functiewijziging en beeldkwaliteit

Omdat op steeds meer agrarische bedrijven de bedrijfsvoering wordt gestaakt komen stallen en schuren leeg te staan. Om verkrotting of oneigenlijk gebruik tegen te gaan is in het voorgenomen bestemmingsplan een regeling opgenomen voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen: hier mag dan bijvoorbeeld een klein, milieuvriendelijk bedrijfje worden gevestigd onder voorwaarde dat een flink deel van de oude bebouwing wordt gesloopt. In de bestemming 'wonen' is ook een dergelijke saneringsregeling opgenomen. Vaak staan er nog veel bijgebouwen (voormalige stallen) op het perceel, bij nieuwbouw of herbouw van deze bijgebouwen wordt als voorwaarde gesteld dat de helft van de oppervlakte bijgebouwen (als de oppervlakte meer is dan 180 m²) moet worden gesloopt. Op deze manier kunnen de komende jaren veel oude, soms verkrotte, gebouwen worden gesloopt en vervangen door nieuwe bijgebouwen met een kleinere oppervlakte en een verzorgde uitstraling.

5.3 Effecten van landbouw

In het Westerkwartier liggen verschillende karakteristieke landschappen. In de vorige hoofdstukken zijn de Houtsingelstructuur en het nationale landschap Middag-Humsterland uitgebreid beschreven. Ook de autonome ontwikkeling van het agrarisch landschap (schaalvergroting) is in een vorig hoofdstuk beschreven. In de onderstaande paragraaf wordt ingegaan op het landschappelijke effecten van agrarische bedrijven in de Houtsingelhoofdstructuur en Middag-Humsterland.

5.3.1 Landschap

Effect op landschapsstructuur en patroon van agrarische bedrijven in de Houtsingelhoofdstructuur

De agrarische percelen (buiten de bouwblokken)

De Houtsingelstructuur wordt met name in het zuidelijke deel van het Westerkwartier aangetroffen (zie paragraaf 3.3.2). In het nieuwe bestemmingsplan zijn (in de gemeenten Grootegast, Leek, Marum) bijzonder waardevolle en intacte houtsingels (reservaten) aangewezen. Op de plankaart zijn de houtsingelreservaten en de te behouden singels aangeduid. Deze zijn overgenomen uit de visie 'Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier' (zie hoofdstuk 2). In het aanlegvergunningstelsel zijn voor deze aanduidingen aangegeven dat werkzaamheden zoals het rooien van houtgewas niet is toegestaan.

De overige houtsingelgebieden die zijn aangeduid in de visie (zie figuur 3.4), vallen in het voorontwerp bestemmingsplan onder een minder streng beschermingsregime. Het uitgangspunt is dat hier mogelijke negatieve effecten op de landschappelijke waarden worden ondervangen door regels te stellen in de gemeentelijke kapverordening (kapvergunning vereist). Met deze regels wordt invulling gegeven aan de betreffende spelregels uit de beleidsvisie, houtsingelhoofdstructuur (zie hoofdstuk 2). De toelichting bij het bestemmingsplan geeft aan dat in de kapverordening de nuances per deelgebied en een compensatieregeling eenvoudiger en eenduidiger kunnen worden vastgesteld dan in het aanlegvergunningstelsel. Het voorontwerp bestemmingsplan neemt hiermee de visie 'Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier' wel in acht, maar biedt geen volledige bescherming van grote delen van het houtsingelgebied (op de reservaten en singels met hoge waarden na). Op het niveau van dit nieuwe bestemmingsplan kan een enigszins negatief effect op de houtsingelstructuur dus niet worden uitgesloten. De reservaten en singels met hoge waarde zijn in het bestemmingsplan volledig beschermd.

In gebieden met de bestemming en 'Agrarisch' of 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' voorziet het aanlegvergunningstelsel in een afweging waardoor verandering van de landschappelijke structuur of de openheid - het omzetten van gras-/bouwland in laan-, haag-, fruit- en sierbeplanting - kan worden tegengegaan, maar niet volledig is uitgesloten. Dit zullen percelen betreffen met een lagere landschappelijke waarde ten opzichte van de op de plankaart aangegeven reservaten en singels. Een licht negatief effect is echter niet geheel uitgesloten.

Binnen deze bestemmingen is voor op de kaart aangeduide open gebieden (dit zijn weidevogelgebieden en foerageergebieden voor wintergasten) verdichting door de genoemde activiteiten wel volledig uitgesloten. Ook voor open gebieden die een natuurbestemming hebben is het aanbrengen van opgaande beplanting en het omzetten naar fruitteelt, boomkwekerijen en dergelijke niet toegestaan. Verdichting wordt dus ook hier effectief tegengegaan.

De agrarische bouwbestemmingen

Met uitzondering van de singels in de houtsingelreservaten en de beschermde singels van hoge waarde, moet rekening worden gehouden met de wijzigingsbevoegdheid die opgenomen is in de voorschriften aangaande de bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' (zie paragraaf 4.2.2). In de gemeentes Grootegast, Leek, Marum en delen van Zuidhorn is het, binnen deze bouwblokken, mogelijk om het bouwperceel te vergroten tot maximaal twee hectare. Aangezien het geen concreet bouwblok betreft wordt er voor agrarische bedrijven de mogelijkheid van uitbreiding geboden.

Deze uitbreiding kan invloed hebben op de houtsingelstructuren in het zuidelijk Westerkwartier. De bouwblokken volgen weliswaar de singelstructuren, maar bij wijziging is het mogelijk dat deze structuur verbroken wordt. In het afwegingskader behorend bij de wijzigingsbevoegdheid (in het voorontwerp bestemmingsplan) is de landschappelijke inpasbaarheid meegenomen. Landschap is hierdoor wel onderdeel van de afweging. Bij de uitbreiding van een agrarisch bedrijf moet de landschappelijke inpassing door de ondernemer worden aangetoond. Ten opzichte van een autonome ontwikkeling kan echter een negatief effect niet geheel worden uitgesloten. Aangezien het hier niet de gebieden met de hoogste waarden betreft kan ten opzichte van een autonome ontwikkeling het effect als licht negatief worden beoordeeld.

Hiernaast kan de bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' worden gewijzigd ten behoeve van een boomkwekerij, houtteelt, of fruitteelt. Het landschap wordt dan plaatselijk verdicht. Dit kan in het houtsingelgebied een verlies van landschappelijke waarde met zich meebrengen (zie ook de beschrijving op de vorige pagina).

Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit in de Houtsingelhoofdstructuur

Het voorontwerp bestemmingsplan geeft wel regels omtrent bouwhoogten en dergelijke, maar stelt verder geen regels aan de aard van de stallen (dit is juridisch ook niet mogelijk). Door aanvullende bebouwing (nieuwe rundveestallen, omvorming naar intensieve veehouderij) kan de verschijningsvorm van de min of meer oorspronkelijke agrarische bedrijven wijzigen en - gezien vanuit het karakter van het landschap en de bijdrage van de bebouwing daaraan - achteruitgaan.

In de toelichting van het bestemmingsplan wordt wel aandacht geschonken aan een goede ruimtelijke kwaliteit van het buitengebied. Onder een goede ruimtelijke kwaliteit wordt onder andere verstaan:

- een goede landschappelijke inpassing van bebouwing;
- het gebruiken van een gebiedseigen bouwstijl;
- het respecteren en gebruiken van landschappelijke en cultuurhistorische waarden;
- een goede maatvoering van gebouwen.

De gemeenten beschikken over een welstandsnota waarin de ruimtelijke kwaliteit gewaarborgd is. Deze nota geeft criteria waaraan bouwwerken in relatie tot de omgeving zouden moeten voldoen. Hiernaast biedt de welstandsnota de mogelijkheid om een ruimtelijk kwaliteitsbeeld van verschillende deelgebieden binnen gemeenten te beschrijven. De nota biedt de gemeente en welstandscommissie een goed handvat om bouwplannen te toetsen aan de welstandscriteria. Voor deze toets is het bestemmingsplan geen geschikt instrument.

De kans op een negatieve invloed op het aanzien van het landschap en de beeldkwaliteit is door deze waarborgen weliswaar ingeperkt maar niet geheel uitgesloten. Ook hierdoor kan er dus (lokaal) sprake zijn van een enigszins negatief effect op het landschap en de belevingswaarde daarvan. Het effect zal alleen lokaal optreden. Daarom is het in het meer besloten houtsingelgebied als enigszins negatief beoordeeld. In het open gebied van Middag-Humsterland zal het effect sterker opvallen (door de openheid en door het sterk beeldbepalende karakter van veel boerderijen), daarom is het hier (duidelijk) negatief beoordeeld.

Een ontwikkeling die in dit verband aandacht verdient is bijvoorbeeld de opkomst van nieuwe staltypen zoals, de serrestal. Dit is in principe in het gehele plangebied een punt van aandacht, maar het zal sterker doorwegen in de cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle gebieden: de Houtsingelhoofdstructuur en Middag-Humsterland. Het hiervoor geschetste beoordelingskader voor een goede ruimtelijke kwaliteit biedt de mogelijkheid voor een zorgvuldige afweging van dit soort ontwikkelingen in gebouwtypen.

Effect op overige cultuurhistorische waarden en kenmerken in de Houtsingelhoofdstructuur

Overige cultuurhistorische kenmerken zoals zichtbare hoogten en laagten en gea-objecten genieten bescherming, doordat ingrepen zoals egaliseren, afgraven en ophogen in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' en 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden' zijn opgenomen in het aanlegvergunningstelsel. Voor deze ingrepen is een vergunning noodzakelijk. Dit stelsel gaat echter niet uit van waarden die op een vastgestelde kaart zijn aangegeven. Anders dan bij archeologie (de IKAW) is er geen cultuurhistorische waardenkaart opgenomen in het voorontwerp bestemmingsplan. Een duidelijk inzicht in de te beschermen waarden bestaat daardoor niet. Hierdoor is het niet inzichtelijk of alle cultuurhistorische waarden voldoende worden beschermd en op welke wijze dit gebeurt. Een negatief effect kan niet volledig worden uitgesloten. In hoofdstuk 7 wordt hier nader op in gegaan.

Effect op landschapsstructuur en patroon van agrarische bedrijven in Middag-Humsterland

Middag-Humsterland bevindt zich voor een deel binnen de gemeentegrenzen van de gemeente Zuidhorn. De bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' is in deze gemeente concreet bestemd. Dit resulteert in een direct toetsbaar bouwblok. In de voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan is een wijzigingsbevoegdheid voor burgemeester en wethouders van de gemeente Zuidhorn opgenomen die een vergroting van de bouwblokken mogelijk maakt (tot maximaal 2 hectare). De begrenzing van de bouwblokken zal echter het slotenpatroon blijven volgen.

Hiernaast is er een facetbestemmingsplan in voorbereiding om het karakteristieke slotenpatroon (en andere cultuurhistorische en landschappelijke elementen) in Middag-Humsterland planologisch beter te beschermen. Het is mogelijk dat dit bestemmingsplan nog opgenomen wordt (geïntegreerd wordt) in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied. Het facetbestemmingsplan biedt een kader waarbinnen de karakteristieke sloten en natuurlijke laagten beschermd worden. Er bestaat echter nog geen duidelijkheid over dit bestemmingsplan. De mate van bescherming is hierdoor niet duidelijk.

In de effectbeoordeling is de beoordeling op dit criterium daardoor als PM opgenomen. In hoofdstuk zeven wordt nader ingegaan op het facetbestemmingsplan "Karakteristieke landschappelijke patronen en elementen Middag Humsterland".

Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit in Middag-Humsterland

Zoals ook aangegeven in de teksten over het effect in de Houtsingelhoofdstructuur, is de aard en beeldkwaliteit van de eventuele nieuwe bebouwing wel een punt van aandacht. Een negatief effect is niet uitgesloten.

Effect op overige cultuurhistorische waarden en kenmerken in Middag-Humsterland

Overige cultuurhistorische kenmerken zoals zichtbare hoogten en laagten en gea-objecten genieten bescherming, doordat ingrepen zoals egaliseren, afgraven en ophogen in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch-Landschappelijke waarde' en 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden' zijn opgenomen in het aanlegvergunningstelsel. Voor deze ingrepen is een vergunning noodzakelijk. Dit stelsel gaat echter niet uit van waarden die op een vastgestelde kaart zijn aangegeven. Anders dan bij archeologie (de IKAW) is er geen cultuurhistorische waardenkaart opgenomen in het voorontwerp bestemmingsplan. Een duidelijk inzicht in de te beschermen waarden bestaat daardoor niet. Hierdoor is het niet inzichtelijk of alle cultuurhistorische waarden voldoende worden beschermd en op welke wijze dit gebeurt. Een negatief effect kan niet volledig worden uitgesloten. In hoofdstuk 7 wordt hier nader op in gegaan.

Effect op landschapsstructuur en patroon van agrarische bedrijven in overige gebieden

Delen van het kleigebied en van het zandgebied, buiten de gebieden met de beschreven landschappelijke waarden, hebben een bestemming agrarisch gebied, zonder nevenbestemmingen op het gebied het landschap.

De bestemming van het agrarische gebied buiten de bouwblokken biedt, in samenhang met het aanlegvergunningstelsel, een zekere bescherming van het bestaande agrarische karakter. Op grond hiervan en de afwezigheid van specifieke waarden wordt het effect van de voorgenomen bestemming in deze gebieden als neutraal beschouwd ten opzichte van de referentiesituatie (bij autonome ontwikkeling).

Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit van agrarische bedrijven in overige gebieden

Voor percelen met agrarisch bedrijfsbestemming is wat betreft omvang en begrenzing dezelfde benadering gehanteerd als elders in het gebied. Ook in deze gebieden is dus aandacht besteed aan de landschappelijke inpasbaarheid. Het nieuwe bestemmingsplan zal de mogelijkheid bieden om agrarische bouwblokken om te zetten naar een woonbestemming (dan kan gepaard gaan met sloop van stallen), of - bijvoorbeeld gedeeltelijk - naar een natuurbestemming.

Samen met de eerdergenoemde uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit en met het instrumentarium van de welstandsnota zal dit ertoe leiden dat het landschappelijk effect naar verwachting neutraal of hooguit licht negatief zal zijn. Voorzichtigheidshalve is de beoordeling in dit plan-MER dat een gering negatief effect niet is uitgesloten.

Effectbeoordeling van agrarische activiteiten op landschap en cultuurhistorie

Aspect		Score
Landschap, effect van agrarische bedrijven op de houtsingelstructuur	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Houtsingelhoofdstructuur)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in Middag-Humsterland	Effect op landschapsstructuur en patroon	PM
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Middag-Humsterland)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in overige gebieden	Effect op landschapsstructuur en patroon	0
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-

5.3.2 Archeologie

In zijn algemeenheid zijn archeologische waarden beschermd via het aanlegvergunningstelsel en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Deze kaart is gekoppeld aan de voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan. Bij grondverstorende werkzaamheden dient in gebieden met een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde uitgebreid onderzoek verricht te worden. Ook werkzaamheden die in de nabijheid van deze gebieden gaan plaatsvinden zullen onderworpen worden aan archeologisch onderzoek. Dit in het kader van een goede ruimtelijke ordening. In het voorontwerp bestemmingsplan zijn hiermee de gebieden met een (middel)hoge verwachtingswaarde beschermd. Er dient opgemerkt te worden dat de IKAW slechts een indicatieve kaart is. Gedetailleerder kaartmateriaal is echter niet voorhanden. Verder geldt in het algemeen dat bij werkzaamheden die de bodem verstoren eisen voor archeologisch onderzoek en de wijze van handelen indien (onvoorzien) archeologische sporen worden aangetroffen.

Agrarische activiteiten zoals diepploegen en -woelen zijn gebonden aan het aanlegvergunningstelsel. In de gebiedsbestemmingen "Agrarische-Landschappelijke en Natuurlijke waarden", "Agrarische- Landschappelijke waarde" en "Natuur- Agrarisch gebruik" is een vergunning noodzakelijk. Hiernaast zijn de archeologisch waardevolle gebieden op de plankaarten aangegeven (koppeling met de IKAW). Voor deze gebieden is uiteraard voor bodemverstorende werkzaamheden een vergunning noodzakelijk. Het stelsel biedt samen met het wettelijk kader de benodigde waarborgen dat rekening wordt gehouden met archeologische waarden. Het effect wordt daarom als neutraal beoordeeld.

Effectbeoordeling agrarische activiteiten op archeologie

Aspect		Score
Archeologie	Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	0

5.3.3 Effecten op natuurbeschermingsgebieden

In de directe omgeving van het Westerkwartier worden drie Natura 2000 gebieden aangetroffen. Het betreft de Vogelrichtlijngebieden Leekstermeer en het Lauwersmeer en het Habitatrichtlijngebied De Bakkeveense Duinen.

In deze paragraaf wordt stil gestaan bij mogelijke effecten op de instandhoudingdoelstellingen van deze gebieden. Belangrijk hierin is de ammoniakdepositie van veehouderijen op hiervoor gevoelige soorten. Recente jurisprudentie (RvS, afd. bestuursrechtspraak, 26 maart 2008) heeft het hanteren van het "Toetsingskader Ammoniak en Natura 2000" problematisch gemaakt. Het zondermeer hanteren van de grens van 5% van de kritische depositiewaarde (zie paragraaf 3.4) zal in het algemeen onvoldoende grond zijn voor de beoordeling dat er geen significante effecten zullen optreden. Verwacht wordt dat deze grenswaarden in alle gevallen waar er sprake is van een overbelaste situatie (ammoniakdepositie van het gebied duidelijk hoger dan de kritische depositiewaarde) niet kan worden toegepast. Dit zal tot gevolg hebben dat bij uitbreiding of verandering van een agrarisch bedrijf de ammoniakdepositie op het nabijgelegen overbelaste Natura 2000 gebied niet mag toenemen. Zonodig zullen op het niveau van het betreffende bedrijf (het inrichtingsniveau) maatregelen moeten worden genomen om toename te voorkómen. In het kader van de vergunningverlening aan het individuele bedrijf zal hier op worden getoetst. Dit zal ook de benaderingswijze zijn bij het (overbelaste) Habitatrichtlijngebied de Bakkeveense Duinen.

Voor de Vogelrichtlijngebieden zijn ook complementaire doelen opgesteld die gevoelig zijn voor ammoniak. Deze doelen hebben echter juridisch geen status, en zijn niet aangemeld in Brussel.

Bakkeveense Duinen

Omdat nu naar verwachting in alle gevallen bij vergunningverlening voor een bedrijf feitelijk geen toename van ammoniakbelasting op de Bakkeveense Duinen is toegestaan, zullen de ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw geen extra ammoniakbelasting van de Bakkeveense Duinen met zich meebrengen.

In een recent advies (van de Taskforce Stikstof/Ammoniak) wordt onder meer aandacht gevraagd voor een vergroting van een samenhangend en integraal beleid en de mogelijkheden voor een vergroting van de beleidsruimte bij vergunningverlening.

Aanbevolen wordt om het gebruik van de kritische depositiewaarden bij vergunningverlening te nuanceren. In de beheerplannen van de Natura-2000 gebieden zouden afspraken over fasering van te behalen doelstellingen met duidelijk geformuleerde tussen-doelstellingen kunnen worden gemaakt. Het is dus mogelijk dat ter zijnde tijd meer flexibiliteit ontstaat. Bij het gereedkomen van de beheerplannen bestaat hier meer duidelijkheid over.

Evenals bij de andere typen veehouderijen, zal ook voor grondgebonden graasdierhouderijbedrijven (hier: melkrundveebedrijven) het vergunningenspoor voorzien in het voorkómen van effecten. Er zullen dus zeker geen negatieve effecten door toename van ammoniakdepositie optreden.

De bedrijven in het plangebied liggen op een afstand van 700 meter of meer van de Bakkeveense Duinen. Effecten van verstoring (door geluid, licht of beweging op het erf) zijn gelet op deze afstand ook bij uitbreiding of verandering van de bebouwing op de kavels met bouwbestemming niet te verwachten. De ontwikkelingsmogelijkheden die het voorontwerp bestemmingsplan biedt, zullen ook niet leiden tot duidelijk andere teelten en/of werkzaamheden op de percelen, die negatieve effecten zouden kunnen hebben. Op grond hiervan wordt geconcludeerd dat het voorontwerp bestemmingsplan geen negatieve effecten op de Bakkeveense Duinen zal hebben.

Een andere vraag is, of een samenhangend ruimtelijk beleid rond het gebied zou kunnen leiden tot een grotere of versnelde daling van de ammoniakbelasting van de Bakkeveense Duinen dan op grond van generiek beleid en de individuele vergunningverlening aan bedrijven verwacht wordt. Dit zou een punt van aandacht kunnen zijn bij het opstellen van het beheersplan in het kader van de Natuurbeschermingswet. Hiervoor zou een samenhangend beleid nodig zijn van vele partijen (rijk, provincies en gemeenten). Het voorliggende bestemmingsplan biedt hiervoor niet het geschikte kader. Overigens zal ook bij een dergelijk beleid de bijdrage van de bedrijven in het plangebied - gezien de afstand tot het beschermde gebied en het beperkte "raakvlak" van het plangebied met de directe omgeving van de Bakkeveense Duinen - relatief beperkt zijn.

Doordat de afstand van de boerderijen tot de Bakkeveense Duinen (700 meter of meer) en omdat de grens van het bestemmingsplan (provincie grens) op minimaal 100 meter van het gebied ligt worden er geen effecten van verstoring door geluid en beweging en van het inwaaien van kunstmest en bestrijdingsmiddelen (voorzover relevant) verwacht.

Lauwersmeer

In het voorontwerp bestemmingsplan worden geen activiteiten geregeld die een versturende werking hebben op de kenmerkende waarden van het vogelrichtlijngebied het Lauwersmeer. Het voorgenomen bestemmingsplan voorziet niet in recreatieve ontwikkelingen nabij het Lauwersmeer of gerelateerd aan de (water-)recreatie in dat gebied. Het plangebied heeft geen specifieke betekenis voor (pleisterende) vogels waarvoor het Lauwersmeergebied een specifieke functie heeft.

De provincie Fryslân (het bevoegd gezag in het kader van de Natuurbeschermingswet) heeft aangegeven dat de complementaire doelen geen status hebben en geen nadere aandacht behoeven. Overigens is - gelet op de afstand tot agrarische bedrijven in het plangebied - vrijwel geen effect te verwachten op de ammoniakbelasting van de waarden die bij de complementaire doelen aan de orde zijn.

Leekstermeer

Er zijn in het bestemmingsplan geen landbouwontwikkelingen in de nabijheid van het Leekstermeer geregeld. Ook is rekening gehouden met de mogelijke functie van open gebieden in de omgeving voor (bijvoorbeeld) pleisterende Kolganzen. De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan hebben hierdoor geen effect op het Leekstermeer.

Effectbeoordeling agrarische activiteiten op instandhoudingdoelstellingen Natura 2000

Aspect	Score
Effecten op het Bakkeveense Duinen	0
Effecten op het Lauwersmeer	0
Effecten op de Leekstermeer	0

5.3.4 Effecten op overige natuurdoelen in het Westerkwartier

De depositie van ammoniak kan ook effecten hebben op gevoelige gebieden anders dan Natura 2000 gebieden. Het voorontwerp bestemmingsplan halveert de agrarisch bebouwingsvlakken ten opzichte van de geldende plannen. De mogelijkheden voor negatieve effecten wordt hierdoor sterk ingeperkt. In de volgende alinea's komen mogelijke overgebleven effecten aanbod. De effectbeoordeling is hierop gebaseerd.

De Wet Ammoniak en Veehouderij (Wav) in het bestemmingsplan

De Wav (zie hoofdstuk 2) draagt zorg voor een afstand van 250 meter tussen intensieve veehouderijen en gevoelige gebieden. Er worden geen nieuwe bedrijven binnen deze zone toegestaan. Hiernaast zijn de uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven die reeds binnen deze zone zijn gesitueerd nihil.

In het nieuwe bestemmingsplan zijn intensieve veehouderijen op de bestemming 'Agrarisch-Bouwblok' mogelijk. Doormiddel van een wijzigingsbevoegdheid in het nieuwe bestemmingsplan kunnen bedrijven worden verplaatst zodat rekening wordt gehouden met eventuele ruimtelijke consequenties van de Wet Ammoniak en Veehouderij. De Wav heeft hiermee een duidelijke plaats in het nieuwe bestemmingsplan gevonden. Dit betekent dat eventueel effect van ammoniak op de EHS niet te verwachten is.

De ontwikkelingsmogelijkheden van intensieve veehouderij zijn gebonden aan de wet- en regelgeving die voortvloeit uit de Wav. Dit is in de huidige situatie (met de huidige bestemmingsplannen) niet anders dan de situatie bij vaststellen van het nieuwe bestemmingsplan. Met andere woorden; In de autonome situatie vormt de Wav reeds bescherming tegen negatieve effecten op de EHS. Van het voorgenomen bestemmingsplan worden geen negatieve effecten verwacht.

Volgens de provinciale kaart van de provincie Groningen (zie hoofdstuk 2) liggen zes bedrijven binnen 250 meter van gevoelige gebieden. Deze bedrijven worden door de Wav beperkt in hun uitbreidingsmogelijkheden. Ten opzichte van de huidige situatie worden er geen andere effecten verwacht.

Licht

Kunstmatige verlichting van de nachtelijke omgeving kan tot verstoring van het normale gedrag van soorten leiden.

Verlichting kan negatieve effecten hebben op dieren; hun biologische klok wordt ontregeld. Vogels gaan bijvoorbeeld eerder zingen. Omdat meer dan de helft van de dieren 's nachts actief is, kan dit een effect hebben. Ook kan verlichting de biologische kalender van dieren verstoren. Hierdoor gaan ze eerder of later paren, nesten bouwen of trekken. Dit kan de overlevingskansen van de soort beïnvloeden. Tot slot worden veel dieren aangetrokken of juist afgestoten door licht. Dit zorgt voor versnippering van leefgebieden maar ook een grotere kans op predatie.

De algemene invloed op het nachtelijk duister is voor vogels van belang in verband met de oriëntatie op hemellichamen. Vooral tijdens specifieke weersomstandigheden met slecht zicht kunnen aanwezige lichtbronnen leiden tot oriëntatieproblemen en verstoring. Hierbij is de nabijheid van plekken om te landen en/of te verblijven een belangrijke factor, die het mogelijke effect zal verzachten.

Een nieuwe ontwikkeling in de agrarische sector zijn open stallen met veel lichtuitstraling naar de omgeving. Aangezien het een nieuwe ontwikkeling betreft is een negatief effect niet op voorhand volledig uit te sluiten. Wel kunnen maatregelen worden genomen die de lichtuitstraling sterk beperken. Hiermee rekening houdend zal hooguit sprake kunnen zijn van een zeer lokaal effect op vogels en zoogdieren. Negatieve effecten op bijvoorbeeld trekvogels zullen dan niet optreden.

In het algemeen is het voor de natuur (en voor de belevingswaarde van het landschap) van belang om het verlichtingsniveau van het landelijk gebied in de nacht zo mogelijk te beperken en zeker niet te doen toenemen. Op grond hiervan kan worden aanbevolen om bij relatief open staltypen de mogelijkheden voor beperking van lichtuitstraling te bezien. Licht (het beleid hier omtrent) wordt echter niet in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied geregeld. In hoofdstuk zes wordt hier nader op ingegaan.

Geluid

Agrarische activiteiten in het algemeen kunnen leiden tot verstoring van weidevogels, water- en moerasvogels in het Matsslootgebied, het Leekstermeergebied, de Grootgastermolenpolder/Bombay, de polder de Kaleweg, de Westerhornerpolder en de Doezumermieden (zie natuurdoelen van de provincie Groningen, paragraaf 3.4.4). Het bestemmingsplan biedt geen extra mogelijkheden, die (ten opzichte van de autonome ontwikkeling) zullen leiden tot extra activiteiten in deze gebieden. Het effect zal daardoor neutraal zijn ten opzichte van de referentiesituatie.

Effectbeoordeling agrarische activiteiten op natuur

Aspect		Score
Natuur	Ammoniakdepositie	0
	Licht	0
	Geluid	0

5.3.5 *Effecten op het woon- en leefmilieu*

Binnen het kader van het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan zijn mogelijke conflicten tussen agrarische bedrijven en gevoelige bestemmingen (zoals wonen) nader in oogschouw genomen.

Geur

Ten aanzien van geur is het voorontwerp bestemmingsplan afgestemd op wet- en regelgeving. Enkele agrarische bouwbestemmingen zijn hiertoe aangepast zodat het nieuwe bestemmingsplan niet kan leiden tot conflicten ten opzichte van woonfuncties in de omgeving. Hierdoor zijn er van de ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw in het voorontwerp bestemmingsplan geen effecten te verwachten. Dit leidt tot een neutrale score ten opzichte van de referentiesituatie.

Geluid

Bestaande zoneringen zijn in het voorontwerp bestemmingsplan overgenomen. De vastgestelde partiele bestemmingsplanherzieningen 'Industrielawaai Westpoort' en 'Geluidszone lawaaisport Steenbergerveld' zijn. Er treden daardoor geen conflicten op met wet- en regelgeving. Hierdoor zijn er van de ontwikkelingsmogelijkheden in het voorontwerp bestemmingsplan geen effecten te verwachten.

Effectbeoordeling agrarische activiteiten op het woon- en leefmilieu

Aspect		Score
Woon- en leefmilieu	Geur	0
	Geluid	0

5.4 Natuurontwikkeling, functiewijziging van het landelijke gebied

De ontwikkeling van natuur heeft voor veel milieuaspecten (bijvoorbeeld voor flora en fauna en waterkwaliteit) een positief effect. In deze paragraaf worden enkele mogelijke effecten beschreven die een potentieel negatief effect kunnen hebben.

5.4.1 *Verandering van het landschap*

Het landschap in het Westerkwartier is in hoge mate bepaald door de ingebruikname door de mens, die inspeelde op natuurlijke gegevens. Het is daardoor een (in hoge mate een agrarisch) cultuurlandschap met de eigen kenmerkende bebouwingspatronen, kavelstructuren, perceelsvormen, waterlopen en beplantingsstructuren versus openheid. De ingebruikname en bewoning door de mens speelde in op natuurlijke gegevens, zoals de invloed van de zee, de ligging van veengebieden en zandruggen. Dit samenspel heeft geleid tot verschillende deelgebieden met elk hun eigen karakter en de - nationaal en zelfs internationaal (dit geldt zeker voor Middag - Humsterland) - bijzondere landschappelijke waarden van het Westerkwartier. In hoofdstuk 3 is dit beschreven, met het accent op het Houtsingelgebied en Middag - Humsterland en omgeving. Uit de beschrijving en de (beleidsmatige) waardering daarvan komt naar voren, dat de historisch bepaalde patronen en structuren sterk bepalend zijn voor de landschappelijke waarde. Het Westerkwartier is dus vooral een cultuurlandschap en ontleent daaraan zijn karakter en betekenis.

Natuurontwikkeling kan een effect hebben op dit cultuurlandschap. Het verdichten van het landschap kan bijvoorbeeld leiden tot een aantasting van de landschappelijke openheid en het minder goed zichtbaar maken van de agrarische geschiedenis.

Mogelijke invloeden op landschap en cultuurhistorie

De gebieden waar de ontwikkeling van de EHS mogelijk is, krijgen in het voorontwerp bestemmingsplan de bestemmingen 'Natuur - Agrarisch gebruik' en 'Agrarisch - Landschappelijke en Natuurlijke Waarden'⁶. Grote delen van deze gebieden hebben cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Belangrijke kenmerken zijn in het algemeen de openheid, de kavelpatronen en het agrarisch gebruik (vooral grasland / voormalige hooilanden). Het valt niet uit te sluiten dat deze waarden worden aangetast door de ontwikkeling van natuur. Dit kan het gevolg zijn van ingrepen in het kader van natuurontwikkeling (bijvoorbeeld afplaggen, dempen of vergroten van sloten) of door het beheer, bijvoorbeeld indien dit een (spontane) ontwikkeling naar struweel en/of bos mogelijk maakt.

⁶ Het voorontwerp bestemmingsplan sluit niet uit dat ook in de andere agrarische gebieden de bestemming wordt gewijzigd naar natuur. Dit is een mogelijkheid die niet aansluit bij bestaande plannen of nader gedefinieerde ontwikkelingen. Het gaat hier om hooguit incidentele veranderingen (bijvoorbeeld door aanpassingen van begrenzingen van natuurgebieden), waarvoor het bestemmingsplan niet kaderstellend is. Dit is hier verder buiten beschouwing gelaten.

Omdat in veel van de nieuwe natuurgebieden de ontwikkeling gericht zal zijn op weidevogels en open gebieden (grasland, rietland en ruigte, zie de figuur met natuurdoeltypen in paragraaf 3.4.4), zal verdichting echter veelal niet optreden. Dit ligt anders in de gebieden waarbij ook de ontwikkeling van struweel wordt nagestreefd (zie de genoemde figuur: met name enkele gebiedjes binnen het Matslootgebied en een zone ten noordwesten van Doezum) optreden. Het agrarisch bepaalde landschappelijke patroon zal echter wel vaak minder goed zichtbaar worden.

Cultuurhistorische elementen zoals zichtbare hoogten en laagten en gea-objecten worden beschermd, doordat ingrepen zoals egaliseren, afgraven en ophogen in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch-Landschappelijke en Natuurlijke waarden' en 'Natuur-Agrarische gebruik' zijn opgenomen in het aanlegvergunningstelsel. Voor deze ingrepen is een vergunning noodzakelijk. Een cultuurhistorische waardenkaart is niet in de voorschriften van het voorontwerp bestemmingsplan opgenomen. Hierdoor wordt in het bestemmingsplan informatie gemist over de aanwezigheid van cultuurhistorische elementen en is niet inzichtelijk of alle cultuurhistorische waarden voldoende worden beschermd en op welke wijze dit gebeurt. Een negatief effect kan niet volledig worden uitgesloten.

Effectbeoordeling

Op basis van het voorgaande wordt het volgende geconcludeerd:

- Natuurontwikkeling kan negatieve gevolgen hebben voor de waarneembaarheid van de landschapsstructuur en het landschappelijk patroon. Omdat de natuurdoelen op veel plaatsen aansluiten bij de bestaande (cultuurhistorische) kenmerken van het landschap, is dit effect als licht negatief beoordeeld (score 0/-);
- Indien verdichting optreedt, zal er een effect optreden op de kenmerkende afwisseling van open en meer gesloten gebieden, en daardoor op de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Omdat (spontane) verdichting in de meeste gebieden niet is voorzien, is het effect als licht negatief beoordeeld;
- Het is niet geheel uitgesloten dat mogelijke ingrepen ten behoeve van natuurontwikkeling gevolgen kunnen hebben voor cultuurhistorisch waardevolle elementen, het aanlegvergunningstelsel biedt wel mogelijkheden om dit tegen te gaan, maar mede omdat een kaart met volledige informatie ontbreekt is enig effect (score 0/-) niet op voorhand uitgesloten.

Effectbeoordeling natuurontwikkeling op landschap en cultuurhistorie

Aspect		Score
Landschap	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	visueel -landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen		0/-

5.4.2 Archeologie

De gebieden waar natuurontwikkeling mogelijk is liggen vooral in zones met een lage archeologische verwachtingswaarde (op grond van de IKAW kaart). Dit neemt niet weg dat niet kan worden uitgesloten dat door de ontwikkeling van natuur archeologische waarden worden aangetast. De inrichting van een nieuw natuurgebied kan gepaard gaan met bodemverstorende werkzaamheden. Het aanlegvergunningstelsel biedt voor deze gebieden bescherming. Voor alle bodemverstorende werkzaamheden dient een vergunning te worden verleend. Archeologisch onderzoek bij concrete werkzaamheden/projecten zal uitwijzen welke mogelijke effecten kunnen worden verwacht. In het algemeen gelden dat bij werkzaamheden die de bodem verstoren eisen voor archeologisch onderzoek en de wijze van handelen indien (onvoorzien) archeologische sporen worden aangetroffen. Het aanlegvergunningstelsel (en de daaraan gekoppelde IKAW-kaart) biedt samen met het wettelijk kader de benodigde waarborgen dat rekening wordt gehouden met archeologische waarden. Het effect wordt daarom als neutraal beoordeeld.

Effectbeoordeling natuurontwikkeling op archeologische waarden

Aspect	Score
Archeologie	0

5.5 Toeristisch-recreatieve ontwikkeling

5.5.1 *Landgoed Nienoord*

Mogelijke effecten op het Leekstermeer (o.a. verstoring door geluid)

Op het landgoed Nienoord vinden een aantal activiteiten plaats die een aanzienlijke geluidsproductie met zich meebrengen. Met de bestemming 'Culturele activiteiten' in het voorontwerp bestemmingsplan wordt het gebruik van het evenemententerrein en het Podium Nienoord geregeld. Het openluchttheater (Het Podium) wordt bij de Pinksterfeesten gebruikt als muziekpodium, waarbij veel geluid wordt geproduceerd. Daarnaast kunnen verspreid over het jaar kleinere culturele activiteiten plaatsvinden. Met name door de geluidsproductie tijdens de Pinksterfeesten is de vraag aan de orde, of verstoring kan optreden van vogelsoorten die zijn opgenomen bij de instandhoudingsdoelen (de doelen voor vogelsoorten) van het Leekstermeergebied.

In de periode waarin Pinksteren kan vallen (begin mei - begin juni) is de functie als slaappleaats en foerageeergebied voor de niet-broedvogels (Kolgans, Brandgans en Smient) niet aan de orde. Het gaat dus alleen om de kans op verstoring van de broedvogels Porseleinhoen, Kwartelkoning en Rietzanger. Volgens de verstoringindicator van het ministerie van LNV is van deze soorten alleen de Rietzanger gevoelig voor geluid. De broedperiode van deze soort is van april tot en met mei, dus in de periode van de Pinksterfeesten.

In 2008 (en 2007) heeft de gemeente geluidmetingen uitgevoerd tijdens het pinksterweekeind. De metingen zijn uitgevoerd bij het Podium, maar ook bij de andere podia (feesttenten) die bij de pinksterfeesten in gebruik zijn, bij de kermis en bij horecagelegenheden. Op grond van alle bronnen samen is een (fictief) broncentrum bepaald met een bronvermogen van 129 dB(A). Het bronvermogen van Podium Nienoord was bij het begin van de avond vergelijkbaar met feesttent de Tip (120 dB(A) richting publiek), maar er zijn later op de avond wel hogere niveaus (maximum 134 dB(A), in 2007 132 dB(A)) gemeten. Op basis van alle geluidbronnen samen zijn contouren vanuit het fictieve bronpunt in Leek naar de omgeving indicatief berekend (zonder rekening te houden met de afschermende werking van terreinkenmerken en bebouwing). Hiervan uitgaande kan bij de grens van het Vogelrichtlijngebied een geluidbelasting van 55 - 60 dB(A) worden verwacht. Dit is bij graslanden die deel uitmaken van het gebied. De dichtstbijzijnde rietlanden (mogelijk biotoop van de Rietzanger) liggen voor een klein deel binnen de zone met een berekende belasting van 50 - 55 dB(A), en voor het overgrote deel nog verder verwijderd van de geluidsbronnen.

Als ondergrens voor de kans op verstoring van de Rietzanger kan worden uitgegaan van een belasting van 45 dB(A). Dit is een waarde die volgt uit onderzoek naar de kans op verstoring door wegen (Reijnen et al, 1997). Anders dan bij wegen, gaat het in dit geval echter om een geluidbelasting die gedurende 2 nachten (zaterdag en zondagnacht tijdens het pinksterweekeind) kan optreden, en niet om een structurele situatie. Voor de Rietzanger is de zang belangrijk als middel om het territorium aan te geven. De kans op verstoring hangt samen met deze functie van de zang. De zang vindt voornamelijk plaats in de vroege ochtend tot later op de ochtend.

De kans bestaat dat gedurende twee ochtenden tijdens het broedseizoen een iets hogere geluidbelasting optreedt dan het "normale" achtergrondniveau. Deze geluidbelasting zou een of enkele uren (mede afhankelijk van het tijdstip in het jaar waarop Pinksteren valt: de vroege ochtend valt eind mei duidelijk vroeger dan begin mei) op twee dagen de effectiviteit van de zang als middel voor territoriumbepaling kunnen beïnvloeden. Vanwege het incidentele karakter van deze beïnvloeding wordt hiervan geen invloed op de territoriumkeuze van de Rietzanger verwacht.

De overige mogelijke culturele activiteiten / evenementen op Het Podium zijn kleinschaliger van aard, zonder aanzienlijke geluidsproductie.

De grens van het Vogelrichtlijngebied ligt op een afstand van minimaal ca 1,5 km van Leek en is vanuit Leek alleen via een fietspad en over water direct bereikbaar. Om deze redenen en omdat het gebied een heel ander karakter heeft dan Landgoed Nienoord, wordt niet verwacht dat de evenementen zullen leiden tot extra bezoekers, met mogelijke kans op verstoring, van het Leekstermeergebied.

Mogelijke effecten op de EHS

Delen van het landgoed Nienoord zijn opgenomen in de Ecologische Hoofdstructuur. Deze elementen van de EHS op het landgoed zijn nog geen vaststaand beleid. De gemeente Leek is nog in discussie met de provincie Groningen over de aangewezen elementen. Vooralsnog zijn mogelijke effecten op de EHS wel onderdeel van dit voorliggende plan-MER. Het gaat hier met name om bosgebieden. Diverse zangvogelsoorten en mezen die in deze bossen (kunnen) voorkomen, zijn gevoelig voor geluid, omdat de zang dient als middel om het territorium af te bakenen en soms ook omdat het dient om vrouwtjes aan te trekken. Vanwege het incidentele karakter, worden van de Pinksterfeesten echter geen aanmerkelijke effecten verwacht.

Het gebruik van Nienoord voor wandelen, fietsen en dergelijke kan wel een versturende werking hebben. Het effect is mede afhankelijk van het gedrag van de bezoekers, van belang is bijvoorbeeld dat bezoekers op de paden blijven. De bezoekers van de Pinksterfeesten zijn niet specifiek gericht op het bezoek van het landgoed, dat geldt ook voor de andere (kleine) evenementen die mogelijk gehouden worden. Daarom kan geconcludeerd worden dat de voorgenomen bestemming van het Podium op zich (vrijwel) geen effect zal hebben op de broedvogelbevolking van het gebied dat binnen de EHS valt.

Het voorontwerp bestemmingsplan voorziet niet in een toename van de recreatieve functie van Nienoord als geheel (afgezien van het formaliseren van de functie van het podium en het evenemententerrein). Daarom wordt over het geheel genomen geen toename verwacht van mogelijke effecten van verstoring door bezoekers en van betreding van bosgebieden. Of er - ook nu al - sprake is van een negatief effect, is echter niet duidelijk.

Effectbeoordeling Verstoring door evenementen

Aspect	Score
Verstoring door geluid (op het Leekstermeer)	0
Effecten op de EHS	0

5.6 Overzicht effectbeoordeling

In de onderstaande tabel zijn de in de vorige paragrafen beschreven effectbeoordelingen weergegeven. Er dient te worden opgemerkt dat het voorgenomen bestemmingsplan ten opzichte van de geldende plannen positieve milieugevolgen met zich meebrengt. Deze zijn in de effectbeoordeling niet verder betrokken. Voor een uitgebreide toelichting op deze positieve milieugevolgen van het voorgenomen bestemmingsplan ten opzichte van het "door laten lopen" van de geldende bestemmingsplannen wordt verwezen naar paragraaf 5.2.

Tabel 5.1: overzicht effectbeoordeling

Agrarische ontwikkelingsmogelijkheden		
Landschap en cultuurhistorie		
Landschap, effect van agrarische bedrijven op de houtsingelstructuur	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Houtsingelhoofdstructuur)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in Middag-Humsterland	Effect op landschapsstructuur en patroon	PM
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	-
Cultuurhistorische waarden en elementen (Middag-Humsterland)		0/-
Landschap, effect van agrarische bedrijven in overige gebieden	Effect op landschapsstructuur en patroon	0
	Visueel-landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Archeologie		
Archeologie	Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	0
Natuurbeschermingsgebieden		
Effecten op het Lauwersmeer		0
Effecten op het Leekstermeer		0
Effecten op de Bakkeveense Duinen		0
Overige natuur (verzuringsgevoelige gebieden waaronder de EHS)		
Natuur	Ammoniakdepositie	0
	Licht	0
	Geluid	0
Woon- en leefmilieu		
	Geur	0
	Geluid	0
Natuurontwikkeling		
Landschap en cultuurhistorie		
Landschap	Effect op landschapsstructuur en patroon	0/-
	visueel -landschappelijk effect / beeldkwaliteit	0/-
Cultuurhistorische waarden en elementen		0/-
Archeologie		
Archeologie	Aantasting gebieden (middel)hoge verwachtingswaarde	0
Toeristisch-recreatieve ontwikkeling		
Effecten op het Leekstermeer, verstoring door geluid		0
Effecten op de EHS		0

6 Aanbevelingen en maatregelen

6.1 Inleiding

Het voorgenomen bestemmingsplan voor het Westerkwartier geeft uitwerking aan reeds vastgesteld beleid voor het gebied en de afspraken die in dat kader zijn gemaakt, zoals over de bescherming van landschappelijke / cultuurhistorische waarden (Belvédère gebieden) en de realisatie van de EHS. Verder geeft het plan uitwerking aan bestaande ontwikkelingen en trends in het gebied, met name wat betreft de landbouw. Deze sectorale beleidskaders en ontwikkelingen zijn geïntegreerd in de functiekaart van de Provincie Groningen. De kaart vormt het ruimtelijk kader voor ruimtelijke plannen op gebiedsniveau. Het voorontwerp bestemmingsplan is gebaseerd op deze kaart en volgt de gebiedsindeling op de functiekaart van de provincie. Het bestemmingsplan volgt hiermee het provinciale (en rijks) ruimtelijke beleid. Het is hierdoor niet zinvol op gebiedsniveau alternatieven te ontwikkelen.

In de Kadernota Buitengebied is de basis voor de bedoelde uitwerking nader beschreven. Deze nota is voorafgaand aan het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan met het gebied besproken en door de gemeenten vastgesteld als uitgangspunt voor het bestemmingsplan. Gezien deze voorgeschiedenis en het nagestreefde karakter van het bestemmingsplan is het niet zinvol om principieel andere alternatieven voor het plan te ontwikkelen.

De vraag kan gesteld worden, of er op grond van de bevindingen in dit plan-MER conflictpunten ten opzichte van bestaand beleid en regelgeving kunnen worden gesignaleerd, die aanleiding kunnen zijn om het voorgenomen bestemmingsplan bij te stellen. De informatie in de voorgaande hoofdstukken signaleert echter dergelijke conflictpunten niet. Ook wat dit betreft is er dus geen reden voor het formuleren van alternatieven voor het voorontwerp bestemmingsplan.

Op grond van de voorgaande hoofdstukken kunnen wel aanbevelingen voor optimalisatie (vanuit milieuoogpunt) worden gedaan om milieueffecten verder in te perken. De aanbevelingen kunnen doorwerken in het nieuwe bestemmingsplan, of deels ook in een ander kader worden uitgewerkt. Deze aanbevelingen zijn het onderwerp van de volgende paragraaf.

6.2 Aanbevelingen

Aanscherpen van het aanlegvergunningstelsel

Het aanlegvergunningstelsel biedt bescherming voor natuurwaarden, archeologische waarden en landschappelijke (inclusief bodemkundige en cultuurhistorische) waarden. In paragraaf 4.4.2 is het stelsel weergegeven. In de tabel wordt ook aangegeven wanneer een bepaalde activiteit strijdig is met een bepaalde bestemming. In dit geval is het verkrijgen van een vergunning niet mogelijk en is de beoogde bescherming dus, althans wat betreft die specifieke ingreep, maximaal.

Als voor een activiteit een vergunning noodzakelijk is, zal de gemeente een afweging moeten maken. Naast de te beschermen waarden zullen ook bedrijfseconomische overwegingen worden meegenomen in de procedure van vergunning verlening.

Het afwegingskader brengt niet per bestemming een specifieke prioriteitsvolgorde van de te beschouwen aspecten aan. Door per gebiedsbestemming de prioritering van waarden uit te werken kan het afwegingskader worden aangescherpt. Zo kunnen bepaalde waarden mogelijk dwingender worden beschermd. Dit geldt voornamelijk voor:

- Bodemverstorende werkzaamheden in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch - Landschappelijke en Natuurlijke waarden', 'Natuur' en 'Natuur - Agrarische gebruik'. Deze werkzaamheden kunnen hier bestaande (cultuurhistorische en natuurlijke) waarden aantasten en de potenties voor natuurontwikkeling negatief beïnvloeden. Het verlies van deze potenties kan de mogelijkheid om de bestemming te zijner tijd te wijzigen in een bestemming als natuurgebied sterk negatief beïnvloeden en dient dus te worden voorkomen.
- Het rooien van houtgewas in de gebiedsbestemmingen 'Agrarisch - Landschappelijke en Natuurlijke waarden', 'Natuur' en 'Natuur - Agrarische gebruik'. Ook hierbij is de vraag aan de orde of het kenmerkende bodembodemprofiel wordt verstoord. Ook kunnen aanvullende eisen nodig zijn om tijdelijke effecten (bijvoorbeeld verruiging tegen te gaan).
- Bodemverstorende werkzaamheden, aanleg van verhardingen en activiteiten in het kader van de waterhuishouding in houtsingelreservaten en houtsingels. Hierbij is de vraag aan de orde of onomkeerbare effecten, die strijdig zijn met de gewenste bestemming worden voorkomen.

Aanbevolen wordt om het afwegingskader in de voorschriften (artikel 45, voorontwerp bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier) in bovenstaande zin verder uit te werken.

Houtsingelgebied

Alleen de gebieden met een hoge waarde (individuele singels en een aantal reservaten) zijn in het bestemmingsplan beschermd via het aanlegvergunningstelsel. Deze gebieden hebben een aanduiding op de plankaart gekregen. De overige gebieden zijn alleen beschermd door de gemeentelijke kapverordeningen. Dit heeft tot gevolg dat gebieden die niet de aanduiding hoge waarde hebben gekregen, minder goed beschermd zijn. Deze gebieden maken echter ook deel uit van de houtsingelhoofdstructuur en dragen daarmee bij aan het landschappelijke karakter van het houtsingelgebied als geheel. Er dient wel te worden opgemerkt dat via de kapvergunning compensatie van verloren gewas geboden is. Hier gaat uiteraard een positief effect vanuit.

Aanbevolen wordt om in het bestemmingsplan meer aandacht te schenken aan het houtsingelgebied als geheel in plaats van enkel de focus op gebieden met de hoogste waarde te leggen. Op deze wijze wordt de landschappelijke bescherming van het houtsingelgebied als geheel beter gewaarborgd.

Lichtuitstraling

De Welstandsnota biedt de mogelijkheid om regels te stellen aan de verschijningsvorm en de lichtuitstraling van gebouwen, bijvoorbeeld moderne, meer open, staltypen. Op deze wijze kunnen negatieve effecten op het landschap ondervangen worden. Aanbevolen wordt om flankerend beleid (naast het bestemmingsplan) omtrent licht te ontwikkelen. Het bestemmingsplan zelf is niet het instrument om dit te regelen.

Relatie met milieuvergunningen voor bedrijven nabij Natura 2000 gebied

Ten aanzien van de depositie van ammoniak op het Natura 2000 gebied Bakkeveense Duinen worden in dit plan-MER geen effecten verwacht. Verondersteld is dat mogelijke effecten ondervangen worden door het milieuvergunningstelsel. Hierin zal waarschijnlijk geen extra uitstoot van ammoniak worden toegestaan (stand-still).

In het bestemmingsplan worden ook voor bedrijven die relatief dichtbij de Bakkeveense Duinen liggen, uitbreidingsmogelijkheden geboden. Een ondernemer die uitbreidingsplannen heeft zal in het vergunningenspoor merken dat de uitbreiding gebonden is aan een stand-still voor de uitstoot van ammoniak. Dit kan voor veel onduidelijkheid zorgen onder ondernemers in de directe omgeving van gevoelige gebieden. Indien in het ruimtelijke spoor reeds rekening zou kunnen worden gehouden met deze externe werking van het Natura 2000 gebied, zou meer duidelijkheid kunnen worden geboden. Dan zou een duidelijk ruimtelijk juridisch kader ontstaan waarbinnen ontwikkelingen mogelijk zijn. Vanuit milieutechnisch oogpunt zal een dergelijk kader ook meer bescherming bieden. De inzichten omtrent de wijze waarop met de ammoniakproblematiek rond overbelaste Natura 2000 gebieden (waaronder de Bakkeveense Duinen) zijn echter nog in ontwikkeling. Daarom is het nu niet mogelijk om de bedoelde ruimtelijke uitwerking vorm te geven.

In een ruimer verband (rijk, provincies en gemeenten) kan nagegaan worden of het ruimtelijk beleid rond de Bakkeveense Duinen kan bijdragen aan de realisatie van de natuurdoelen. Dit zou bijvoorbeeld in relatie met het ontwikkelen van het beheerplan Natura 2000 voor de Bakkeveense Duinen kunnen worden gezien. Dan kan ook worden onderzocht of er mogelijkheden zijn voor een flexibeler benadering van de ammoniakproblematiek, die - binnen het kader van de instandhoudingsdoelen - meer ruimte biedt voor afstemming op functies en ontwikkelingsmogelijkheden in de omgeving. Het bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier is hiervoor niet het passende instrument.

Cultuurhistorie

De bescherming van cultuurhistorische waarden is in het voorontwerp bestemmingsplan onduidelijk. Belangrijke informatie wordt voornamelijk gemist. Een duidelijke cultuurhistorische waardenkaart is niet toegevoegd. In het aanlegvergunningstelsel wordt wel ingegaan op archeologisch waardevol gebied, maar niet de directe verbinding gelegd met cultuurhistorische elementen. Hoewel de archeologisch waardevolle gebieden in belangrijke mate een overlap kennen met cultuurhistorisch waardevolle gebieden en elementen in het Westerkwartier, is het beeld daarmee lang niet volledig en de bescherming niet optimaal geregeld.

Aanbevolen wordt om in het vergunningstelsel ook een directe relatie te leggen met (te benoemen) cultuurhistorische elementen en daaraan een duidelijke cultuurhistorische waardenkaart te koppelen.

7 Leemten in kennis en voorstel evaluatieprogramma

7.1 Leemten in kennis

Het plan-MER moet inzicht geven in het eventueel ontbreken van informatie die voor de besluitvorming van belang is of kan zijn. Op basis van het beschrevene in dit plan-MER hebben de belangrijkste leemten betrekking op:

Nieuwe ontwikkelingen

De bestemmingsplannen buitengebied van de gemeenten Leek, Marum, Grootegast en Zuidhorn zijn onder andere geactualiseerd om beter aan te kunnen sluiten bij verschillende nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied. Het is niet mogelijk om op voorhand de omvang van deze ontwikkelingen precies aan te geven. Deze ontwikkelingen vormen echter de achtergrond van het voorgenomen bestemmingsplan. De omvang van de verschillende ontwikkelingen kan verschillende uitwerkingen hebben op de effecten. Hieronder wordt hier kort op ingegaan.

Schaalvergroting in de landbouw

Deze trend zet zich naar alle waarschijnlijkheid ook door in het Westerkwartier. In welke mate is niet met zekerheid te zeggen. De mate waarin landbouw bedrijven zullen verdwijnen zijn bepaald voor bijvoorbeeld de realisatie van de EHS. Gronden zullen namelijk makkelijker vrijkomen voor natuurontwikkeling als meer bedrijven zullen stoppen met hun agrarische activiteiten.

Als in het Westerkwartier minder (dan verwacht) bedrijven stoppen, is het mogelijk dat het ontstaan van grotere bedrijven (in ruimtebeslag) ook zal meevallen. In dat geval zal de extra druk op bijvoorbeeld landschappelijke waarden meevallen.

Natuurontwikkeling

De realisatie van de EHS gebeurt op basis van vrijwilligheid. Het is onder andere hierdoor lastig in te schatten op welke termijn(en) deze realisatie in het Westerkwartier is afgerond. Door een gestage ontwikkeling is het effect van de ontwikkeling lastig in te schatten. Een voorbeeld hiervan is het verlies van cultuurlandschap. Dit kan door een gestage ontwikkeling op de lange termijn meevallen. Dit is van te voren echter lastig in te schatten. Hier staat uiteraard het positieve effect van natuurontwikkeling voor flora en fauna tegenover. Bij een langzame ontwikkeling op de langere termijn zal het positieve effect voor flora en fauna geringer zijn dan bij een snelle realisatie van natuur.

Cultuurhistorische waarden

Bij het voorontwerp bestemmingsplan is geen cultuurhistorische waardenkaart opgenomen. Hierdoor wordt niet inzichtelijk gemaakt welke cultuurhistorische elementen (zoals bijvoorbeeld hoogten, laagten en gea-objecten) worden beschermd. Een deel wordt opgevangen door het aanlegvergunningstelsel waarin activiteiten worden genoemd waarvoor in bepaalde gebiedsbestemmingen een vergunning voor moet worden aangevraagd. In deze vergunningenprocedure zijn ook cultuurhistorische waarden van belang voor het afgeven van de vergunning. Een compleet beeld wordt echter in het voorontwerp bestemmingsplan niet gegeven.

Het blijkt moeilijk om deze informatie op het moment van opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan toe te voegen. Er bestaat geen duidelijkheid over het juiste kaartmateriaal. De provincie Groningen beschikt wel over een kaart. Deze kaart is echter niet up to date. De provincie is voornemens een nieuwe kaart op te stellen. Deze nieuwe kaart is echter bij het opstellen van het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied nog niet beschikbaar.

Facetbestemmingsplan "Karakteristieke landschappelijke patronen en elementen Middag Humsterland"

Het facetbestemmingsplan voor de bescherming van de karakteristieke sloten, natuurlijke laagten, wierden en dijklichamen in Middag-Humsterland is in voorbereiding (gemeente Zuidhorn). In dit bestemmingsplan worden sloten geselecteerd die een grote mate van bescherming genieten. Deze planologische regeling kan gezien worden als een voortvloeisel van het Inrichtingsplan Middag-Humsterland (zie hoofdstuk 2). In dit plan worden landbouw, landschap (en andere functies) integraal benaderd. Hoe dit door werkt in het facetbestemmingsplan is vooralsnog onduidelijk. Hierdoor is de mate van bescherming van de sloten (en andere landschapspatronen) niet inzichtelijk. Het inrichtingsplan laat een grof casco van karakteristieke sloten zien (zie figuur 3.3). Dit is een bepaalde selectie waaruit afgeleid kan worden dat andere sloten kunnen worden gedempt. Het is niet duidelijk of het dempen van deze sloten het landschappelijke karakter van Middag-Humsterland niet aantasten.

Bij afronding van het facetbestemmingsplan wordt overwogen (door de gemeente Zuidhorn) om het plan te laten opnemen in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied Westerkwartier.

Geluid

Bij de functieverandering van bedrijfswoningen naar een woonfunctie kunnen conflicten met wet- en regelgeving optreden. Het toelaatbare geluidsniveau van woningen is lager dan gebouwen met een bedrijfsmatige functie. Het is niet van te voren in te schatten waar deze wijzigingen zich voordoen. Bij de wijziging op locatie niveau is dit een punt van aandacht.

7.2 Aanzet evaluatieprogramma

Evaluatie in verband met te beschermen en te ontwikkelen waarden

Uit de effectbeschrijving en -beoordeling kan worden afgeleid dat de verwachten effecten sterk afhankelijk zullen zijn van de wijze waarop bij vervolgbesluiten (op een meer gedetailleerd niveau) wordt omgegaan met te beschermen waarden op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie. Dat niveau betreft bijvoorbeeld:

- bouwvergunningen en aanlegvergunningen (eventueel als onderdeel van omgevingsvergunningen), gerelateerd aan het afwegingskader dat uit het bestemmingsplan volgt en aan eisen van welstand;
- de wijze waarop agrarische bebouwing wordt ingepast in het perceel met bouwbestemming;
- de mogelijkheden die het plan biedt voor het slopen van voormalige bedrijfsbebouwing en dergelijke;
- de koppeling met de gemeentelijke kapverordeningen, en de mogelijkheden voor compensatie die daarin zijn voorzien;
- de wijze waarop bij concrete plannen wordt omgegaan met (te verwachten) archeologische waarden en cultuurhistorische elementen.

In de praktijk kan dit tot gevolg hebben, dat er een veelheid aan deelbeslissingen wordt genomen, maar dat het zicht op het totaal enigszins verdwijnt. Het is belangrijk om hiertoe regelmatig het feitelijke effect van de veranderingen in het gebied te evalueren. Mogelijke instrumenten hiervoor zijn:

- Regelmatige landschappelijke analyses (aan de hand van luchtfoto's en veldverkenningen) waarmee de toestand van het landschap wordt vastgelegd en gewaardeerd. Deze toestand kan dan worden vergeleken met die in voorgaande jaren. Gedacht wordt aan een analyse om de vijf jaar;
Aanbevolen wordt om hiervoor op korte termijn de systematiek nader uit te werken en, aan de hand van de vastgestelde methodiek, een 'nulmeting' uit te voeren;
- 'Het ontwikkelen en bijhouden van een 'boekhouding' van aantasten van cultuurhistorische elementen en archeologische waarden;
- Evaluatie van het tempo van gewenste veranderingen, dit betreft met name realisatie van de functie natuur. Dit tempo zal afhankelijk zijn van processen in de landbouw en beleid en stimuleringsmaatregelen van andere overheden (provincie, rijk). Door dit bij te houden, kan worden beoordeeld of aanvullend beleid gewenst is.

Evaluatie van mogelijke effecten op de woon- en leefomgeving

Licht

De ontwikkelingen in het landelijk gebied zouden kunnen leiden tot een toename van het nachtelijke verlichtingsniveau. Dit is in het algemeen ongewenst, het nachtelijk duister is waarde die een steeds meer in de aandacht staat. Ook dit is een aspect dat bij bouwvergunningen (omgevingsvergunningen) aan de orde kan komen. Aanbevolen wordt om specifiek beleid hiervoor te ontwikkelen (bijvoorbeeld gerelateerd aan welstandseisen). Met toepassing van regelmatige evaluaties, kan dit beleid up to date worden gehouden.

Geur en geluid

Ten behoeve van het voorontwerp bestemmingsplan is voor de kans op geurhinder nagegaan of er conflicten kunnen optreden ten opzichte van woonbestemmingen in de omgeving. Er is een fine-tuning uitgevoerd waarmee dergelijke conflictpunten er uit zijn gehaald. Op het niveau van individuele bedrijven kan de kans op geurhinder gevolgen hebben voor de exacte situering van gebouwen op de bouwkael. De evaluatie hiervan zal als onderdeel van de hiervoor beschreven punten voor het evaluatieprogramma aan de orde komen. Evaluatie van de kans op hinder is vooral een zaak voor het milieuspoor (gekoppeld aan de milieuvergunning), maar de resultaten hiervan kunnen ook bij een (tussentijdse) beoordeling van het bestemmingsplan meegenomen te worden.

Voor de wijze waarop met de kans op geluidhinder wordt omgegaan, geldt eenzelfde benadering: binnen het ruimtelijk spoor de evaluatie van gevolgen in samenhang met ruimtelijke afwegingen, en resultaten van evaluaties in het milieuspoor meenemen bij evaluatie van het bestemmingsplan.

Literatuur

Gemeente Grootegast, Leek, Marum, Zuidhorn, 2006, *Kadernota Buitengebied Regio West Groningen*, door Witpaard bv in opdracht van de gemeenten.

Gemeente Leek, 2008, *Beleidsnota Toekomstvisie Landgoed Nienoord*, Gemeente Leek, Leek

Infomil, 2007, *Handreiking bij Wet geurhinder en veehouderij*, door Senternovem, Den Haag

Milieu- en Natuurplanbureau, 2008, *Milieukundige en landschappelijke aspecten van megabedrijven in de intensieve veehouderij*, Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven

Ministerie van LNV, 2006 (1), *Gebiedendocument Bakkeveense Duinen*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie van LNV, 2006 (2), *Gebiedendocument Leekstermeer*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie van LNV, 2006 (3), *Gebiedendocument Lauwersmeer*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie van LNV, 2007, *Spelregels EHS, Beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS, Een gezamenlijke uitwerking van rijk en provincies*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie van LNV, 2007 (1), *Toetsingskader ammoniak rondom Natura 2000 gebieden*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie van LNV, 2008, *Taskforce Stikstof/ammoniak in relatie tot Natura 2000, een verkenning van oplossingsrichtingen*, Ministerie van LNV, Den Haag

Ministerie OC&W, LNV, VROM, Verkeer en Waterstaat, 1999, *Belvédère, beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*, Den Haag

Ministerie van VROM, 2004. *Nota Ruimte, Ruimte voor Ontwikkeling*. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, Den Haag.

Provincie Groningen, 2003, *Inrichtingsplan Middag Humsterland, Samen wonen en werken in een eeuwenoud cultuurlandschap*, Provincie Groningen, Groningen

Provincie Groningen, 2005, *Gebiedsplan Ganzenfoerageergebieden*, Provincie Groningen, Groningen

Provincie Groningen, 2006, *Provinciaal omgevingsplan 2 Groningen*, Provincie Groningen, Groningen

Provincie Groningen, 2006 (1), *De toestand van Natuur en Landschap 2006 in de Provincie Groningen*, Provincie Groningen, Groningen

Provincie Groningen, 2007, *Gebiedsplan Groningen*, Provincie Groningen, Groningen

Reijen, R., Foppen, R., *Disturbance by traffic of breeding birds: evaluation of the effect and considerations in planning and managing road corridors* in Biodiversity and Conservation 6, 567-581.

Stuurgroep West-Groningen, 2005, *Houtsingelhoofdstructuur Zuidelijk Westerkwartier, Deel I en II* door Eelerwoude Ingenieursbureau in opdracht van de Stuurgroep West-Groningen, Oosterwolde

Waterschap Noorderzijlvest, 2003, *Waterbeheersplan Noorderzijlvest 2003-2007*, Waterschap Noorderzijlvest, Groningen

Waterschap Noorderzijlvest, 2008, *Habitattoets Waterberging en Natuurontwikkeling in het Noordelijk Leekstermeergebied, passende beoordeling van herinrichtingsplannen*, Altenburg & Wymenga in opdracht van Waterschap Noorderzijlvest, Groningen

Internet:

www.infomill.nl

www.mnp.nl

www.natuurloket.nl

www.wetten.nl

www.provinciegroningen.nl

www.kich.nl

www.minlnv.nl

